

ЎЗБЕКИСТОНДА АТРОФ-МУҲИТНИНГ ҲОЛАТИ ВА ТАБИЙИЙ РЕСУРСЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ:

**ФАКТЛАР ВА РАҚАМЛАР
2000-2004**

Статистик тўплам

Тошкент – 2006

Мазкур нашр Ўзбекистонда атроф-муҳитнинг ҳолатини ёритиб берувчи нашр бўлиб, 2000-2004 йилларда бутун мамлакат бўйича ҳамда минтақалар миқёсида экологик вазиятни акс эттирувчи асосий кўрсаткичлар билан танишишга имкон берувчи маълумотлардан таркиб топган.

Ушбу нашр кенг фойдаланувчилар оммаси: давлат ва ҳукумат идоралари, илмий ва жамоатчилик ташкилотлари, олий таълим муассасалари талабалари ва бошқа қизиққан шахслар учун мўлжалланган.

Мазкур тўплам Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Тараққиёт Дастурининг қўллаб-қувватлаши ёрдамида чоп этилди. Тўплам Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси томонидан Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси билан ҳамкорликда вазирликлар, ташкилотлар, маҳкама ва идоралардан олинган маълумотлар ҳамда тадқиқот маълумотлари асосида тайёрланди.

2004 ва 2005 йиллар учун айрим маълумотлар дастлабки бўлиб, кейинчалик аниқлаштирилиши мумкин.

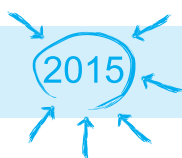
Ушбу тўпламда билдирилган нуқтаи назар ва фикрлар ишчи гуруҳга тегишли бўлиб БМТ Тараққиёт Дастури расмий нуқтаи назаридан фарқли бўлиши мумкин.

© Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, 2006

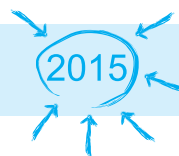
Барча ҳуқуқлар Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитасига тегишли. Ушбу тўпламга таалуқли саволлар бўйича қуйидаги манзилга мурожат қилинсин: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси, Ўзбекистон, Тошкент шаҳри 700077, Буюк Ипак Йули кўчаси, 63-уй.

МУНДАРИЖА

КИРИШ	7
I. ИНСТИТУЦИОНАЛ ВА ҚОНУНЧИЛИК БАЗАСИ	14
Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги қонунчилик ва меъёрий ҳужжатлари рўйхати	16
II. ГЕОГРАФИК, ИҚЛИМ ВА ИҚТИСОДИЙ ШАРОИТЛАР	21
География ва иқлим	21
Республиканинг айрим шаҳарлари бўйича иқлим кўрсаткичлари	23
Худуднинг экологик районлаштирилиши	24
Иқтисодиёт тармоқлари бўйича рўйхатга олинган корхона ва ташкилотлар сони.....	26
Табиий ресурсларни муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш бўйича чора-тадбирларга йўналтирилган инвестициялар	26
Қўриқланадиган табиий ҳудудларнинг (МТХ) таркиби	27
Қўриқланадиган табиий ҳудудларнинг тоифалари ва тоифаларнинг бўлимлари ҳамда уларнинг мақсади.....	29
Ўзбекистон Республикасининг муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлари рўйхати	30
III. СУВ РЕСУРСЛАРИ	34
Ер ости сув захиралари ва ресурслари	35
Сув ресурсларининг таркибий қисмлари бўйича улуши	37
Марказий Осиё давлатлари бўйича дарёлар ресурслари	37
Вилоятлар бўйича манбалардан олинган сув	38
Аҳолининг тоза ичимлик суви билан таъминланганлиги.....	39
Сув таъминоти билан қамраб олинishi	39
Аҳоли пунктларини сув билан таъминлаш	40
Ҳозирги кунда сув ресурсларидан фойдаланиш	40
Оқава сувларни тўплаш ва зарарсизлантириш учун санитария-техника иншоотлари	41
Сув сифати.....	42
Вилоятлар бўйича чучук ва шўр ер ости сувларидан фойдаланиш	43
Вилоятлар ва дарё ҳавзалари бўйича халқ хўжалиги эҳтиёжлари учун сувдан тармоқларда фойдаланиш ҳажми.....	45
Вилоятлар бўйича сув ресурсларидан амалда фойдаланиш.....	46
Жами олинган ер ости сувларининг фойдаланиш мақсадларига кўра тақсимланиши	49

Асосий дарёлар суви сифатининг комплекс баҳоланиши.....	51
Вилоятлар ва дарё ҳавзалари бўйича сув чиқариб ташлаш.....	52
«Қўриқланувчи табиий ҳудудлар» мақоми берилган ер ости чучук сув ҳавзалари.....	53
Сув истеъмол қилиш ва чиқариб ташлаш динамикаси	53
IV. АТМОСФЕРАНИНГ ИФЛОСЛАНИШИ.....	54
Республиканинг алоҳида олинган шаҳарлар бўйича атмосфера ҳавосини ифлосланиш динамикаси	55
Ўзбекистон Республикаси шаҳар ва аҳоли пунктларида ҳавонинг ифлосланиши (АИИ).....	59
Турғун ва ҳаракатланувчи манбалар орқали атмосферага чиқарилган ифлослантирувчи моддалар	59
SO ₂ , NO _x ларни йиллик жами чиқиши	60
Асосий тармоқлар бўйича чиқарилган ифлослантирувчи моддаларнинг динамикаси	60
Ингредиентлар бўйича чиқарилган зарарли моддалар	60
Чиқарилган зарарли моддалар.....	61
Ҳавони ифлосланиши бўйича кўрсаткичлари ошаётган шаҳарларда яшаётган аҳоли сони	61
V. ЧИҚИНДИЛАР	62
2004 йилда хавфли саноат чиқиндиларини пайдо бўлиши.....	62
2004 йилда вилоятлар бўйича хавфли саноат чиқиндиларини пайдо бўлиши.....	62
2004 йилда вилоятлар бўйича хавфли чиқиндиларни пайдо бўлиши, тўплаш ва фойдаланиш	63
2004 йилда шаҳарлар ва шаҳар типигадаги қишлоқлар ҳудудларини тозалаш бўйича ишларнинг асосий кўрсаткичлари.....	63
2004 йилда вилоятлар бўйича маиший ахлатларни олиб чиқиб кетиш	64
Вилоятлар бўйича саноат ва маиший қаттиқ чиқиндиларни кўмиш жойи.....	64
Вилоятлар бўйича қаттиқ маиший чиқиндиларни тўплаш полигонлари	65
2003 йилда вилоятлар бўйича қаттиқ маиший чиқиндиларни санитария тозалаш ва транспорт корхоналари томонидан йиғиш ва кўмиш полигонларига олиб чиқиб кетиш.....	66
2003 йилда вилоятлар бўйича даволаш-профилактика муассасаларида тиббий чиқиндиларни пайдо бўлиши	66
2004 йилда вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалиги чиқиндилари	67

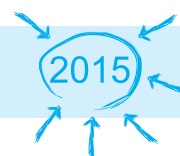

VI. ЕР РЕСУРСЛАРИ.....	68
Умумий ер майдонлари ва қишлоқ хўжалик ерлари таркиби.....	69
Вилоятлар бўйича ер фондининг мақсадли йўналишда тақсимланиши.....	69
Умумий ер майдони ва қишлоқ хўжалик ерларининг ердан фойдаланувчилар бўйича тақсимланиши	70
Вилоятлар бўйича ер майдонлари ва қишлоқ хўжалик ерлари	71
Вилоятлар ва ердан фойдаланувчилар бўйича умумий ер майдони структураси.....	71
Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида қишлоқ хўжалик ерлари ва ҳайдаладиган ерлар майдони.....	72
Ўрмон фонди.....	73
Ўрмон фонди кўрсаткичлари	73
Тупроқ ва ўрмонларни муҳофаза қилиш бўйича чора-тадбирлар ўтказиш	74
Ерларнинг бузилиши ва рекультивация (қайта тиклаш).....	74
Қишлоқ хўжалик ташкилотлари томонидан қишлоқ хўжалик экинларига ўғитлар солиш, турлар бўйича	74
Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналари томонидан қишлоқ хўжалик экинларига минерал ўғитлар солиниши.....	75
Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида ҳар гектар экин майдонига солинувчи ўғитлар.....	75
Вилоятлар бўйича суғорилувчи ерлар сифати динамикаси.....	76
Суғориладиган ерларнинг шўрланиш динамикаси	77
Вилоятлар бўйича суғориладиган ерларнинг шўрланиш даражаси бўйича майдони	78
Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида суғориладиган ерлар майдони	79
Вилоятлар бўйича яшил массивлар ва дарахтзорлар майдони.....	79
Ўзбекистон шаҳарларида яшил массивлар ва дарахтзорлар майдонининг салмоғи.....	79
VII. ОРОЛ ДЕНГИЗИ ВА ИҚЛИМНИНГ ЎЗГАРИШИ.....	80
Орол денгизи (батиметрик харита).....	81
Орол денгизи ҳолати кўрсаткичлари.....	82
2004 йилда Орол денгизи ҳавзаси дарёлари сув ресурслари	83
Орол денгизи майдони, ҳажми ва сатхининг ўртача йиллик қийматлари.....	83
Орол денгизи ҳавзасининг сув ресурслари ҳолати мониторинги	84

Орол денгизи ҳавзасида сув ресурсларининг турли мамлакатлар ўртасида тақсимланиши	84
Парник газларини чиқиши	84
Орол денгизининг қуриб қолган майдонларида ўтқазилган дарахтзорлар майдони.....	85
Ўртача ойлик ҳарорат ва ёғингарчилик миқдори.....	85
Ўртача ҳаво ҳарорати ва қор қоплами	85

VIII. АТРОФ-МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА ТАБИАТНИ АСРАШ ҚОНУНЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ УСТИДАН ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК	86
Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни асраш соҳасида халқаро ҳамкорлик масалалари бўйича ташқи сиёсатининг асосий йўналишлари	86
Ривожланиш соҳасида минг йиллик мақсадлари.....	86
Атроф-муҳит муҳофазаси ва табиатдан фойдаланиш масалалари бўйича халқаро Конвенция ва Келишувлар	87
Халқаро экологик лойиҳаларнинг амалга оширилиши	88
Ўзбекистоннинг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатдан оқилона фойдаланиш соҳасида халқаро ҳуқуқий актлардаги иштироки	89
Халқаро ташкилотлар томонидан қўллаб-қувватлаш асосида молиялаштирилувчи дастур ва лойиҳаларни амалга ошириш	93
Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат Қўмитаси томонидан атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни асраш қонунчилигига риоя қилиниши устидан Давлат назоратининг юритилиши	100

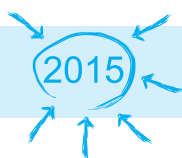
КИРИШ

«Ўзбекистонда атроф-муҳитнинг ҳолати ва табиий ресурслардан фойдаланиш: фактлар ва рақамлар» статистик тўплами Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитаси томонидан атроф-муҳитни муҳофаза қилиш учун масъул бўлган давлат бошқарув органлари – Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги гидрометеорология хизмати маркази, Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар бўйича Давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри бўйича Давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикасининг саноатда ва тоғ ишларида ва коммунал-маиший секторда ишларнинг хавфсиз юритилишини назорат қилиш бўйича Давлат инспекцияси билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган.

Тўпланда табиий ресурслардан фойдаланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги қонунлар ва меёрий ҳужжатлар ва халқаро ҳамкорликни ёритувчи маълумотлар, шунингдек, 2005 йилда чоп этилган «Атроф-муҳитнинг ҳолати ва табиий ресурслардан фойдаланиш тўғрисидаги Миллий доклад» маълумотлари келтирилган.

Чоп этилган ахборотлар Давлат статистика қўмитаси томонидан умумлаштирилиб, корхона ва ташкилотларнинг, шунингдек фаолияти табиатдан фойдаланиш, экологик назорат ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш билан боғлиқ бўлган вазирликлар ва маҳкамаларнинг давлат статистика ҳисоботлари маълумотларига асосланган

Тўплам БМТТДнинг техник ёрдамида чоп этилди.

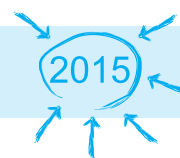
Шартли белгилар:

- - ҳодиса кузатилмаган
- ... - маълумотлар йўқ
- 0,0** - кўрсаткичнинг қиймати ўлчов бирлигидан кичик
- * - ҳисоб-китоб маълумотлари
- г/л - ҳар литрга грамм

Баъзи ҳолларда қўшилувчиларнинг йиғиндиси билан яқун ўртасидаги сезиларсиз тафовутлар маълумотларнинг яхлитланиши билан изоҳланади.

Бўлимлар учун масъул бўлган вазирлик ва идоралар ҳамда тегишли вазирликлар, идора ва ташкилотларнинг фойдаланилган материаллари:

Бўлимнинг номи	Вазирликлар ва маҳкамаларнинг номлари
Институционал ва қонунчилик базаси	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси
География, иқлим ва иқтисодий шароитлар	Ўзгидромет Давлат статистика қўмитаси
Сув ресурслари	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги Давлат статистика қўмитаси
Атмосферанинг ифлосланиши	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Давлат статистика қўмитаси
Чиқиндилар	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Давлат статистика қўмитаси «Саноатконтехназорат» давлат инспекцияси
Ер ресурслари	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Давлат статистика қўмитаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри бўйича давлат қўмитаси
Орол денгизи ва иқлимнинг ўзгариши	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Ўзгидромет
Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни қўриқлаш қонунчилигига риоя қилиш устидан давлат назорати ва халқаро ҳамкорлик	Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси

Қисқартмалар рўйхати

АИИ (ИЗА)	- Атмосферанинг ифлосланиш индекси
АИП (ПЗА)	- Атмосферанинг ифлосланиш потенциали
БМТ ТД (ПРООН)	- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Тараққиёт Дастури
БЭСМ (УЭЧП)	- Барқарор экологик соф маҳсулот
БЁТАФ (WWF)	- Бутунжаҳон ёввойи табиатни асраш фонди
ГХФУ	- Гидрохлорфторуглерод
ГЭФ	- Глобал Экология Фонди
ЕТТБ (ЕБРР)	- Европа Тараққиёт ва Таъмирлаш Банки
ЕХХТ (ОБСЕ)	- Европа хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилоти
ЖБ (ВБ)	- Жаҳон Банки
КДС (КДВ)	- Коллектор-дренаж сувлари
ҚТХ (ОПТ)	- Қўриқланадиган табиат ҳудуди
КБИ	- Кислороднинг биологик истеъмоли
ОЕМ (ОРВ)	- Озонни емирувчи моддалар
ОТБ (АБР)	- Осиё Тараққиёт Банки
ОТИТ (АТНС)	- Осиё-Тинч океани Илмий Тармоғи
РБЧ (ПДВ)	- Рухсат берилган чиқиндилар
РБК (ПДК)	- Рухсат берилган (чегаравий) концентрация
РБЧТ (ПДС)	- Рухсат берилган чиқинди ташлаш
СИИ (ИЗВ)	- Сувнинг ифлосланиш индекси
СИТЕС	- Ўқолиб кетиш хавфи остида турган ёввойи флора ва фауна турларининг халқаро савдоси бўйича Конвенция
ХСТ (ВОЗ)	- Халқаро Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти
ХФУ	- Хлорфторуглерод
ЮНЕП	- БМТнинг атроф-муҳит бўйича дастури
ЮНЕСКО	- БМТнинг маориф ва фан масалалари бўйича ваколатхонаси
ЮНИДО	- БМТнинг саноатни ривожлантириш бўйича ташкилоти
ЮНОПС	- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг лойиҳаларни ташкил қилиш хизмати
ЯХХА (ДЖАЙКА)	- Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги
ЯСИМ (ЦБЧП)	- Янада софроқ ишлаб чиқариш маркази
ЯХТА (NZAID)	- Янги Зеландия халқаро тараққиёт агентлиги

Методологик изоҳлар

Атрофимиздаги табиий муҳит – инсоннинг ҳаёт фаровонлиги, ҳаёт фаолияти шароитлари ва саломатлигининг аҳволига таъсир кўрсатувчи табиий компонентлар мажмуаси. Атроф-муҳит компонентлари атмосферадаги ҳаво, сувлар, тупроқлар, ҳайвонот ва наботот оламидир.

Атроф-муҳитнинг ифлосланиши – инсоннинг қаттиқ, суяқ ва газ ҳолатидаги чиқиндиларни табиатга: атмосферага, гидросферага, тупроққа чиқариб ташланишини вужудга келтирадиган хўжалик-маиший фаолияти натижасида атроф-муҳитнинг физик-кимёвий хоссларининг ўзгариши; атроф-муҳитда зарарли физик омилларнинг: шовқин, иссиқлик, радиация, ионлаштирувчи нурланиш, ультратовуш тўлқинлари, тебраниш ва ҳоказоларнинг пайдо бўлиши. Атроф-муҳитнинг ифлосланиши санитария-гигиена меъёрларининг бузилиш даражаси билан тавсифланади.

Атроф-муҳитни муҳофаза қилишга ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланишга йўналтирилган асосий капиталга сарфланган инвестициялар объектнинг дастлабки қийматининг ортишига олиб келадиган ва ташкилотнинг қўшилган сармоясига тааллуқли бўладиган объектларни янгитдан қуриш, кенгайтириш, қайта таъмирлаш, техник қайта қуруллаштириш ва модернизациясига сарфланган харажатларни (шу жумладан капитал таъмирлаш пайтида амалга ошириладиган модернизация харажатларини) ўз ичига олади.

Чиқинди газлардан зарарли моддаларни тутиб қолиш ва зарарсизлантириш қурилмаларига газни тозаловчи ва чангни тутиб қолувчи ускуналар киради.

Бузилган ерлар – хўжалик фаолияти туфайли дастлабки қийматини йўқотган ва атроф-муҳитга салбий таъсир манбаига айланган ерлар.

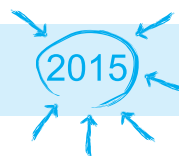
Рекультивацияланган ерлар – халқ (қишлоқ, ўрмон, сув ва бошқа) хўжалигида фойдаланишга яроқли ҳолга келтирилган ва фойдали қазилмалар ва торф конлари билан шуғулланувчи, ер пўстлоғининг бузилиши билан боғлиқ геология-қидирув, тадқиқот, қурилиш ва бошқа ишларини олиб борувчи корхоналар, ташкилотлар, муассасалар томонидан рекультивацияланган ерларни топширишнинг амалдаги тартибига кўра далолатномалар асосида ердан фойдаланувчиларга берилган ерлар.

Ишлатилган ерлар – фойдали қазилма конларига боғлиқ ишлар (тўлиқ ёки қисман) тугалланиши, жарлар ҳосил бўлиши, шунингдек ер пўстлоғининг бузилиши билан боғлиқ қурилиш, геология-қидирув ва бошқа ишларнинг якунланиши туфайли корхоналар учун кераксиз бўлиб қолган ерлар.

Ўрмон фонди – ўрмон ва ер қонунчилигига кўра белгиланган чегаралардаги ўрмонлар, ўрмон ва ўрмон бўлмаган ерлар мажмуаси. Ўрмон фондига мудофаа ерлари ва шаҳар жойлардаги ўрмонлардан ташқари барча ўрмонлар, шунингдек, қишлоқ хўжалигида, транспорт, аҳоли пунктлари, сув фонди ва бошқа тоифаларга тегишли ерлардаги чакалакзор киради.

Ўрмон ерларига ўрмонлар билан қопланган ва қопланмаган, бироқ уни тиклаш (кесиш, ёқиш, яланглик ва ҳоказо) учун мўлжалланган ерлар киради.

Ўрмон бўлмаган ерларга ўрмон хўжалиги эҳтиёжлари учун мўлжалланган (йўллар, сўқмоқлар, қишлоқ хўжалиги экинлари ва ҳоказолар билан банд бўлган) ерлар,

шунингдек, ўрмон фонди чегараларида жойлашган бошқа ерлар (ботқоқлар, тошлоқлар ва фойдаланиш қийин бўлган бошқа ерлар) киради.

Ўрмон экинлари билан қопланган ерлар – бириккан дарахтлар ўсадиган ерлар.

Асосий фойдаланиш учун кесиш – ёғоч тайёрлаш ва ўрмонни тиклаш учун етилган ва туриб қолган дарахтларни кесиш.

Ўрмонни тиклаш – ўрмоннинг асосий компонентларини ва ўрмон ҳосил қилувчи ёғоч ўсимликларни тиклаш, ўрмонни тиклаш, дарахт кўчатларини экиш ва табиий янгиланиш учун шароитлар яратишни ҳам ўз ичига олади.

Ўрмон ўтқозиш - кўчатлар ва бошқа экиш материалларини ўрмон экиладиган майдонларга ўтқозиш билан боғлиқ ишлар.

Ўрмон экиш – экиш усулларида (қўлда, механизациялашган, аэроэкиш) қатъи назар дарахт уруғларини ўрмон майдонларига экиш ишлари.

Ўрмонларни зараркунандалар ва касалликлардан ҳимоялаш – ўрмоннинг зарарли организмлар томонидан зарарланишининг олдини олишга ҳамда ўрмон касалликлари ва ўрмон зараркунандалари ўчоқларини бартараф этишга қаратилган чоратадбирлар мажмуаси. Асосан биологик ва кимёвий усуллар билан амалга оширилади. Биологик усул – ўрмон зараркунандаларининг ўчоғига йиртқич ва паразит ҳашаротларни қўйиб юбориш; замбуруғ, бактериял ва вирусли препаратларни қўллаш. Кимёвий усул пестицидларни (заҳарли химикатларни) қўллаш билан боғлиқ.

Қўриқхоналар – сақлаб қолиш ва табиий мажмуани ўрганиш учун хўжалик тасарруфидан ажратиб олинган географик жиҳатдан ноёб ёки энг типик бўлган ҳудудлар. Қўриқхоналар ноёб ҳайвон ва ўсимликларни тиклаш учун ҳам хизмат қилади.

Миллий боғлар – табиий мажмуаларни сақлаб қолиш учун ташкил қилинган ҳудудлар бўлиб, улар табиий ва маданий ландшафтларнинг уйғунлиги туфайли ўзига хос экологик, тарихий ва эстетик қийматга эга бўлади ва рекреацион, маърифий, илмий ва маданий мақсадларда фойланилади.

Сув ресурслари – фойдаланилаётган ёки фойдаланилиши мумкин бўлган сув объектларидаги ер усти ва ер ости сувлари заҳиралари.

Сув ресурсларидан фойдаланиш – фуқаролар ва ҳуқуқий шахсларнинг моддий ва бошқа эҳтиёжларини қондириш учун сув объектларидан турли усуллар билан фойда олиш.

Сув ресурсларини муҳофаза қилиш – сув объектларини сақлаб қолиш ва тиклашга қаратилган фаолият. Сув олиш, сув истеъмол қилиш ва сув чиқариш, ифлосланган оқова сувларини табиий сув объектларига ташлашни тавсифловчи кўрсаткичлар асосий ҳисобланади.

Фойдаланиш учун табиий манбалардан олинган сув – ер усти сув ҳавзаларидан (шу жумладан денгизлардан) ва ер ости горизонтларидан келгусида истеъмол қилиш учун олинган сув ресурслари ҳажми. Жами олинган сув миқдорига фойдали қазилмалар қазиб олишда олинган фойдаланилаётган шахта-кон сувлари ҳам киради. Бу кўрсаткичга электр энергия ишлаб чиқариш учун гидроузеллар орқали ўтаётган сувлар,

кемаларни шлюзлаш учун, балиқларни ўтказиб юбориш, кема қатновига зарур чуқурликни таъминлаш учун ишлатилаётган сувлар ва бошқа шу кабилар киритилмайди. Шунингдек, йирик каналларга узатиш учун олинган транзит сувлар ҳажми ҳам ҳисобга олинмайди.

Янги сувдан фойдаланиш – турли манбалардан олинган сув ресурсларидан хўжалик эҳтиёжларини қондириш учун олинган сувлар (шу жумладан денгиз суви). Бунга айланма сув истеъмоли ҳамда оқова ва коллектор-дренаж сувларидан такроран фойдаланиш киритилмайди.

Меъерий-тозаланган оқова сувлар – оқовалар тегишли иншоотларда тозаланган, тозалангандан сўнг сув объектларига узатилиши назорат қилинаётган жойда ёки сувдан фойдаланиш пунктида сувнинг сифат меъёрлари бузилишига олиб келмайдиган оқовалар, яъни ушбу оқова сувлардаги ифлослантирувчи моддаларнинг таркиби тасдиқланган чегаравий рухсат берилган чиқиндилар миқдорига мос келиши керак.

Сувдан айланма ва кетма-кет фойдаланиш – айланма ва такрорий сув таъминоти тизимларидан фойдаланиш ҳисобига янги сув олишда тежалган сув ҳажми, шу жумладан оқова ва коллектор-дренаж сувлари. Айланма фойдаланишга коммунал ва ишлаб чиқаришдаги иссиқлик таъминоти тизимларидаги сув сарфи киритилмайди.

Ифлосланган оқова сувлар – ер усти сув объектларига тозаламай (ёки етарлича тозаламай) чиқариб ташланган ҳамда рухсат берилган чегарадан ортиқ миқдордаги маиший (коммунал) ва ишлаб чиқариш оқовалари. Бунга суғориладиган ерларни суғоргандан сўнг келадиган коллектор-дренаж сувлари кирмайди.

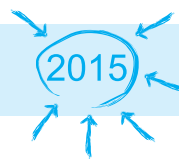
Ташишда йўқотилган сувлар – сув олиш жойидан истеъмом (фойдаланиш) жойигача буғланиш, филтрация, тўкилиш ва ҳоказо сабаблар туфайли йўқотилган сувлар. Бунга четдан истеъмом учун берилган сувлар ҳажми киритилмайди.

Оқова сувларни тозалаш – оқова сувларни улардаги ифлослантирувчи қўшимчаларни белгиланган меъёрларгача ажратиб олиш, йўқотиш ва нейтраллаш мақсадида қайта ишлаш. Оқова сувларни тозалаш учун турли усуллардан: механик, физик-кимёвий ва биологик усуллардан фойдаланилади.

Сув чиқариш – бевосита сув ҳавзаларига, ер ости горизонтларига, оқовасиз жарликларга чиқариб ташланган, шунингдек оқова сувларни бошқа корхона ва ташкилотларга берилган барча турдаги оқова сувлар ҳажми. Оқовасиз жарликларга тозаланган оқова сувлар сув манбаларига чиқарилмайдиган филтрация майдонлари тенглаштирилади. Сув чиқариш ҳажмига ишлаб чиқариш, коммунал, шахта, кон ва бошқа шунга ўхшаш (суғориш системалари учун дренаж ва бошқа чиқинди сувлар) сувлар, шунингдек четдан олинган оқова сувлар ҳам киритилади. Чиқарилган сув куб метрларда ўлчанади, соҳалар ва ҳудудлар бўйича статистикада, шунингдек, айрим дарёларнинг ҳавзалари бўйича ўрганилади.

Марказлашмаган сув таъминоти манбалари – ижтимоий ва шахсий фойдаланиш учун махсус сув олиш иншоотларини ўрнатиш орқали олинадиган ер ости сувлари (шахтали ва қувурли қудуқлар, булоқлар ҳавзалари).

Сувдан фойдаланишнинг биринчи тоифаси (1 тоифали сув ҳавзалари) – сув объектларидан ёки уларнинг баъзи қисмидан ичимлик ва хўжалик-маиший сув манбаи

сифатида фойдаланиш, шунингдек, озиқ-овқат саноати корхоналарини сув билан таъминлаш.

Атмосферага ифлослантирувчи моддаларни чиқариш – турғун ва ҳаракатланувчи манбалардан атмосфера ҳавосига ифлослантирувчи (аҳолининг саломатлиги ёки фаолиятига, атрофдаги табиий муҳитга салбий таъсир кўрсатувчи) моддаларни чиқиши. Атмосфера ҳавосига келиб тушувчи, ифлосланиш манбаларида ташкил қилинган чанг ва газ моддаларни тозалаш иншоотларидан ўтган ва ўтмаган (тўлиқ тутиб қолинмаган ва тозаланмаган) ифлос моддалар ҳам ҳисобга олинади. Атмосферани ифлослантирувчи моддаларнинг ҳисоби уларнинг агрегат (қаттиқ, газ ва суюқ) ҳолатига кўра ва, айрим моддалар (ингредиентлар) бўйича ҳам юритилади.

Атмосферани ифлослантирувчи турғун манба – фойдаланиш давомида зарарли моддалар ажратиб чиқарувчи ҳаракатсиз технологик агрегат (қурилма, ускуна, аппарат ва ҳоказо). Бунга бошқа шу каби объектлар ҳам (терриконлар, резервуар ва ҳоказолар) киритилади.

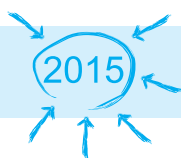
Атмосферани ифлослантирувчи газларни тозалаш – атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи манбалардан чиқаётган газ-ҳаво аралашмаси таркибидаги зарарли моддаларни махсус қурилмалар, ускуналар ва жиҳозлар ёрдамида йўқотиш. Чиқинди (ҳосил бўлаётган) газлардаги зарарли моддаларни зарарсизлантириш, заҳарлаш даражасини камайтириш, зарарсизлантириш ва ҳоказолар ҳам киради. Бу ҳолда ҳосил бўлаётган ва тутиб қолинмаган моддалар тартибга кўра қандайдир турдаги хом ашё, яримфабрикатлар ёки тайёр маҳсулотлар олиш учун мўлжалланган технологик жараёнлар статистик кузатишлар билан қамраб олинмайди.

Ишлаб чиқариш чиқиндилари – ишлаб чиқариш жараёнида ҳосил бўлган хом ашё қолдиқлари, материаллар, ярим фабрикатлар ва бошқа буюм ёки маҳсулотлар, шунингдек ўз истеъмол хоссаларини йўқотган товарлар (маҳсулотлар) қолдиқлари.

Хавфли чиқиндилар – таркибида хавфли хоссаларга (заҳарлилик, портловчанлик, ёнувчанлик, юқори емирувчи қобилият) эга бўлган зарарли моддалар бўлган ёхуд атроф-муҳитга ва инсон саломатлигига мустақил равишда ёки бошқа моддалар билан реакцияга киришганда бевосита ёки кейинчалик хавф туғдирадиган чиқиндилар.

Чиқиндилардан фойдаланиш – чиқиндилардан товар (маҳсулотлар) ишлаб чиқариш, юмушлар бажариш, хизматлар кўрсатиш ёки энергия ҳосил қилиш учун фойдаланиш.

Чиқиндиларни зарарсизлантириш – чиқиндиларнинг инсон саломатлигига ва атроф-муҳитга зарарли таъсирининг олдини олиш мақсадида уларни қайта ишлаш, шу жумладан уларни махсус қурилмаларда ёқиб юбориш.

I. ИНСТИТУЦИОНАЛ ВА ҚОНУНЧИЛИК БАЗАСИ

Ўзбекистон мустақилликка эришгач (1991й.), табиатни муҳофаза қилиш қонунчилигининг аввалгилардан тубдан фарқ қилувчи меъёрий-ҳуқуқий базаси мутлақо янгитдан ишлаб чиқилди.

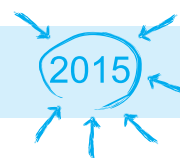
Ўзбекистон экологик қонунчилигининг миллий тизимида ҳал қилувчи қонуний ҳужжат «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонун бўлди (1992 йил), у табиий муҳит шароитларини сақлаб қолиш ва табиий ресурслардан фойдаланишнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий асосларини белгилаб берди.

Ушбу Қонун асосида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва аҳолини табиий муҳитнинг салбий ўзгаришларидан ҳимоялаш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланишни тартибга олувчи қонунлар ва қонунга оид ҳужжатлар тизими ишлаб чиқилиб, қабул қилинди.

Ҳозирги кунда Ўзбекистонда табиатни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан фойдаланиш соҳасида 40 дан ортиқ қонуний ва 70 га яқин қонунга оид ҳужжатлар амал қилмоқда.

Улар ичида энг муҳимлари Ўзбекистон Республикасининг «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги, «Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар тўғрисида»ги, «Давлат санитария назорати тўғрисида»ги, «Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Ерлар тўғрисида»ги, «Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»ги, «Ўсимликлар дунёсини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Ўрмон тўғрисида»ги, «Гидротехник иншоотларнинг хавфсизлиги тўғрисида»ги, «Давлат кадастрлари тўғрисида»ги, «Чиқиндилар тўғрисида»ги, «Экологик экспертиза тўғрисида»ги қонунлар, «Ер кодекси» ва бошқалардир.

Қонунга оид ҳужжатлардан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида 1999-2005 йилларда атроф-муҳитни муҳофаза қилишга оид чора-тадбирлар Дастури тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасининг озон қатламини ҳимоя қилиш соҳасидаги шартномалар бўйича халқаро мажбуриятларини бажариш чора-тадбирлари тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасининг Қизил Китоби тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасининг гидрометеорология хизматини такомиллаштириш тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасида Давлат экология экспертизаси тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги, «Ўрмон фонди ерларида овчилик хўжалигини ташкил қилиш ва юритиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги, «Биологик ресурслардан оқилона фойдаланиш, уларни Ўзбекистон Республикаси чегарасидан олиб кириш ва олиб чиқиш устидан назоратни кучайтириш тўғрисида»ги, «Сувдан чекланган ҳолда фойдаланиш тўғрисида»ги, «Ерлардан фойдаланишнинг самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги, «Ўсимлик дунёсига етказилган зарар учун ундириладиган жарималарнинг миқдорини ҳисоблаш учун таксаларни тасдиқлаш тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасининг «Ерлар тўғрисида»ги Қонунига кўра меъёрий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги, «Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳитнинг давлат мониторинги тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги, «Ерларнинг мониторинги ҳақидаги Низомни тасдиқлаш тўғрисида»ги қарорларини қайд этиб ўтиш мумкин.

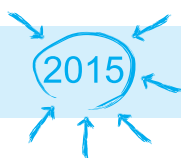
Ўзбекистонда экологик қонунчиликнинг миллий тизими билан бир қаторда давлатларнинг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш соҳасидаги муносабатларини тартибга солувчи атроф-муҳитга оид халқаро ҳуқуқ тамойилларига ҳам риоя қилинади.

Республикада ташкил қилинган экологик қонунчилик тизими бошқаришнинг маъмурий-буйруқбозлик усулидан иқтисодий усулларга ўтишга имкон берди.

Табиатдан махсус фойдаланиш пуллик тартибга ўтказилди, табиатни муҳофаза қилиш ва табиатдан фойдаланишни бошқариш бўйича қўшимча махсус давлат ваколатли органлари ташкил қилинди (Давлатергеодезкадастр қўмитаси, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги қошидаги махсус хизматлар, «Саноатконтехназорат» Давлат инспекцияси ва бошқалар). Табиатдан фойдаланишни бошқариш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг давлат назорати масалаларида маҳаллий ҳокимият органлари ва фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органларининг ваколати кенгайтирилди.

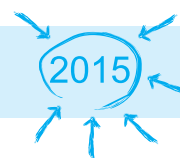
Табиатдан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари анча кенгайди, уларнинг табиатдан фойдаланиш жараёнида табиатни муҳофаза қилиш Қонунчилигини бузганлик учун жавобгарлиги ортди. Жиноят ва Фуқаролар кодексларига, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодексга табиатни муҳофаза қилиш қонунчилигини бузганлик учун жазо чораларига қўшимча бўлимлар киритилди.

Буларнинг барчаси республиканинг барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожланиши учун нормал экологик шароитларни барпо этиш учун замин яратди.

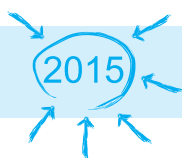

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING АТРОФ-МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ
СОҲАСИДАГИ ҚОНУНЧИЛИК ВА МЕЪЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАРИ РЎЙХАТИ**
2005 йилнинг 1 январ ҳолатига

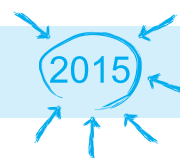
№	Ўзбекистон Республикаси Қонунлари ва Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари	№	Сана	Сарлавҳа
Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатлари				
1.	Ўзбекистон Республикасининг асосий Қонуни		08.12.1992	Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси
2.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	657- XII	03.07.1992	Давлат санитария назорати тўғрисида
3.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	754- XII	09.12.1992	Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида (янги таҳрири)
4.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	837- XII	06.05.1993	Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида
5.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	900- XII	02.09.1993	Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида
6.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		28.12.1993	Стандартлаштириш тўғрисида
7.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		28.12.1993	Метрология тўғрисида
8.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		28.12.1993	Маҳсулотлар ва хизматларни сертификатлаштириш тўғрисида
9.	Ўзбекистон Республикасининг Кодекси		22.09.1994	Ўзбекистон Республикасининг маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси
10.	Ўзбекистон Республикасининг Кодекси		22.09.1994	Ўзбекистон Республикасининг жиноят кодекси
11.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	353-1	27.12.1996	Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида
12.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	417-1	25.04.1997	Геодезия ва картография тўғрисида
13.	Ўзбекистон Республикасининг Кодекси		30.08.1997	Ўзбекистон Республикасининг хўжалик процессуал кодекси
14.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	543-1	26.12.1997	Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида
15.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	545-1	26.12.1997	Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида
16.	Ўзбекистон Республикасининг Кодекси		08.07.1998	Ўзбекистон Республикасининг ер кодекси
17.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		28.08.1998	Давлат ер кадастри тўғрисида
18.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	770-1	14.04.1999	Ўрмон тўғрисида
19.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	824-1	20.08.1999	Аҳолини ва ҳудудларни табиий ҳамда техноген хусусиятли фавқулудда вазиятлардан муҳофаза қилиш тўғрисида
20.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	826-1	20.08.1999	Гидротехника иншоатларининг хавфсизлиги тўғрисида
21.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	73-11	25.05.2000	Экологик экспертиза тўғрисида
22.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		31.08.2000	Радиациявий хавфсизлик тўғрисида
23.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		31.08.2000	Қишлоқ хўжалик ўсимликларини зараркунандалар, касалликлар ва бегона ўтлардан ҳимоя қилиш тўғрисида
24.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		15.12.2000	Давлат кадастрлари тўғрисида
25.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	871- XII	05.04.2002	Чиқиндилар тўғрисида
26.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	444- II	13.12.2002	Ер ости бойликлари тўғрисида

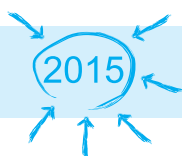
№	Ўзбекистон Республикаси Қонунлари ва Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари	№	Сана	Сарлавҳа
Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатлари				
27.	Ўзбекистон Республикасининг Қонуни		03.12.2004	Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар тўғрисида
28.	Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Қарори	937-ХП	03.09.1993	Нодир ва йўқолиб кетаётган ўсимликлар ва ҳайвонларни асраш ва улардан фойдаланишни тартибга солишни кучайтириш тўғрисида
29.	Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қарори	232-1	26.04.1996	Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида
30.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	109	09.03.1992	“Ўзбекистон Республикасининг Қизил китоби” тўғрисида
31.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	179	08.04.1992	Ер ости сувларидан фойдаланиш, уларнинг ифлосланиши ва камайишини асрашни кучайтиришни тартибга солиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида
32.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	174	07.04.1992	Ўзбекистон Республикасидаги сув омборлари ва бошқа сув ҳавзалари, дарёлар, магистраль каналлар ва коллекторларнинг шунингдек, ичимлик сув ва маиший сув таъминотининг, даволаш ва маданий-соғломлаштиришда ишлатиладиган сув манбаларининг сувни муҳофаза қилиш зоналари тўғрисида Низом
33.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	246	24.05.1993	Табиатни муҳофаза қилиш фонди тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида
34.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	278	08.06.1993	Ўзбекистон Республикасининг «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида» ги Қонунини қабул қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумат қарорларини ўз кучини йўқотиши ва ўзгартиришлар киритишини эътироф этиш тўғрисида
35.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	385	03.08.1993	Сувдан фойдаланишни лимитлаштириш тўғрисида
36.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	19	13.01.1997	“Ер ости бойликлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунига мувофиқ норматив ҳужжатларни тасдиқлаш ҳақида
37.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	69	16.02.1998	Геодезия пунктларини муҳофаза қилиш ва муҳофаза қилинадиган зоналар Низомини тасдиқлаш ҳақида
38.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	11	07.01.1998	Ўзбекистон Республикасининг давлат сув кадастрини ишлаб чиқиш ва юритиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида
39.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	139	01.04.1998	Миллий стратегия ва Ўзбекистон Республикасида биологик турли-туманликни сақлаб қолиш бўйича режани амалга ошириш тўғрисида
40.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	543	31.12.1998	Ўзбекистон Республикасида давлат ер кадастрини юритиш тўғрисида

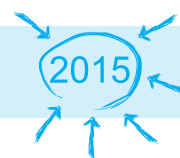
№	Ўзбекистон Республикаси Қонунлари ва Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари	№	Сана	Сарлавҳа
Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатлари				
41.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	469	20.10.1999	1999-2005 йилларда Ўзбекистон Республикасининг атроф муҳитни муҳофаза қилиш ишлари Дастури тўғрисида
42.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	506	22.11.99	Республика ўрмонларини ҳимоя қилиш бўйича айрим меъерий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида
43.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	20	24.01.2000	Озон қатламини ҳимоя қилиш соҳасидаги шартномалар бўйича Ўзбекистон Республикасининг халқаро мажбуриятларини бажариш чора-тадбирлари тўғрисида
44.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	90	14.03.2000	Озонни бузувчи моддаларни ва таркибида улар мавжуд бўлган маҳсулотларни Ўзбекистон Республикасига олиб киришни ва Ўзбекистон Республикасидан олиб чиқишни тартибга солиш тўғрисида
45.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	151	19.04.2000	Экологик хавфли маҳсулотлар ва чиқиндиларни Ўзбекистон Республикасига олиб киришни ва уларни унинг ҳудудидан олиб чиқишни тартибга солиш тўғрисида
46.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	343	05.09.2000	Ўзбекистон Республикаси ўсимлик дунёси объектларнинг Давлат кадастрини юритиш тартиби тўғрисидаги Низомни ва Ўзбекистон Республикаси ҳайвонот дунёсининг Давлаткадастрини юритиш тартиби тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида
47.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	389	09.10.2000	1999-2005 йилларда Ўзбекистон Республикасининг атроф муҳитни муҳофаза қилиш ишларини дастурини амалга ошириш масалалари тўғрисида
48.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	405	23.10.2000	Таркибида симоб моддаси бўлган лампалар ва приборлардан фойдаланиш ва уларни фойдали равишда ишлатиш қорхоналари фаолиятини тартибга солиш тўғрисида
49.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	496	23.12.2000	Ўзбекистон Республикасидаер мониторинги тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида
50.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	163	09.04.2001	Ўзбекистон Республикасида ўрмонларнинг кўриқланиш тоифалари бўйича бўлинишини тасдиқлаш тўғрисида
51.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	401	04.10.2001	Зарафшон дарёси ҳавзасида экологик ва санитария-эпидемиологик вазиятни яхшилаш тўғрисида
52.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	262	22.06.2001	Угам-Чотқол давлат миллий табиат боғи ва Чотқол давлат кўриқxonаси, Оҳонгарон ва Бурчмулла ўрмон хўжалиги Низомларини тасдиқлаш ҳақида
53.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	491	31.12.2001	Ўзбекистон Республикасида давлат экологик экспертизаси тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида

№	Ўзбекистон Республикаси Қонунлари ва Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари	№	Сана	Сарлавҳа
Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатлари				
54.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	62	21.02.2002	Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали махсус юклар ва ҳарбий таркибларнинг транзитини давлат томонидан тартибга солиш ва назорат қилиш тўғрисида
55.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	111	03.04.2002	Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳитнинг давлат мониторинги тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида
56.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	23	16.01.20-02	Чучук ер ости сувлари ҳосил бўладиган зоналарга муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар мақомини бериш тўғрисида
57.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	80	06.03.2002	Қашқадарё вилоятидаги Қашқадарё дарёсининг сувни муҳофаза қилиш зонасини ва қирғоқбўйи полосасини белгилаш тўғрисида
58.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	111	03.04.2002	Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳитнинг давлат мониторинги тўғрисида Низом
59.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	16	13.01.2003	2003-2005 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф табиий муҳит мониторинги Дастурини тасдиқлаш тўғрисида
60.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	46	25.01.2003	Кафолатланган сув таъминотини яхшилаш ва Сирдарёнинг мавжуд сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида
61.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	199	01.05.2003	Ўзбекистон Республикаси ҳудудида атроф табиий муҳит ифлослантирилганлиги ва чиқиндилар жойлаштирилганлиги учун тўловлар тизимини такомиллаштириш тўғрисида
62.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	320	21.07.2003	Сув хўжалигини бошқаришни ташкил этишни такомиллаштириш тўғрисида
63.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	350	13.08.2003	Балиқчилик тармоғида монополиядан чиқариш ва хусусийлаштиришни чуқурлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида
64.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	10	10.01.2004	Чимён-Чорвоқ курорт-дам олиш зонасида “Чорвоқ оромгоҳи” соғломлаштириш маркази қурилишини тугаллаш чора-тадбирлари тўғрисида
65.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	117	10.03.2004	Тошқин сувларини, сел оқимларини хавф-хатарсиз ўтказиб юбориш ва кўчки ҳодисаларининг олдини олиш ҳамда уларнинг оқибатларини тугатиш чора-тадбирлари тўғрисида
66.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	162	03.04.2004	Оролбўйи генофондини муҳофаза қилиш хайрия жамғармасини ташкил этиш тўғрисида
67.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	178	13.04.2004	Андижон ва Наманган вилоятларида Қорадарёнинг сувни муҳофаза қилиш зонасини ва соҳил бўйи полосасини белгилаш тўғрисида

№	Ўзбекистон Республикаси Қонунлари ва Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари	№	Сана	Сарлавҳа
Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатлари				
68.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	179	13.04.2004	Наманган вилоятида Норин дарёсининг сувни муҳофаза қилиш зонасини ва соҳил бўйи полосасини белгилаш тўғрисида
69.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	183	14.04.2004	Ўзбекистон Республикасининг гидрометеорология хизматини такомиллаштириш тўғрисида
70.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	318	06.07.2004	Маҳсулотларни сертификатлаштириш тартиботини соддалаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида
71.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	499	25.10.2004	Вазирликлар ва идораларнинг бюджетдан ташқари жамғармаларига ажратмаларни тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида
72.	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	508	28.10.2004	Биология ресурсларидан оқилона фойдаланиш, уларни Ўзбекистон Республикасига олиб кириш ва унинг ташқарисига олиб чиқиш устидан назоратни кучайтириш тўғрисида

II. ГЕОГРАФИК, ИҚЛИМ ВА ИҚТИСОДИЙ ШАРОИТЛАР

География ва иқлим

Ўзбекистон Республикаси Амударё ва Сирдарё дарёларининг оралиғида, Евросиё қитъасининг марказий қисмида, яримшарнинг субтропик ҳудудида, 37 ва 450 шимолий кенглик ҳамда 56 ва 730 шарқий узунлик ўртасида жойлашган. Унинг умумий майдони 448,9 минг кв. км. ни ташкил қилади. Ўзбекистон майдони бўйича МДХ мамлакатлари ўртасида 5 ўринда туради. Республика ҳудудининг ғарбдан шарққача бўлган узунлиги 1400 километрни, шимолдан жанубгача эса 925 километрни ташкил қилади.

Давлат чегараларининг умумий узунлиги 6621 километр.

Ўзбекистон табиий-географик шароитлари бўйича тоғ, текислик ва саҳро рельефи ўзига хос уйғунлашган энг қулай минтақалардан биридир. Ўзбекистон ҳудудининг 64 фоизини эгаллаб ётган саҳро майдонлари улкан иқтисодий салоҳиятга эгадир.

Қумлик саҳролар шарқ ва жануби-шарқда қир-адирлар ва тоғ ёнбағирларига айланади. Ўзбекистоннинг тоғлик қисмлари Ғарбий Тянь-Шань ва Ҳисор-Олой тоғ тизмаларига мансубдир. Ўзбекистон тоғларининг энг юқори чўққиси – Ҳисор чўққисининг баландлиги денгиз сатҳидан 4643 метр бўлиб, энг қуйи нуқтаси – Мингбулоқ пастлиги – денгиз сатҳидан 12 метр пастдир. Тоғлар минтақанин энг йирик экотизими бўлиб, табиий-экологик мувозанатни ва табиий муҳитнинг барқарорлигини сақлаб қолиш учун муҳим аҳамият касб этади. Улар ер, иқлим, сув, биологик, энергетик, минералогик ва ландшафт хилма-хиллигининг муҳим манбаи ҳисобланади. Фойдали қазилмаларнинг асосий конлари (нефть ва газдан ташқари) тоғларда жойлашган.

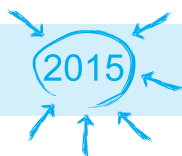
Тоғлар ўртасида Фарғона водийси, Тошкент-Мирзачўл, Санзор-Нурота текисликлари, Амударёнинг аллювиал текисликлари жойлашган. Текисликлар умуман олганда ҳужаликфаолияти юриштиш учун қулай бўлиб, суғориладиган ерларни кенгайтириш, табиий ўтлоқларнинг унумдорлигини оширишда асосий объект ҳисобланади.

Ўзбекистоннинг ва бутун Марказий Осиёнинг энг йирик дарёлари – Амударё (1415 км) ва Сирдарёдир (2122 км). Бу дарёлар кенг, ясси водийларни вужудга келтирган бўлиб, улардан суғорма деҳқончиликда жадал фойдаланилади.

Ўзбекистоннинг иқлими – субтропик, кескин минтақавий бўлиб, унга қурғоқчилик, иссиқлик ва ёруғликнинг мўл бўлиши, кундузги ва тунги, қишки ва ёзги ҳароратларнинг кескин амплитудаси хосдир.

Иқлимнинг хусусиятлари учта асосий омил – қуёш радиацияси, атмосферанин умуумий циркуляцияси ва ер рельефи туфайли шаклланган. Қуёш радиациясининг даражаси ёз ойларида 800-1000 МДж/м² 520 га етади. Шамоллар қишда одатда шимоли-шарқдан, шарқдан ва жануби-шарқдан, ёзда – шимолдан ва шимоли-шарқда эсади.

Ўзбекистон учта асосий иқлим зоналари – чўллар ва қуруқдашлар, тоғ ёнбағирлари ва тоғларга бўлинади. Чўл ва қуруқ дашт ҳудудларининг деярли барчаси, шу жумладан Қизилқум саҳроси, Устюрт платоси, Қарши ва Далварзин чўллари денгиз сатҳидан 400 метр баландликдан ва ундан пастда этади.

Тянь-Шань ва Ҳисор тоғ тизмаларининг атрофидаги тоғ ёнбағир зоналари денгиз сатҳидан 300-1000 метрлик юқори чўққилар билан чекланади.

Тоғ зоналари денгиз сатҳидан 1000 ва 4000 метр оралиғда жойлашган. Қор кўп ёғадиган зоналар одатда денгиз сатҳидан 800-1000 метр баландликда бошланади. Қор йилига 500 мм қалинликда ёғади. Денгиз сатҳидан 3500-4000 метр баландликда қор қатлами йил давомида сақланиб туриши мумкин.

Республикада энг совуқ январ ойида шимолда ҳарорат ўртача -10°C даража, жанубда $+2$, -3°C бўлганда, Термиз шаҳри атрофида ҳарорат мусбат бўлади (ўртача $+18^{\circ}\text{C}$).

Ёзнинг энг иссиқ ойи – июль, тоғли районларда эса июль-август ойлари дидир. Бу даврда текислик ва тоғ олдиларида ўртача ҳарорат $+25$ $+30^{\circ}\text{C}$ га, жанубда эса (Шеробод) $+42^{\circ}\text{C}$ гача етади. Республиканинг чўл районларида иссиқ ойларида ҳарорат $+70^{\circ}\text{C}$ гача етиши мумкин. Ҳудуднинг катта қисмида йиллик ёғинлар миқдори 200-300 мм дан ошмайди.

Ёғинлар энг кам ёғадиган районлар Амударёнинг қуйи ўзани, чўл зоналари бўлиб, уларнинг миқдори 10 мм дан ҳам кам бўлади. Тоғ районларида эса ёғин миқдори кескин орта бошлаб, 1000 мм гача бориши мумкин.

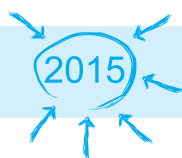
Баҳор одатда қисқа ва эрта, март ойининг бошланиши жанубда вегетация даврининг бошланиши билан мос тушади, шимолда эса мартнинг охири ёки апрелда бошланади.

Чўл ва даштларда ёз узоқроқ давом этиб, иссиқ ва қуруқ бўлади. Қишқи давр эса анчагина қисқа бўлиб, жанубда икки ой, шимолда беш ойгача давом этиши мумкин. Қор қатлами унча қалин бўлмайди (2-11 см).

Республиканинг айрим шаҳарлари бўйича иқлим кўрсаткичлари

	Ёгинлар (кунлар сони)		Шамолнинг тезлиги (секундига метр)		0-1 м/с тезликдаги шамолларнинг такрорлиги, %		Йилнинг совуқ пайтида туманларнинг такрорлиги (I-III, XI-XII), %	
	2001	2004	2001	2004	2001	2004	2001	2004
Олмалик	96	75	2,4	2,3	29	32	1,1	1,1
Ангрен	81	99	1,9	1,9	52	50	1,2	1,1
Нуробод	43	60	1,2	0,8	68	80	1,0	1,3
Андижон	68	75	1,3	1,4	60	57	1,0	1,1
Урганч	64	80	3,3	3,4	14	14	1,0	1,1
Бекобод	60	57	3,4	2,3	55	64	1,0	1,0
Бухоро	51	61	3,7	3,8	13	11	1,1	1,1
Денов	30	53	1,6	1,9	52	35	-	1,0
Қарши	48	-	3,8	-	18	-	1,0	-
Қўқон	54	69	2,3	1,7	48	62	1,1	1,0
Муборек	7	53	1,7	1,1	58	85	-	1,4
Навой	53	58	3,0	2,9	30	36	1,0	1,1
Наманган	65	78	2,0	1,9	32	43	1,0	1,0
Нукус	71	71	3,8	4,2	12	10	1,0	1,0
Самарқанд	76	90	2,1	1,7	39	48	1,1	1,3
Тошкент	88	80	1,2	1,2	79	80	1,2	1,2
Фаргона	82	105	1,0	1,0	81	83	1,0	1,1
Шаҳрисабз	71	77	1,2	0,9	75	87	1,0	1,0

Худуднинг экологик районлаштирилиши

Экологик вазиятни баҳолаш учун Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси институтлари (НИПТИ «Атмосфера» ва НПХЦ «Сув хўжалиги экологияси») томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудини экологик районлаштириш методологияси ишлаб чиқилиб, амалга оширилган. Районлаштириш республиканинг маъмурий-ҳудудий тақсимотига асосланган; районлаштириладиган энг кичик ҳудудий бирлик (таксон) сифатида маъмурий туман, республика ёки вилоятга бўйсунувчи шаҳар қабул қилинган. Ҳар бир таксоннинг экологик вазияти 18 та экологик индикатор (мезон) бўйича баҳоланади, улар ҳудудларнинг экологик танглик даражаси (рухсат берилган, критик, фавқулодда, экологик фалокат) бўйича анъанавий тақсимоти билан бир қаторда, балли баҳоларга ҳам эга бўлиб, ўртача солиштирама балли баҳони ҳисобга олган ҳолда хавфли ва ўта хавфли тоифаларга бўлинади.

Ҳудудни экологик танглик даражасига кўра районлаштириш (вилоятлар бўйича) қуйидаги амалга оширилади: 400 ва ундан кўп балл – фавқулодда танг, 250-400 – кучли танглик, 150-250 – ўртача танглик, 120-150 – суст танглик ва 120 нормал (танглик йўқ).

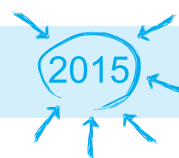
Экологик жиҳатдан энг оғир аҳволда турган ҳудуд Қорақалпоғистон Республикаси бўлиб, бу ерда экологик вазият фавқулодда танг бўлган ҳолда, аҳвол янада оғирлашмоқда.

Хоразм, Фарғона ва Навоий вилоятларида экологик вазият кучли танглиқда.

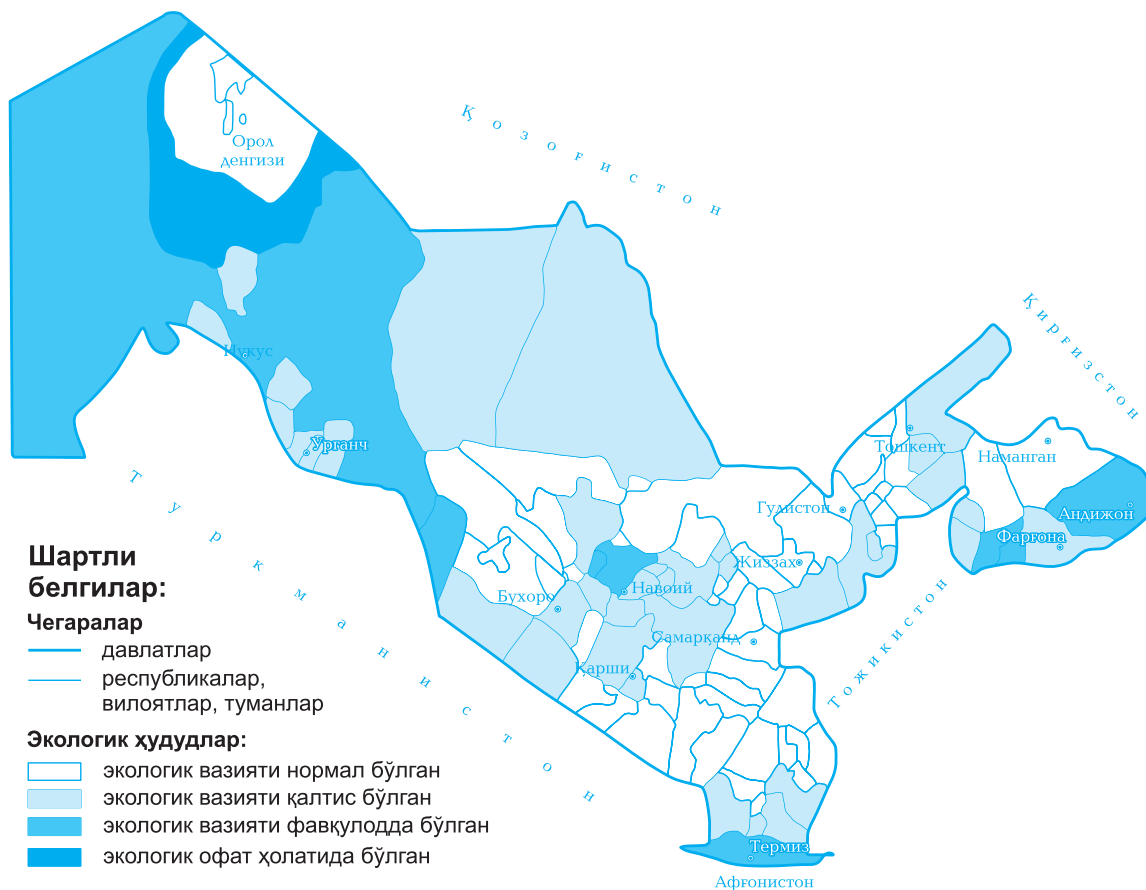
Самарқанд ва Бухоро вилоятларидаги экологик вазиятни ўртача танглиқда деб характерлаш мумкин, Сурхонарё, Тошкент, Сирдарё ва Андижон вилоятларидаги вазиятни суст танглиқда, Наманган, Жиззах, Қашқадарё вилоятлари ва Тошкент шаҳридаги аҳвол эса меъёрий шароитдадир.

Таъкидлаб ўтиш жоизки, ҳудудларни экологик танглик даражаси бўйича юқоридагидек саралашда нисбатан «меъёрий» вилоятларда ҳам фавқулодда оғир ҳолатлар кузатилаётган «қайноқ нуқталар» бўлиши ҳам мумкин. Масалан, Сурхондарё вилоятидаги Термиз ва Музrabод туманлари, Бухоро вилоятида Ғиждувон, Тошкент вилоятида эса Янгийўл шаҳарлари фавқулодда экологик вазият зонасига кирадилар.

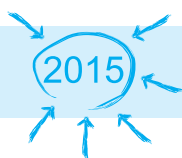
Районлаштириш натижаларидан экологик офат ҳудудларида яшовчи аҳолини ижтимоий ҳимоялашга қаратилган қонунчиликни ишлаб чиқишда, шунингдек атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг ҳамда Ўзбекистон Республикасининг барқарор ривожланишини экологик таъминлашнинг Миллий ва ҳудудий режаларини ишлаб чиқишда фойдаланиш мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДИНИ ЭКОЛОГИК РАЙОНЛАШТИРИЛИШИ

Экологик зоналар	Ҳудуди, млн. га	Шу жумладан сугорма деҳқончилик	Аҳоли, млн. киши	Туман ва шаҳарлар сони
0 – экологик вазияти нормал бўлган	11,8	1,6	10,8	94
1 – экологик вазияти қалтис бўлган	16,1	1,8	9,4	89
2 – экологик вазияти фавқулодда бўлган	12,9	0,7	2,8	33
3 – экологик офат ҳолатида бўлган	3,7	0,2	-	1
Жами	44,5	4,3	23,0	217

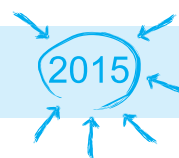

Иқтисодиёт тармоқлари бўйича рўйхатга олинган корхона ва ташкилотлар сони
(1 январга; дона)

	2001	2002	2003	2004	2005
Жами корхоналар	203253	223111	260508	283930	315899
<i>шу жумладан:</i>					
саноат	21216	21701	24499	27892	28897
қишлоқ ва ўрмон хўжалиги	60422	77331	106810	124960	152468
транспорт ва алоқа	2657	2845	3239	3475	3799
қурилиш	13549	13693	14655	15556	16371
савдо ва умумий овқатланиш	63098	62068	63150	61734	63435
моддий-техник таъминот ва савдо, тайёрлов	2367	2324	2337	2501	2450
ахборот-ҳисоблаш хизмати	373	403	500	672	820
кўчмас мулк операциялари	312	395	537	798	954
геология ва ер тадқиқотлари	250	250	253	244	250
уй-жой-коммунал хўжалиги	2423	2971	3133	3222	3357
аҳоли маиший хизмат кўрсатишининг ноишлаб чиқариш турлари	1990	2053	2225	2389	2384
соғлиқни сақлаш	5354	5766	6357	6378	6527
маориф	4866	6228	6610	6630	6356
маданият, санъат ва илмий хизмат кўрсатиш	3065	3046	3020	2964	2997
кредитлаш, молия	987	732	685	613	562
бошқарув аппарати	11267	11550	11557	11798	11627
ижтимоий бирлашмалар	5642	6131	7030	7987	8560
бошқа корхоналар	3415	3624	3911	4117	4085

Табиий ресурсларни муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш бўйича чора-тадбирларга йўналтирилган инвестициялар
(миллион сўм)

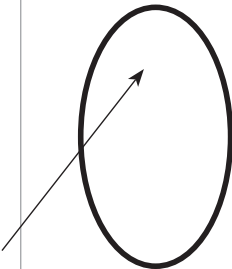
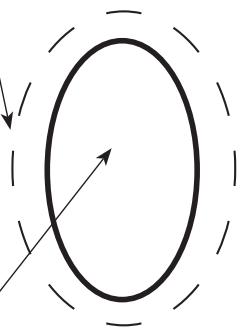
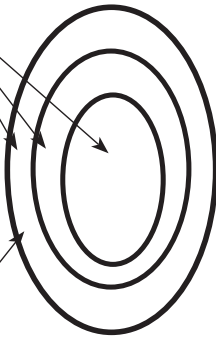
	2000	2001	2002	2003	2004
Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, жами	6115,0	11535,0	9374,5	8757,8	14875,9
<i>шу жумладан:</i>					
сув ресурсларини муҳофаза қилиш ва оқилона фойдаланиш	2162,9	2781,0	3032,0	2342,4	5069,1
атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш	2178,4	758,2	1211,7	1499,6	6404,7
ерларни муҳофаза қилиш ва оқилона фойдаланиш	1436,3	6694,2	1409,6	1166,2	1267,3
балиқ заҳираларини муҳофаза қилиш ва такрор ишлаб чиқариш	7,7	5,8	-	-	-
ўрмон ресурсларини муҳофаза қилиш ва оқилона фойдаланиш	0,0	0,0	-	-	-
ишлаб чиқариш чиқиндиларини утилизациялаш ва қайта ишлаш қурилмалари	85,2	3,3	-	45,1	32,7
заҳарли саноат чиқиндиларини утилизациялаш, зарарсизлантириш ва кўмиш корхоналари ва полигонлари	70,6	104,5	247,6	112,1	382,1
қўриқхоналар ва бошқа табиатни муҳофаза қилиш ҳудудларини ташкил қилиш	10,0	7,2	7,0	-	-
ерларни муҳофаза қилиш ва минерал ресурслардан оқилона фойдаланиш	163,8	1180,8	3245,8	3320,8	1720,0
ёввойи ҳайвонлар, қушлар, денгиз ҳайвонларини муҳофаза қилиш ва такрор ишлаб чиқариш	0,1	-	220,8	271,6	-

Қўриқланадиган табиий ҳудудларнинг (МТХ) таркиби

1. Зоналашмаган, қўриқланадиган ҳудудсиз		2. Зоналашмаган, қўриқланадиган ҳудудли		3. Зоналашган, қўриқланадиган ҳудудсиз	
ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар	ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар	ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар
1. Табиий қўриқхоналар (питомниклар)	Қатъий чеклашларсиз, аралашувга рухсат берилган тизим	1. Давлат қўриқхоналари 2. Буюр-тмаҳоналар комплекси (ландшафт)	Қўшни ҳудудларнинг таъсири чекланган	1. Табиий боғлар	Айрим ҳудудлар учун турли тизимлар
2. Ер усти ва ер ости сувлари вужудга келадиган ҳудудлар	Қатъий чекланмаган, фойдаланишга рухсат берилган тизим	3. Давлат табиат ёдгорликлари 4. Буюртмаҳоналар	Қўшни ҳудудларнинг қўриқланадиган объектга таъсири чекланган	3. Ре-креацион ҳудудлар 4. Давлат Биосфера резерватлари	Ҳимоя ҳудуди ролини ташқи ҳудудлар бажаради
3. Балиқ хўжалиги ҳудудлари	Қатъий чекланмаган, қўриқланадиган объектлардан фойдаланишга рухсат берилган тизим	5. Қирғоқ (соҳил) чизиги 6. Сув объектларининг санитария химояси ҳудудлари	Ҳимоя ҳудудлари ролини сув қўриқлаш ҳудудлари бажаради.	5. Сув химояланган ҳудудлар	Ички ҳудудлар ролини қирғоқ ва соҳил полосалари ҳамда сув объектларининг санитария химояси ҳудудлари бажаради.
4. Урмон хўжаликликлари					
5. Овчилик хўжаликлари					

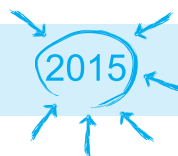

1. Зоналашмаган, қўриқланадиган худудсиз		2. Зоналашмаган, қўриқланадиган худудли		3. Зоналашган, қўриқланадиган худудсиз		
ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар	ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар	ҚТХ номи	Индивидуал характеристикалар	Умумий характеристикалар
ҚТХ		ҚТХ		ҚТХ		Умумий характеристикалар
		Қўриқланадиган худуд		ҚТХ	Барча худудлар	

ҚТХ белгиланган чегарага эга бўлиб, унинг тизими шу доирада амал қилади

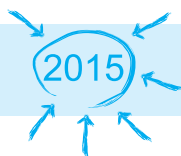
ҚТХ белгиланган чегарага эга бўлиб, унинг тизими шу доирада амал қилади, шунингдек ўз атрофини ўраб турувчи ва ўз чегарасига эга бўлган ҳимоя худудига эгадир, бу худуднинг ичкарисига қўшни худудларнинг таъсирини чекловчи заифроқ тизим амал қилади

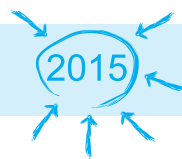
ҚТХ белгиланган чегарага эга бўлиб, унинг тизими шу доирада амал қилади, шунингдек ўз атрофини ўраб турувчи ва ўз чегарасига эга бўлган ҳимоя худудига эгадир, бу худуднинг ичкарисига қўшни худудларнинг таъсирини чекловчи заифроқ тизим амал қилади

Қўриқланадиган табиий ҳудудларнинг тоифалари ва тоифаларнинг бўлимлари ҳамда уларнинг мақсади

ҚТХ тоифалари	Тоифаларнинг бўлим-лари	Химоя билан қамраб олиш дара-жаси	Мақсади
1. Давлат қўриқхоналари	Бўлинмайди	Экосистема	Типик экосистемаларни фан ва мониторинг учун муғлақо даҳлсиз қўриқлаш
2. Давлат комплексли буюртма хоналари (ландшафт)	Бўлинмайди	Экосистема ёки унинг бир қисми	Табиий ҳолатда сақлаш учун муҳофаза қилиш
3. Табиат боғлари	1. Миллий боғлар 2. Маҳаллий табиат боғлари	Экосистема	Табиий ҳолатда ва чекланган тасарруфда сақлаш учун муҳофаза қилиш
4. Табиат ёдгорликлари	Бўлинмайди	Ноёб объектлар	Ноёб объектни даҳлсиз сақлаб қолиш
5. Айрим табиий объектлар ва комплексларни сақлаб қолиш, такрор ишлаб чиқариш ва тиклаш ҳудудлари	1. Буюртма хоналар 2. Табиий питомниклар 3. Балиқ хўжаликлари ҳудудлари	Айрим турлар ва уларнинг яшаш муҳити	Турлар ва муҳитни сақлаб қолиш ва тиклаш Турларни сақлаб қолиш ва такрор ишлаб чиқариш Сув организмларини сақлаб қолиш ва такрор ишлаб чиқариш
6. Муҳофаза қилинадиган ландшафтлар	1. Курорт ҳудудлари 2. Рекреацион зоналар 3. Сувни муҳофаза қилиш ҳудудлари 4. Қирғоқ (сохил) чизиллари 5. Сув объектларининг санитария муҳофаза қилиш ҳудудлари 6. Ер усти ва ер ости сувлари вуждга келадиган ҳудудлар	Айрим ландшафтлар ва уларнинг қисмлари	Ландшафтларни соғломлаштириш мақсадида сақлаб қолиш Ландшафтларни рекреация мақсадида сақлаб қолиш Сувларни муҳофаза қилиш мақсадида сув ва қирғоқ ландшафтларини сақлаб қолиш
7. Айрим табиий ресурсларни бошқариш ҳудудлари	1. Ўрмон хўжаликлари 2. Овчилик хўжаликлари	Айрим ресурслар	Ўрмон ресурсларини сақлаб қолиш ва улардан барқарор фойдаланиш Овчилик ресурсларини сақлаб қолиш ва улардан барқарор фойдаланиш
Давлат биосфера резерватлари	Бўлинмайди	Тоифалардан ташқари Барча ландшафт ва биологик хилма-хиллик	Маъмур ҳудуднинг биологик хилма-хиллигини сақлаб қолиш, ундан ижтимоий-иқтисодий ривожланиш мақсадида барқарор фойдаланиш

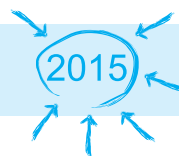
Ўзбекистон Республикасининг муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлари рўйхати

Тоифаси, тури	Муҳофаза қилинадиган объект	Вазифалар	Миқдори	Майдони, га	Ташкил қилинган йили	Изоҳлар
Давлат қўриқхоналари (Ia)						
			8	175536		
Бадай-тўқай	Амударё куйи ўзанидаги тўқай экосистемалари			6 462	1971	
Ҳисор	Ҳисор тизмасининг тоғ экосистемалари			80 986	1983	
Зомин	Туркистон тизмасининг тоғ экосистемалари			21 735	1959	
Зарафшон	Зарафшон дарёсининг ўрта ўзанидаги тўқай экосистемаси	Табиий ҳолатда сақлаб қолиш. Урганиш.		2 352	1975	
Қизилқум	Амударё ўрта оқимидаги тўқай ва қўшни чуллارнинг экосистемалари	Мониторинг.		10 311	1971	
Нурота	Нурота тизмасининг тоғ экосистемалари			21 137 (факт - 17 752)	1975	
Сурхон	Қўҳитанг тизмасининг тоғ экосистемлари ва Амударё ўрта оқимидаги тўқай экосистемалари			26 895 (факт - 23 895)	1987	
Китоб	Ноёб геологик қатламлар	Геологик қатламларни сақлаб қолиш		3 938	1979	Давлат қўриқхонаси мақомига мос келмайди, тарқатиб юборилади
Комплекс буюртмаҳоналар (ландшафт) (I b)						
Табиат боғлари (II)						
			2	598700		Ташкил қилинмаган
Утом-Чотқол давлат миллий табиат боғи	Ғарбий Тяньшань экосистемалари	Сақлаб қолиш. Рекреация		574 590	1990	
Халқ боғи (Зомин)	Туркистон тизмаси экосистемалари			24 110	1977	
Давлат табиат ёдгорликлари (III)						
			3	3058		
Ёзёвон чўли	Ноёб табиий қумлик массив	Ноёб қумлик массивни сақлаб қолиш		1 962	1994	
Мингбулок туман табиат ёдгорлиги	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		1 000	1991	

Тоифаси, тури	Муҳофаза қилинадиган объект	Вазифалар	Миқдори	Майдони, га	Ташкил қилинган йили	Изоҳлар
Чуст тумани табиат ёдгорлиги	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		96	1990	
Айрим табиат объектлари ва комплексларини сақлаб қолиш, тақрор ишлаб чиқариш ва тиклаш учун ҳудудлар (IV)						
Бунртмаҳоналар			11	1 503 206		
Оқтов	Ноёб ва йўқолиб бораётган ҳайвон ва ўсимликлар	Ноёб ва йўқолиб бораётган ҳайвон ва ўсимликларни сақлаб қолиш		15 400	1997	
Денгизкўл	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		50 000	1990	
Қарнабўл	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		40 000	1992	
Қорақир	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		30 000	1992	
Қўшрабат	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		16 300	1992	
Муборак	Ноёб ва йўқолиб бораётган сут эмизувчилар ва қўшлар	Ноёб ва йўқолиб бораётган сут эмизувчилар ва қўшларни сақлаб қолиш		264 469	1997	
Сармиш	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш		5 000	1997	

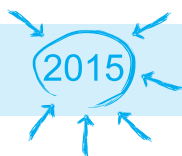
Тоифаси, тури	Муҳофаза қилинадиган объект	Вазифалар	Миқдори	Майдони, га	Ташиқ қилинган йили	Изоҳлар
Сайтак	Ёввойи ҳайвонлар	Ёввойи ҳайвонларни сақлаб қолиш		1 000 000	1991	
Сечанқул	Балиқлар	Балиқларни сақлаб қолиш		7 037	1998	
Судочье	Ёввойи ҳайвонлар	Ёввойи ҳайвонларни сақлаб қолиш		50 000	1991	
Хубара	Дрофа ва унинг яшаш жойлари	Дрофа ва унинг яшаш жойларини сақлаб қолиш		25 000	1998	
Табиий питомник			1	7 122		
«Жайрон» экомаркази	Жайрон, қулон, Пржевальский отлари			7 122	1976	
Балиқ хўжалиги зоналари			-	-	-	Ташиқ қилинмаган
Муҳофаза қилинадиган ландшафтлар (V)			560	1004005		
Табиий курорт ҳудудлар			8	338		
Рекреацион зоналар			1	70		
Сув муҳофаза-ланадиган зоналар			268	298 617		
Қирғоқбўйи чизиги			268	42 716		
Сув объектларининг санитария муҳофазаси зоналари						
Ер усти ва ер ости сувлари вуждга келадиган зоналар			15	562264		
Айрим табиий ресурсларни бошқариш учун ҳудудлар (VI)						
Ўрмон хўжалиги қорхоналари (Ўрмон хўжаликлари)	Ўрмон ресурслари	Ўрмон ресурсларини сақлаб қолиш ва улардан фойдаланиш		8 000 000		Бутун ўрмон фонди. Қонун қабул қилинган, бу ҚТХларнинг майдони ва миқдори аниқланади

Тоифаси, тури	Муҳофаза қилинадиган объект	Вазифалар	Миқдори	Майдони, га	Ташкил қилинган йили	Изоҳлар
Овчилик хўжаликлари	Овчилик ресурслари	Овчилик ресурсларини сақлаб қолиш ва улардан фойдаланиш				Қонун қабул қилинган, бу ҚТХларнинг муайян майдони ва сони аниқланади
Давлат биосфера резерватлари			1	35724		
Чотқол давлат биосфера қўриқхонаси	Чотқол тизмасининг экосистемалари	Табийи ҳолатда сақлаб қолиш. Урганиш. Мониторинг. Барқарор ривожланиш		35 724	1947	Белгиланган тартибда халқаро биосфера резерватлар тармоғига киритилган, бироқ талабларга жавоб бермайди. Тақомиллаштириш бўйича ишлар олиб борилмоқда

Ўзбекистон Республикасида қўриқланадиган табиий ҳудудлар (ҚТХ) қаторига ушбу Қонунга биноан қуйидагилар киритилади:

- I a – давлат қўриқхоналари
- I b – комплекс (ландшафт) буюртмаҳоналар
- II – табиий боғлар
- III – табиат ёдгорликлари
- IV – айрим табиий объектлар ва комплексларни сақлаб қолиш, тақрор ишлаб чиқариш ва тиклаш учун ҳудудлар
- V – муҳофазаланадиган ландшафтлар
- VI – айрим табиий ресурсларни бошқариш учун ҳудудлар – биосфера резерватлари бу тоифаларга кирмайдиган муҳофазаланадиган табиий ҳудудлардир.

III. СУВ РЕСУРСЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси сув ресурсларининг асосий ер устки оқар манбалари Амударё ва Сирдарё дарёларининг ҳавзалари бўлиб, уларнинг жами кўп йиллик оқими 115,6 км³ ни ташкил қилади, улардан Амударё ҳавзасида 78,5 км³, Сирдарё ҳавзасида эса - 37,1 км³ оқим вужудга келади.

Ўзбекистоннинг сув ресурслари Орол денгизи ҳавзаси эга бўлган умумий сув ресурсларининг фақат бир қисминигина ташкил қилади, холос. Бу ҳавзага Марказий Осиёнинг энг йирик дарёлари: Орол денгизига қуйиладиган ер усти оқимининг асосий манбаи бўлган Амударё ва Сирдарё, гидрографик жиҳатдан шу ҳавзага мойил бўлган ва Орол пасттекислиги ҳудудида жойлашган бошқа дарёлар ҳам киради.

Бевосита Ўзбекистон ҳудудида вужудга келадиган сув ресурсларининг улуши Амударё ҳавзаси бўйича 6 фоизни, Сирдарё ҳавзаси бўйича 16 фоизни, республика бўйича жами оқимнинг тахминан 8 фоизини ташкил қилади.

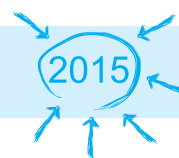
Орол денгизи ҳавзасининг сув ресурсларидан амалда тўлиқ фойдаланилмоқда. Сирдарё дарёси ҳавзасида сув кам бўлган йилларда оқимдан сув олиш коэффициенти бирданкўп бўлиб, бусуғоришда дренаж ва оқова сувлардан такроран фойдаланилганлигини кўрсатади. Ўзбекистон Республикасининг экологик хавфсизлигини таъминлаш нуқтаи назаридан қарагандан энг долзарб муаммо сув ресурсларининг (ер усти ва ер ости) танқислиги ва ифлосланганлигидир. Республиканинг дарёлари, каналлари, сув омборлари ва ҳатто ер ости сувлари турли антропоген таъсирлар остига тушиб қолган.

Ўтган асрнинг олтинчи йилларидан бошлаб янги ерларни кенг кўламда ўзлаштириш, саноатнинг, чорвачиликнинг экстенсив ривожланиши, урбанизация, коллектор-дренаж системаларининг қурилиши ва дарё сувларининг суғориш учун олиниши муносабати билан дарё ҳавзаларидаги сувнинг сифати интенсив равишда ёмонлаша борди. Бу ҳолат экологик-гигиеник ва санитария-эпидемиологик вазиятни, айниқса дарё ўзанларидаги аҳволни ёмонлаштиради.

Ўзбекистон Республикасида оқимнинг шаклланиш ҳудуди асосан тоғдан бошланадиган дарёларга тўғри келади. Балангликнинг тоғ зонаси ҳудудида кескин пасайиши экологик шароитлар градинтини вужудга келтиради, бу табиий равишда вегетацияда врида сув биотасининг янада гуркираб ривожланишига олиб келади, натижада дарёларнинг қуйи қисмида торф вужудга кела бошлайди. Оқим шаклланадиган зонада жойлашган дарёлар сувининг сифат таркиби дарё ўзанларини вужудга келтирувчи тоғ жинсларидан хосил бўлган чиқиндилар ҳамда инсоннинг хўжалик фаолияти натижасида вужудга келадиган оқимлардан юзага келади.

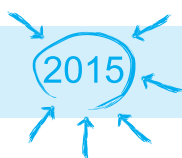
Тоғ зоналарида сув оқимларини ифлослантирувчи яққол манбалари йўқ, сувнинг физик-кимёвий кўрсаткичларининг барча ўзгаришлари, перфитоннинг таркиби ва тузилиши эса орография ва умумий ландшафт вазиятидан келиб чиқадиган табиий тузилишга эгадир.

Дарё экосистемаларига антропоген босимнинг ўсиб бориши сувларнинг таркиби ва тузилишидаги чуқур ўзгаришларга олиб келмоқда. Фарғона водийси сув оқими шаклланадиган зонада жойлашган сув оқимларида биопарда билан қопланиш мўътадил ёки ғоят суст ривожланади. Дарёларнинг юқори қисмларидаги биотик перифитон индекснинг қиймати 10 га (экологик зўриқишнинг заиф тоифаси), қуйи қисмларда эса 4 га (экологик зўриқишнинг юқори тоифаси) тенгдир.

Ер ости сув заҳиралари ва ресурслари
(суткасига минг куб метр)

	йил	табиий-ресурслар	ер ости чучук сув заҳиралари	тасдиқланган эксплуатацион заҳиралар жами/1,0 г/л ^{xx)}	жами ўртача йиллик олинадиган сув
Қорақалпоғистон	2002	5715,36	х)	553,92/ 209,32	89,34
	2003	5715,36	х)	553,92/ 209,32	140,03
	2004	5715,36	х)	553,92/ 209,32	78,87
Андижон	2002	5242,75	3184,70	1934,45/ 1932,25	1448,83
	2003	5242,75	3184,70	1934,45/ 1932,25	1284,52
	2004	5242,75	3184,70	1934,45/ 1932,25	1546,79
Бухоро	2002	3386,88	64,80	439,57/ 424,17	759,68
	2003	3386,88	64,80	439,76/ 424,17	772,76
	2004	3386,88	64,80	439,76/ 424,17	610,09
Жиззах	2002	3352,32	632,45	743,69/ 696,27	251,60
	2003	3352,32	632,45	749,57/ 702,15	260,79
	2004	3352,32	632,45	749,57/ 702,15	288,43
Қашқадарё	2002	4320,00	1348,70	990,38/ 903,98	1461,34
	2003	4320,00	1348,70	990,38/ 903,98	1447,67
	2004	4320,00	1348,70	990,38/ 903,98	1242,43
Навоий	2002	2125,44	72,58	1174,06/ 588,56	411,66
	2003	2125,44	72,58	1175,48/ 589,98	480,68
	2004	2125,44	72,58	1274,68/ 596,21	420,87
Наманган	2002	7653,31	3312,58	3691,83/ 3641,33	1441,84
	2003	7653,31	3312,58	3691,83/ 3641,33	1413,93
	2004	7653,31	3312,58	3694,33/ 3643,87	1386,25
Самарқанд	2002	5460,48	3547,58	2142,75/ 2062,85	1792,23
	2003	5460,48	3547,58	2155,28/ 2075,38	1880,48
	2004	5460,48	3547,58	2155,28/ 2075,38	2022,08

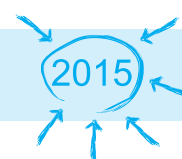

	йил	табiiй-ресурслар	ер ости чучук сув захиралари	тасдиқланган эксплуатацион захиралар жами/1,0 г/л ^{xx)}	жами ўртача йиллик олинадиган сув
Сурхондарё	2002	5477,76	2517,70	949,48/ 903,38	1000,97
	2003	5477,76	2517,70	1022,48/ 976,38	641,99
	2004	6114,53	3373,75	1022,48/ 976,38	602,67
Сирдарё	2002	6445,44	639,36	697,15/ 696,05	849,62
	2003	6445,44	639,36	697,15/ 696,05	945,14
	2004	6445,44	639,36	697,15/ 696,05	771,67
Тошкент	2002	10115,28	7375,19	3869,07/ 3869,07	2466,59
	2003	10115,28	7375,19	3876,84/ 3876,84	2858,17
	2004	10115,28	7375,19	3890,41/ 3890,41	2961,7
Фарғона	2002	9446,98	2270,59	5766,01/ 5260,51	4481,19
	2003	9446,98	2270,59	5837,19/ 5331,69	5333,28
	2004	9446,98	2270,59	5837,19/ 5331,69	3702,86
Хоразм	2002	6201,79	х)	338,79/ 327,59	52,02
	2003	6201,79	х)	338,79/ 327,59	49,23
	2004	6201,79	х)	338,79/ 327,59	38,13

2005 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра Ўзбекистон Республикасида табiiй ресурслар ҳажми 75580,6 минг м³/сут, минтақавий (башорат қилинувчи) эксплуатация захиралари - 63986,5 минг м³/сут, тасдиқланган эксплуатация захиралари бўйича - 23578,4 минг м³/сут, жумладан, А+В+С1 тоифалар бўйича - 20492,2 минг м³/сут.га тенг. Тасдиқланган захиралардан олинувчи йиллик ўртача сув ҳажми 6517,4 минг м³/сут, тасдиқланмаган захиралардан эса— 9155,4 минг м³/сут.ни ташкил қилди.

х) Чучук ер ости сув захиралари мавжуд эмас

xx) Ер ости сувлари минераллашуви 1 г/л (яъни минераллашув концентрацияси мумкин бўлган чегарада) бўлган захиралар

Сув ресурсларининг таркибий қисмлари бўйича улуши ^{х)} (миллион метр куб)

Дарё ҳавзалари	Дарё			ер ости сувлари	ҚДС фойдаланиш учун тавсия қилинувчи	мавжуд сув ресурслари жами
	жами	ўзан	ирмоқлар			
Жами	52408	32570	19838	1891	4910	59209
<i>жумладан дарёлар:</i>						
Сирдарё	19915	10490	9425	1590	2600	24105
Амударё	32493	22080	10413	301	2310	35104

х) Амударё ҳавзаси бўйича бевосита Ўзбекистон ҳудудида шаклланивчи сув ресурслари – 6%, Сирдарё ҳавзаси бўйича – 16%, жами республика бўйича сув оқимидан – 8%

Марказий Осиё давлатлари бўйича дарёлар ресурслари^{х)}

	Майдони		оқим, км ³ /йил		умумий майдонга нисбатан %
	минг км ²	умумий майдонга нисбатан %	давлат ҳудудида шаклланивчи оқим	Афғонистон ва Эрондан келувчи оқим	
Жами	1764,8	100	113,5	17,0	100
<i>жумладан:</i>					
Тожикистон	143,0	8,1	52,9	14,3	46,6
Қирғизстон	198,5	11,2	44,7	-	39,4
Туркменистон	488,0	27,7	0,5	2,7	0,4
Ўзбекистон	448,9	25,3	9,0	-	8,0
Жанубий Қозоғистон	487,9	27,7	6,4	-	5,6

х) Афғонистонсиз

Амударё оқими деярли тўлиқ Тожикистон ҳудудида шаклланади. Тожикистон ҳудудида, шунингдек, Зарафшон дарёси ҳам деярли тўлалигича (95 фоизга) шаклланади.

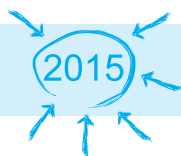
Қашқадарё сувлари тўлиқ Ўзбекистон ҳудудида шаклланади.

Сирдарё сувлари тўлиқ Қирғизистон ҳудудида шаклланади ва Сирдарё ҳавзаси сув ресурсларининг 53 фоизини ташкил қилади.

Фарғона водийси дарёлари жами Сирдарё ҳавзасининг 3,2 фоизини ташкил қилсада, бироқ кам сувли ҳавза учун жуда катта аҳамият касб этади. Бу дарёлар учта давлат – Ўзбекистон, Қирғизистон ва Тожикистон ҳудудида шаклланади.

Оҳангарон дарёси оқими тўлалигича Ўзбекистон ҳудудида, Чирчиқ дарёси оқими учта давлат Ўзбекистон (47%), Қирғизистон (38%) ва Қозоғистон (15%) ҳудудида шаклланади. Чирчиқ дарёси сув ресурслари Сирдарёнинг 20 фоизини ташкил қилади.

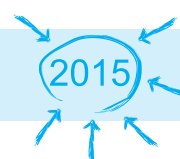
Республика сув ҳавзаларига 500 дан ортиқ сувдан фойдаланувчи объектлар (саноат, коммунал ва бошқа корхона ва ташкилотлар) умумий ҳажми 6 000 млн. м³ (коллектор-дренаж сувларисиз) бўлган оқава сувларни чиқариб ташлайди, шундан 141-172 млн. м³ (2,4%) ифлосланган оқава сувлар ташкил қилади.

Саноат корхоналари чиқариб ташловчи оқава сувларнинг 60%дан ортиғи тозалаш талаб қилинмайдиган меъёрий-тоза сувлар бўлиб, электростанцияларда совутиш учун фойдаланилгандан сўнг чиқариб ташланган сувлар, корхоналар ҳудудидаги ер ости сувларини пасайтириш мақсадида чиқариб ташланувчи дренаж сувлари ва ҳоказолардан таркиб топади. Қолган 40% оқава сувлар тозаланиши талаб қилинувчи сувлар қаторига киритилади.

Вилоятлар бўйича манбалардан олинган сув

	йил	жами олинган млн. м ³	Жумладан:			
			катта дарёлардан	кичик дарёлардан	ер ости сувлари	қайтувчан ва ҚДС ¹⁾
Ўзбекистон	2002	50259	30617	18054	631	956
	2003	56500	35482	19925	328	765
	2004	58457	37866	19238	467	886
Қорақалпоғистон	2002	6280	6258	-	-	22
	2003	8526	8536	-	-	-
	2004	8164	8164	-	-	-
Андижон	2002	3356	888	2119	315	34
	2003	3188	1052	2136	-	-
	2004	3168	763	2239	122	44
Бухоро	2002	3975	3722	100	60	93
	2003	4264	3758	365	60	81
	2004	4246	3996	110	60	80
Жиззах	2002	2495	1953	521	6	15
	2003	2883	2082	796	5	-
	2004	3176	2954	219	3	-
Қашқадарё	2002	5189	3858	1261	65	5
	2003	6476	4803	1618	55	-
	2004	6984	5686	1203	95	0,4
Навоий	2002	2068	543	1485	40	-
	2003	2054	659	1367	27	-
	2004	2463	623	1638	35	167
Наманган	2002	2605	2085	513	7	-
	2003	2844	2338	480	12	14
	2004	3201	2735	436	19	11

	йил	жами олинган млн. м ³	Жумладан:			
			катта дарёлардан	кичик дарёлардан	ер ости сувлари	қайтувчан ва ҚДС ¹⁾
Самарқанд	2002	3284	-	3030	13	241
	2003	3733	-	3395	18	320
	2004	3983	-	3619	23	341
Сурхондарё	2002	4455	1281	3094	15	65
	2003	4860	1365	3495	-	-
	2004	4274	1279	2961	16	18
Сирдарё	2002	3019	2964	-	-	55
	2003	2959	2879	-	80	-
	2004	3456	3456	-	-	-
Тошкент	2002	5122	543	4231	14	334
	2003	5392	650	4491	4	247
	2004	5961	773	5024	14	150
Фарғона	2002	4551	2664	1700	96	91
	2003	4620	2667	1782	67	104
	2004	4620	2677	1790	80	73
Хоразм	2002	3859	3859	-	-	-
	2003	4701	4701	-	-	-
	2004	4761	4761	-	-	-

Аҳолининг тоза ичимлик суви билан таъминланганлиги

Сув билан таъминлаш тизими 120 та шаҳар (100%), 112 та (99,3%) шаҳар типигаги кўрғон ва қишлоқ аҳоли пунктларининг 9213 тасини (77,8%) қамраб олган.

Умуман сув билан таъминлаш тизимининг қамраб олиш даражаси ўсиб бормоқда. Бу кўрсаткич охириги йилларда шаҳар жойларда бўлгани каби, қишлоқ жойларда ҳам сезиларли ўсди. Масалан, шаҳар жойларда бу кўрсаткич 2000 йилда 79,8% бўлган бўлса, 2004 йилда 93,1%гача ўсди. Қишлоқ жойларда ушбу кўрсаткич мос равишда 72,3 ва 79,1%ни ташкил этди.

Сув таъминоти билан қамраб олиниши (фоиз)

	Шаҳар жойлар	Қишлоқ жойлар
2000	79,8	72,3
2001	81,2	74,9
2002	84,3	74,9
2003	87,3	75,0
2004	93,1	79,1

Аҳоли пунктларини сув билан таъминлаш (йил охирига)

	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Сув ўтказгичлари бор аҳоли пунктлари сони:</i>					
Шаҳарлар	120	120	120	120	120
шаҳар типдаги қишлоқлар	112	111	112	112	112
қишлоқ аҳоли пунктлари	8145	8391	8544	8761	9213
Битталиқ ўтказилган кўча сув ўтказгич тармоғи, минг км	40,3	45,8	47,2	47,9	48,8
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	13,0	16,1	16,2	15,8	16,1
қишлоқ жойларда	27,3	29,7	31,0	32,1	32,7
Сув ўтказгичлар қуввати, суткасига млн. м ³	11,2	13,7	13,6	13,0	12,7
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	7,4	7,9	7,7	7,8	7,7
қишлоқ жойларда	3,8	5,8	5,9	5,2	5,0
Аҳолига коммунал-маиший эҳтиёжлар учун сув берилиши, млрд. м ³	1,9	1,8	1,8	1,6	1,7
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0
қишлоқ жойларда	0,8	0,6	0,7	0,6	0,7
1 та кишига суткалик сув истеъмоли, л	209,1	199,1	189,8	175,7	178,9
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	334,3	349,7	317,0	301,1	325,7
қишлоқ жойларда	134,6	110,3	115,6	103,3	114,8

Ҳозирги кунда сув ресурсларидан фойдаланиш (2000-2004 йиллар учун ўртача)

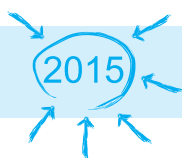
	Км ³	Фоиз
Жами	51,4	100
<i>жумладан:</i>		
суғориладиган деҳқончилик	47,3	92,0
ноирригация истеъмолчилари	4,1	8,0
<i>шундан:</i>		
хўжалик ва истеъмол эҳтиёжлари учун ва қишлоқ хўжалигини сув билан таъминлаш	2,0	4,0
саноат (энергетикасиз)	0,8	1,5
<i>бошқалар</i>	1,3	2,5

Юқорида келтирилган жадвалдан кўриниб турибдики, Ўзбекистонда мавжуд сув ресурсларининг 92 фоизи суғориш мақсадларида фойдаланилади. Уларнинг асосий қисми (80-83%) вегетация даврида сарфланади. Вегетация давридан ташқари пайтда қишки экинларни суғориш, заҳирадаги ерларни суғориш ва шўр ювиш мақсадларида фойдаланилади.

Оқава сувларни тўплаш ва зарарсизлантириш учун санитария-техника иншоотлари (йил охирига)

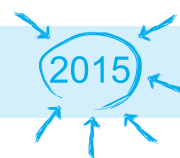
	2000	2001	2002	2003	2004
Канализацияси бор аҳоли пунктлари сони:					
шаҳарлар	81	80	80	78	78
шаҳар типдаги қишлоқлар	38	39	39	38	39
қишлоқ аҳоли пунктлари	107	107	105	105	105
Битталиқ ўтказилган кўча канализация тармоғи, минг км	4,1	4,2	4,2	4,3	4,3
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	3,5	3,6	3,6	3,7	3,7
қишлоқ жойларда	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Канализация тозалаш қурилмалари қуввати, суткасига минг м ³	4393,4	4414,5	4428,0	4487,5	4493,7
<i>жумладан:</i>					
шаҳар жойларда	4146,5	4166,1	4176,6	4230,8	4238,2
қишлоқ жойларда	246,9	248,4	251,4	256,7	255,5
Йилига ўтказиладиган оқава сувлар, млн. м ³	984,1	941,0	867,9	843,7	834,2
Оқава сувларни тозалаш қурилмалари орқали ўтказиш, млн. м ³	935,8	888,8	821,5	798,0	789,3
<i>в том числе в:</i>					
шаҳар жойларда	897,2	857,4	793,8	776,9	770,4
қишлоқ жойларда	38,6	31,4	27,7	21,1	18,9

Сув сифати (дарёлар, сув омборлари)

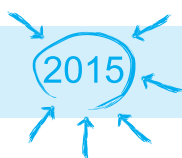
Сув объекти номи, жойлашуви	Зарarli моддалар, мг/л	Йиллар				
		2000	2001	2002	2003	2004
Амударё, Қизилжар қишлоғи	КБИ	1,58	1,65	1,2	x	x
	аммонийли азот	0,019	0,016	0,03	x	x
	нитратли азот	0,415	0,57	1,08	x	x
	нитритли азот	0,019	0,006	0,005	x	x
	нефть маҳсулотлари	0,06	0,05	0,03	x	x
	ўлчанган моддалар	94,4	12,5	13,7	x	x
	фтор	0,27	0,29	0,343	x	x
	минерализация	1476	1466	2093	x	x
Сирдарё, Чиноз ш., ППК коллектордан пастда	КБИ	1,42	0,81	0,79	0,85	1,622
	аммонийли азот	0,031	0,004	0,012	0,014	0,014
	нитратли азот	2,068	1,868	1,54	1,048	1,423
	нитритли азот	0,034	0,021	0,024	0,053	0,013
	нефть маҳсулотлари	0,02	0,07	0,02	0,03	0,022
	ўлчанган моддалар	54,7	10,3	12	11,9	14,677
	фтор	0,51	0,488	0,581	0,562	0,508
	минерализация	1093	1157	887,38	900,57	852,717
Туямўйин сув омбори – сатҳи 790 км ² , ўрт. чуқурлиги 9,8 м, максимал чуқурлиги 17,0 м. Дружба ш.	КБИ	1	8	1,01	x	x
	аммонийли азот	0,02	0,014	0,005	x	x
	нитратли азот	1,9	0,96	0,93	x	x
	нитритли азот	0,005	0,01	0,011	x	x
	нефть маҳсулотлари	0,07	0,03	0,02	x	x
	ўлчанган моддалар	320	231	11,8	x	x
	фтор	0,29	0,29	0,278	x	x
	минерализация	809,5	800,3	542,80	x	x
Чорвоқ сув омбори – сатҳи 40,3 км ² , ўрт. чуқурлиги 49,3 м, максимал чуқурлиги 148 м., Юсупхона	КБИ	0,35	0,51	0,36	0,47	0,694
	аммонийли азот	0,112	0,022	0,008	0,08	0,05
	нитратли азот	0,473	0,9	0,994	0,362	0,196
	нитритли азот	0,02	0,02	0,007	0,002	0,003
	нефть маҳсулотлари	0,02	0,02	0,01	0,05	0,02
	ўлчанган моддалар	24,6	1,9	6,8	9,8	7,20
	фтор	0,1	0,184	0,156	0,314	0,12
	минерализация	168,96	186,24	191,935	183,437	171,998

x) намуналар танлаб олиш ўтказилмаган

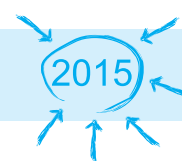
Вилоятлар бўйича чучук ва шўр ер ости сувларидан фойдаланиш
(суткасига минг метр куб)

	йиллар	жами йиллик фойдаланиш	Жумладан, фойдаланиш мақсадлари бўйича:		
			хўжалик ва истеъмол эҳтиёжлари учун	ишлаб чиқариш ва техника таъминоти	ерларни суғориш
Ўзбекистон	2002	16506,91	6872,83	1917,85	4017,89
	2003	17508,67	7494,07	2185,67	4146,45
	2004	15672,84	7095,67	2171,63	3558,82
Қорақалпоғистон	2002	89,34	38,58	6,32	2,28
	2003	140,03	52,51	14,07	2,28
	2004	78,87	33,52	4,31	2,36
Андижон	2002	1448,83	764,04	83,6	135,85
	2003	1284,52	635,07	78,70	161,99
	2004	1546,79	866,39	74,04	177,49
Бухоро	2002	759,68	100,72	90,85	266,79
	2003	772,76	100,51	96,28	293,50
	2004	610,09	73,40	58,18	264,99
Жиззах	2002	251,60	181,03	15,76	15,52
	2003	260,79	190,62	16,57	15,51
	2004	288,43	199,95	18,47	39,57
Қашқадарё	2002	1461,34	342,85	18,72	859,17
	2003	1447,67	350,73	19,62	850,80
	2004	1242,43	333,87	19,67	711,27
Навоий	2002	411,66	64,99	34,89	183,12
	2003	480,68	62,54	37,29	183,42
	2004	420,87	61,25	40,72	174,36
Наманган	2002	1441,84	509,82	48,89	522,19
	2003	1413,93	545,35	48,25	519,68
	2004	1386,25	517,91	47,38	493,80
Самарқанд	2002	1792,23	1177,95	67,66	512,90
	2003	1880,48	1113,12	75,36	627,50
	2004	2022,08	1063,69	74,49	814,78
Сурхондарё	2002	1000,97	667,22	42,79	282,54
	2003	641,99	559,63	34,23	44,03
	2004	602,67	516,17	32,11	51,05
Сирдарё	2002	849,62	183,54	11,63	76,63
	2003	945,14	290,21	13,26	89,15
	2004	771,67	200,57	7,98	91,32
Тошкент	2002	2466,59	1633,69	530,01	33,04
	2003	2858,17	1733,99	767,92	88,83
	2004	2961,70	1733,67	827,56	89,74
Фарғона	2002	4481,19	1190,34	958,28	1127,86
	2003	5333,28	1845,47	975,82	1269,76
	2004	3702,86	1488,30	964,05	648,09
Хоразм	2002	52,02	18,06	8,45	-
	2003	49,23	14,32	8,3	-
	2004	38,13	6,98	2,67	-

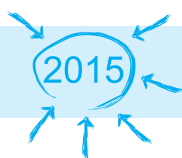
	йиллар	Жумладан, фойдаланиш мақсадлари бўйича:			Ер ости сувларининг тасдиқланган эксплуатацион захираларидан фойдаланиш коэффициенти
		вертикал дренаж	ўтлоқларни суғориш	шахтадан сув чиқариш	
Ўзбекистон	2002	3364,28	281,15	52,91	0,29
	2003	3289,85	272,34	120,29	0,29
	2004	2601,85	133,56	111,31	0,28
Қорақалпоғистон	2002	5,72	36,44	-	0,13
	2003	35,06	36,11	-	0,09
	2004	5,05	33,63	-	0,12
Андижон	2002	465,34	-	-	0,27
	2003	408,76	-	-	0,34
	2004	428,87	-	-	0,45
Бухоро	2002	252,58	48,74	-	0,37
	2003	243,25	39,22	-	0,80
	2004	190,46	23,06	-	0,58
Жиззах	2002	35,89	3,4	-	0,16
	2003	33,39	4,7	-	0,16
	2004	25,99	4,45	-	0,19
Қашқадарё	2002	230,95	9,65	-	0,65
	2003	217,02	9,5	-	0,66
	2004	168,02	9,6	-	0,61
Навой	2002	46,82	76,59	5,25	0,17
	2003	46,52	74,96	75,95	0,17
	2004	38,25	55,84	50,45	0,17
Наманган	2002	260,25	100,69	-	0,16
	2003	199,96	100,69	-	0,18
	2004	327,16	-	-	0,14
Самарқанд	2002	28,96	4,76	-	0,53
	2003	57,34	7,16	-	0,58
	2004	62,14	6,98	-	0,50
Сурхондарё	2002	7,54	0,88	-	0,71
	2003	4,1	-	-	0,31
	2004	3,34	-	-	0,28
Сирдарё	2002	577,82	-	-	0,15
	2003	552,52	-	-	0,15
	2004	471,8	-	-	0,14
Тошкент	2002	222,19	-	47,66	0,27
	2003	223,09	-	44,34	0,34
	2004	249,87	-	60,86	0,33
Фарғона	2002	1204,71	-	-	0,24
	2003	1242,23	-	-	0,17
	2004	602,42	-	-	0,19
Хоразм	2002	25,51	-	-	0,02
	2003	26,61	-	-	0,01
	2004	28,48	-	-	0,006

Жами олинган сувнинг 6517,41 минг м³/сут., ёки 41,6 фоизи фойдаланиш захиралари тасдиқланган жойларда ер ости сувларидан олишни ташкил этади.

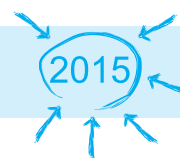
**Вилоятлар ва дарё ҳавзалари бўйича халқ хўжалиги эҳтиёжлари
учун сувдан тармоқларда фойдаланиш ҳажми**
(йилига миллион метр куб)

	2000	2001	2002	2003	2004
Жами	48070	44013	50259	56500	58457
<i>жумладан</i>					
Амударё ҳавзаси	24394	20938	29110	34614	34875
Қорақалпоғистон	4827	2742	6280	8526	8164
Сурхондарё	3506	3916	4455	4860	4274
Қашқадарё	5015	4589	5189	6476	6984
Бухоро	3506	3429	3975	4264	4246
Навоий	1831	1782	2068	2054	2463
Самарқанд	2394	2221	3284	3733	3983
Хоразм	3315	2259	3859	4701	4761
Сирдарё ҳавзаси	23676	23075	21149	21886	23582
Андижон	3285	3256	3356	3188	3168
Наманган	3063	3311	2606	2844	3201
Фарғона	4158	4501	4551	4620	4620
Сирдарё	3878	3322	3019	2959	3456
Жиззах	3234	2785	2495	2883	3176
Тошкент	6058	5900	5122	5392	5961

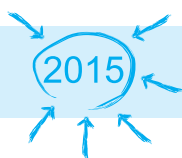
Вилоятлар бўйича сув ресурсларидан амалда фойдаланиш
(миллион метр куб)

	йил	жами	шу жумладан:			
			суғориш	ноирригация эҳтиёжлари		
				жами	шундан:	
				коммунал хўжалик	саноат	
Ўзбекистон	2000	48070	44406	3663	2182	735
	2001	44012	40366	3647	2160	757
	2002	50259	46296	3963	2336	688
	2003	56499	52443	4056	2163	823
Қорақалпоғистон	2000	4827	4642	185	157	-
	2001	2742	2565	177	152	-
	2002	6279,9	6064	215,9	159	-
	2003	8525,8	8281	244,8	151,3	-
Андижон	2000	3284,5	2966,2	318	114,4	2,2
	2001	3256,3	2937,2	319	116,1	2,3
	2002	3355,6	3022	334	109,7	1,9
	2003	3187,7	2857	331	122,2	2
Бухоро	2000	3506,6	3351	156	139,6	-
	2001	3428,3	3278	150	137,3	-
	2002	3975,2	3818	157	144,2	-
	2003	4264	4086,6	177	163	-
Жиззах	2000	3234	3128,0	106	106	-
	2001	2785	2681,0	104	104	-
	2002	2494,7	2360,0	135	134,7	-
	2003	2882,9	2722,4	161	152,5	-
Қашқадарё	2000	5014,7	4823,1	192	139,7	44,4
	2001	4588,9	4403	186	135,6	42,6
	2002	5188,6	5001	188	137,8	40,6
	2003	6476,3	6331	145	107,5	33,8
Навоий	2000	1831	1610	221	121	85
	2001	1782	1575	207	112	81
	2002	2068	1773	295	126	145
	2003	2054,5	1760	295	-	165,5
Наманган	2000	3063,3	2941	122	44,5	25
	2001	3310,9	3173,9	137	46	32
	2002	2605,4	2359	246	96,4	40,5
	2003	2843,6	2598	246	109,1	52
Самарқанд	2000	2393,7	2380,8	13	10,23	0,1
	2001	2221,5	2208	14	11,1	0,1
	2002	3284,1	3268	16	13,16	0,9
	2003	3732,7	3704,4	28	14,5	12

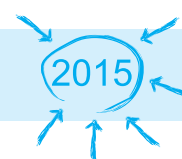

Давоми

	йил	жами	шу жумладан:			
			суғориш	ноирригация эҳтиёжлари		
				жами	шундан:	
				коммунал хўжалик	саноат	
Сурхондарё	2000	3505,3	3443	62	14,3	17
	2001	3916	3855,0	61	15	18
	2002	4455,3	4389,0	66	8	10,8
	2003	4860	4786,7	73	18	10
Сирдарё	2000	3877,6	3717	161	112	33
	2001	3321,8	3155,8	166	115	35
	2002	3019	2860	159	111,5	33,5
	2003	2958,9	2797,9	161	113,5	33,5
Тошкент	2000	6058,2	4130,1	1928	1102	512,7
	2001	5899,9	3962,7	1937	1096	527
	2002	5121,9	3150	1972	1188,7	404
	2003	5391,7	3393	1999	1098,7	502
Фарғона	2000	4157,9	4050	108	50	15,7
	2001	4500,7	4392	109	52	19
	2002	4551,3	4470	81	42,36	10,7
	2003	4619,8	4534	86	34,8	12
Хоразм	2000	3315,7	3224	92	71	-
	2001	2259	2179	80	68	-
	2002	3859,4	3762	97	64,4	-
	2003	4701	4591	110	78	-

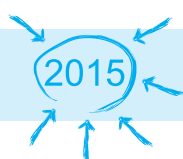
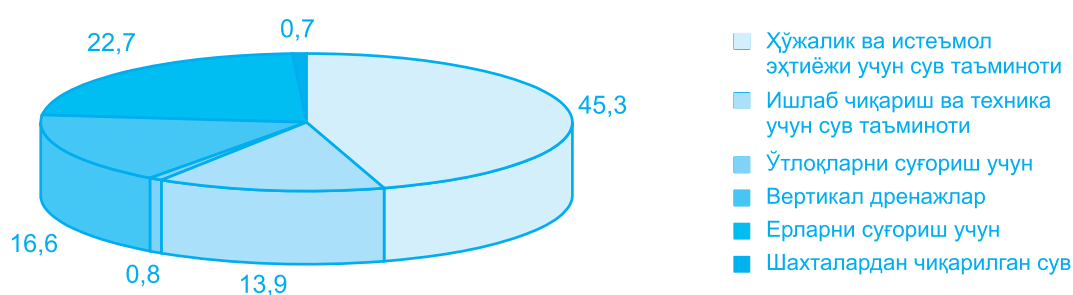

	йил	Жумладан:				
		ноирригация эҳтиёжлари				
		энергетика	жумладан, қайтмайди- ган	балиқ хўжалиги	қишлоқ хўжа- лигини сув билан таъ- минлаш	бошқалар
шундан:						
Ўзбекистон	2000	3947	76	372	209	91
	2001	3956	78	361	207	84
	2002	3953	91	430	258	160
	2003	4265	195	508	240	128
Қорақалпоғистон	2000	221	19	9	-	-
	2001	220	18	7	-	-
	2002	220	18	38,9	-	-
	2003	290	24	69,5	-	-
Андижон	2000	-	-	29	172,7	-
	2001	-	-	27,6	173,1	-
	2002	-	-	25,8	196,2	-
	2003	-	-	27	179,5	-
Бухоро	2000	-	-	16	-	-
	2001	-	-	13	-	-
	2002	-	-	13	-	-
	2003	-	-	14,4	-	-
Жиззах	2000	-	-	-	-	-
	2001	-	-	-	-	-
	2002	-	-	-	-	-
	2003	-	-	-	-	8
Қашқадарё	2000	35	7,3	0,2	-	-
	2001	35	7,4	0,3	-	-
	2002	35	8,7	0,5	-	-
	2003	35	4	-	-	-
Навоий	2000	597	15	-	-	-
	2001	593	14	-	-	-
	2002	593	16	8	-	-
	2003	855	125	4	-	-
Наманган	2000	-	-	25	19,8	8
	2001	-	-	27	22	10
	2002	-	-	28,6	39,5	41,4
	2003	-	-	34	40	10,5
Самарқанд	2000	-	-	2,5	-	-
	2001	-	-	2,3	-	-
	2002	-	-	1,4	-	0,6
	2003	-	-	1,8	-	-

	йил	Жумладан:				
		ноирригация эҳтиёжлари				
		энергетика	жумладан, қайтмайди- ган	шундан:		
балиқ хўжалиги	қишлоқ хўжа- лигини сув билан таъ- минлаш			бошқалар		
Сурхондарё	2000	-	-	11	16	4
	2001	-	-	13	12	3
	2002	-	-	22	12	13,5
	2003	-	-	26	10	9,3
Сирдарё	2000	1459	8,4	7,2	-	-
	2001	1470	9,1	6,9	-	-
	2002	1470	10	4	-	-
	2003	1400	10	4	-	-
Тошкент	2000	1610	23	211,8	-	78,6
	2001	1613	24	219	-	71,2
	2002	1610	35	229,6	10	104,6
	2003	1680	29	259	10	100
Фарғона	2000	25	3,15	39,1	-	-
	2001	25	5,1	32,6	-	-
	2002	25	3,11	25,16	-	-
	2003	5	3	36	-	-
Хоразм	2000	-	-	20,7	-	-
	2001	-	-	12	-	-
	2002	-	-	33,08	-	-
	2003	-	-	32	-	-

Жами олинган ер ости сувларининг фойдаланиш мақсадларига кўра тақсимланиши (ўртача йиллик; фоизда)

2004 йилда 2003 йилгача нисбатан бу кўрсаткич 1835,8 минг м³/сут (10,5 %), жумладан, хўжалик ва истеъмол эҳтиёжлари учун 398,4 минг м³/сут; ишлаб чиқариш ва техника таъминоти учун –14,0 минг м³/сут; ерларни суғориш учун –587,6 минг м³/сут; вертикал дренаж –688,0 минг м³/сут; ўтлоқларни суғориш учун – 138,8 минг м³/сут; шахталардан сув чиқариш учун –9 минг м³/сут камайди.

Ер ости сувларидан энг кўп фойдаланиш Фарғона (3702,9 минг м³/сут), Тошкент (2961,7 минг м³/сут), Самарқанд (2022,1 минг м³/сут), Андижон (1546,8 минг м³/сут), Наманган (1386,2 минг м³/сут) ва Қашқадарё (1242,4 минг м³/сут) вилоятларига тўғри келди. 2003 йилга нисбатан ер ости сувларидан фойдаланиш ҳажмининг ўсиши Тошкент, Андижон ва Самарқанд вилоятларида асосан хўжалик ва истеъмол эҳтиёжлари, ерларни суғориш ва вертикал дренаж учун фойдаланишда кузатилган. Ер ости сувларидан фойдаланиш ҳажмининг камайиши эса Наманган, Қашқадарё ва Фарғона вилоятларида хўжалик ва истеъмол эҳтиёжлари ҳамда ерларни суғориш бўйича кузатилган.

1995 йилга нисбатан жами ер ости сувларидан фойдаланиш 58,2 фоизни ташкил қилди.

Тасдиқланмаган заҳиралардаги чучук ва шўрхак ер ости сувларидан фойдаланиш жами кўрсаткичнинг 58,4 фоизи ёки 9155,43 минг м³/сут ташкил этади.

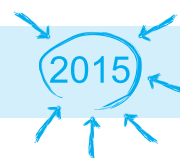
Жами ишлаб турган қудуқлар сони 15441 тага тенг.

Ўзбекистонда сув сифатини интеграл баҳолаш учун ифлосланиш индексидан фойдаланилади. У олтига гидрокимёвий кўрсаткич – эритилган кислород ҳажми, кислородга бўлган биологик эҳтиёж ҳамда меъёрга нисбатан энг баланд концентрацияли тўртта ифлослантувчи модданинг РБК улушидаги ўртача арифметик кўрсаткичи сифатида ҳисоб-китоб қилинади. Республикамизда қабул қилинган классификацияга кўра ер устидаги сув объектлари 7 синфга тақсимланади:

- I – жуда тоза (СИИ - 0.3 ва ундан кам)
- II – тоза (СИИ - 0.31-1.0)
- III – кам ифлосланган (СИИ - 1.1-2.5)
- IV – ифлосланган (СИИ - 2.51-4.0)
- V – ифлос (СИИ - 4.1-6.0)
- VI – жуда ифлос (СИИ - 6.1-10.0)
- VII – ўта ифлос (СИИ - 10.0дан кўп)

Келиб чиқиши антропоген бўлган сув ресурслари ифлосланишини қуйидаги тарзда идентификациялаш мумкин: қишлоқ хўжалик фаолияти натижасида ифлосланиш; санаот фаолияти натижасида ифлосланиш; шаҳар ва қишлоқ туманларида маиший чиқиндилар билан ифлосланиш.

Агрохимикатлардан фойдаланиш, тўғридан-тўғри чиқариб ташлаш ёки тупроқ сувларига таъсир кўрсатиш қишлоқ хўжалик ерларининг ифлосланиш салоҳиятини белгилаб беради. Табиат объектларининг қишлоқ хўжалик фаолияти натижасида ифлосланиши сув, ҳаво, тупроқ ва ўсимликлар намунасини пестицидлар, азот ва фосфат моддалар мавжудлиги бўйича таҳлил қилиш воситасида аниқланади.

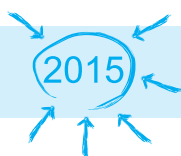
Асосий дарёлар суви сифатининг комплекс баҳоланиши

Назорат пункти (дарё) номи	Сувнинг ифлосланганлик индекси (СИИ)					ўзгариш
	2000 тоифа	2001 тоифа	2002 тоифа	2003 тоифа	2004 тоифа	
Амударё, Термиз ш.	0,63 II	0,66 II	0,95 II	0,87 II	0,86 II	=
Амударё, Нукус ш.	1,39 III	0,93 II	0,70 II	1,04 III	1,02 III	=
Сурхондарё, Термиз ш.	0,90 II	0,93 II	1,04 III	1,02 III	1,04 III	=
Қашқадарё, Варганза қишлоғи	0,48 II	0,62 II	0,47 II	0,60 II	0,56 II	=
Қашқадарё, Чимкўрғон қишлоғи	1,34 III	0,80 II	0,56 II	0,52 II	0,54 II	=
Зарафшон, Биринчи май плотинаси	0,44 II	0,73 II	0,61 II	1,05 III	0,69 II	-
Зарафшон, (Қорадарё), Талигуляндан пастда	0,85 II	1,00 II	1,12 III	1,42 III	0,76 II	-
Зарафшон, (Қорадарё), Талигуляндан пастда	2,34 IV	1,79 III	1,45 III	1,13 III	0,79 II	-
Сирдарё, Наманган ш.	Намуна олинмаган	0,69 II	1,28 III	1,12 III	0,99 II	-
Сирдарё, Бекобод ш.дан юқорида	0,89 II	1,06 III	0,88 II	1,15 III	1,22 III	=
Сирдарья, Надежденский кўрғонидан пастда	1,27 III	1,56 III	1,11 III	1,11 III	1,54 III	=
Қорадарё, Андижон ш.	1,19 III	1,54 III	1,18 III	1,15 III	1,24 III	=
Оҳангарон, Ангрен шаҳри	0,60 II	0,55 II	0,51 II	1,20 III	0,69 II	-
Оҳангарон, Солдатское ш.т.п.	1,18 III	1,00 III	1,40 III	1,30 III	1,43 III	=
Чирчиқ, Ғазалкент шаҳри	0,53 II	0,70 II	0,32 II	0,97 II	0,78 II	=
Чирчиқ, «Электрохимпром» ИЧБ оқавасидан куйида	0,87 II	1,12 III	0,82 II	0,98 II	1,25 III	+
Чирчиқ, Сергели КСМ оқовасидан куйида	1,38 III	1,32 III	1,15 III	1,06 III	1,13 III	=
Чирчиқ, Чиноз	0,89 II	0,75 II	1,10 III	1,21 III	1,62 III	=

«=» – ўзгармайди

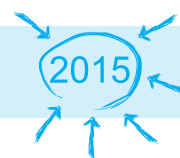
«-» – яхшиланмоқда

«+» – ёмонлашмоқда

Вилоятлар ва дарё ҳавзалари бўйича сув чиқариб ташлаш
(йилига миллион метр куб)

	2000	2001	2002	2003	2004
Жами	19856,2	16576,4	21153,3	23976,6	23478,3
<i>жумладан:</i>					
Амударё ҳавзаси	9514,7	6322,5	10534,8	12981,2	12718,5
Қорақалпоғистон	1572,2	589,9	1201,5	2249,4	1980,9
Сурхондарё	891,2	583,2	884,2	874,4	785,2
Қашқадарё	1470,6	1062,9	1597,4	1956,3	1896,7
Бухоро	2019,7	1505,6	2105,2	2614,8	2563,2
Навий	685,6	584,1	642,5	749,9	801,8
Самарқанд	1215,9	1101,6	1234,2	1455,2	1553,8
Хоразм	1659,5	895,2	2869,8	3081,2	3136,9
Сирдарё ҳавзаси	10341,5	10253,9	10618,5	10995,4	10759,8
Андижон	712,6	700,5	885,0	1350,8	924,8
Наманган	2275,4	2159,6	2125,4	2247,5	2468,2
Фарғона	2728,9	2654	2651,4	2786,2	2782,2
Сирдарё	1844,7	1872,5	2153,9	1896,7	1827,7
Жиззах	998,7	980,6	935,4	830,8	920,5
Тошкент	1781,2	1886,7	1867,4	1883,4	1836,4

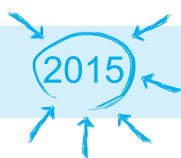

«Қўриқланувчи табиий ҳудудлар» мақоми берилган ер ости чучук сув ҳавзалари

Вилоят ва туман номи	Ҳавза номи	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вилоят ҳокими қарори	Майдони (га)
Республика аҳамиятига эга бўлган ҳавзалар			
Жиззах вилояти	Тоғ олди	ВМ Қарори №14, 12.01.2004	29548
	Санзор	ВМ Қарори №14, 12.01.2004	4206
Сурхондарё вилояти	Шимолий Сурхондарё	ВМ Қарори №14, 12.01.2004	14570
Наманган вилояти	Норин	ВМ Қарори №302, 26.08.2002	5685
Анджон вилояти	Ўш-Аравон	ВМ Қарори №302, 26.08.2002	35294
Самарқанд вилояти	Зарафшон дарёси водийси	ВМ Қарори №302, 26.08.2002	47467
Қашқадарё вилояти	Китоб-Шахрисабз	ВМ Қарори №302, 26.08.2002	63482
Фарғона вилояти	Чимён-Аввал Сўх	ВМ Қарори №23, 16.01.2002	17036 16913
Тошкент вилояти	ЧирчиқОҳангарон	ВМ Қарори №23, 16.01.2002	7622 10624
Жами:			252447
Вилоят аҳамиятига эга ҳавзалар			
Наманган вилояти	Олмос – Варзик Исковот- Пешкур	Вилоят ҳокими қарори №159, 25.10.2002	22664,8 49677,2
Самарқанд вилояти Қўшрабат тумани	Нурота (Дзюш)	Вилоят ҳокими қарори №56-Ф, 11.07.2002	2800
Навий вилояти Нурота тумани	Янгиобод	Вилоят ҳокими қарори № К-215, 11.11.02	4900
Тошкент вилояти	Чимгон	Вилоят ҳокими қарори №192, 09.10.2003	153,4
Фарғона вилояти	Исфара (Бешариқ)	Вилоят ҳокими қарори № 141, 4.07.2002	2195,9
Жиззах вилояти	Ровот - Зомин	Вилоят ҳокими қарори № 213, 28.12.2002	7662,5
Сурхондарё вилояти	Хўжа-Ипак Пошхурд	№169, 13.09.2002 №227, 05.12.2002	20607 44248
Жами:			154908,8

Сув истеъмол қилиш ва чиқариб ташлаш динамикаси

	2000	2001	2002	2003	2004
Тоза сув истеъмоли ҳажми, км ³	46,9	44,0	50,2	56,5	58,5
Ифлосланган оқава сувларни очиқ сув объектларига чиқариб ташлаш, млн.м ³	171,8	168,6	160,6	146,1	140,9
Сув объектларига чиқариб ташланувчи меъёрий-тозаланган оқава сув ҳажми, млн.м ³	1101,4	1053,4	1070,8	1053,0	922,3

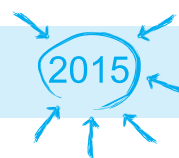
IV. АТМОСФЕРАНИНГ ИФЛОСЛАНИШИ

Йирик шаҳарлар ва саноат марказларида атмосфера ҳавосининг ифлосланиши Ўзбекистонда атроф-муҳит муҳофазасининг асосий муаммоларидан бири ҳисобланади.

Умуман, 1991 йилдан бошлаб, атмосфера ҳавосининг ифлосланиши пасайиб бориш тенденциясига эга бўлиб, буни, аввало, ҳавони саноат чиқиндилари билан ифлослантириш даражасининг камайиши билан изоҳлаш мумкин. Бироқ айрим шаҳар ва туманларда ҳаракатланувчи манбалар томонидан атмосферага чиқарилаётган зарарли моддалар ҳажмининг ўсиши сабабли ҳавонинг сифати яхшилангани йўқ.

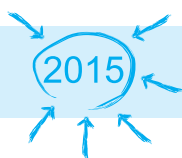
1999 йилдан 2004 йилгача бўлган даврда жами атмосферага чиқариб ташланган зарарли моддалар ҳажми 14,8% ёки 1957,4 минг тоннага қисқарди. Шунини айтиб ўтиш керакки, 2004 йилда турғун манбалардан атмосфера ҳавосига зарарли моддалар чиқариш ҳажми деярли 1999 йил даражасида сақланиб қолди (33).

Республикада атмосфера ҳавосини ифлослантиришнинг асосий манбаи ҳаракатланувчи манбалар бўлиб қолмоқда. 2004 йилда ҳаракатланувчи манбалар чиқарувчи зарарли моддалар жами атмосфера ҳавосига чиқарилувчи зарарли моддаларнинг 67 фоизини ташкил қилди. Бунда асосий улуш Тошкент, Самарқанд, Бухоро ва Фарғона шаҳарларига тўғри келиб, бу кўрсаткич 80%га тенг.

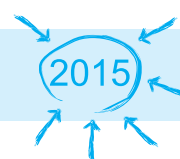
Республика алоҳида олинган шаҳарлар бўйича атмосфера ҳавосини ифлосланиш динамикаси (РБК да улуши)

	2000	2001	2002	2003	2004
Олмалиқ					
Чанг	1,3	1,3	0,0	0,7	0,7
Олтингургурт диоксиди	1,2	1,0	1,0	0,9	0,8
Углерод оксиди	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Азот диоксиди	1,3	1,0	1,0	1,0	0,8
Азот оксиди	0,5	0,5	0,5	0,5	0,3
Озон ^{х)}	1,2	1,2	хх)	0,9	0,6
Фенол	0,7	0,7	0,7	0,3	0,3
Қаттиқ фторидлар	0,7	0,3	хх)	0,3	0,3
Фторли водород	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Аммиак	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Ангрен					
Чанг	0,7	0,7	0,0	0,7	0,7
Олтингургурт диоксиди	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3
Углерод оксиди	0,3	0,7	0,7	1,0	1,0
Азот диоксиди	0,8	0,5	0,8	0,8	1,0
Азот оксиди	0,2	0,2	0,1	0,2	0,5
Озон ^{х)}	1,1	2,5	1,7	2,5	2,8
Фенол	1,0	1,3	1,7	1,3	1,7
Аммиак	1,0	0,8	1,5	1,5	0,8
Андижон					
Чанг	1,3	0,7	0,7	хх)	3,3
Олтингургурт диоксиди	0,1	0,1	0,1	хх)	0,1
Углерод оксиди	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Азот диоксиди	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8
Озон ^{х)}	0,6	1,2	хх)	0,4	0,7
Фторли водород	хх)	хх)	хх)	0,4	хх)
Аммиак	1,5	2,0	хх)	1,3	2,8
Бекобод					
Олтингургурт диоксиди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Углерод оксиди	0,3	0,7	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	1,0	0,8	0,8	1,0	0,5
Азот оксиди	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Озон ^{х)}	1,5	1,5	2,8	2,9	2,5
Қаттиқ фторидлар	0,3	0,3	хх)	0,3	0,3
Фторли водород	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Аммиак	0,5	0,8	хх)	0,3	0,3
Қўқон					
Чанг	2,0	2,0	2,0	1,3	2,0
Азот диоксиди	1,0	1,0	1,0	1,3	хх)
Аммиак	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8

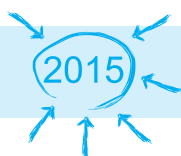

Давоми

	2000	2001	2002	2003	2004
Навоий					
Чанг	2,0	2,0	1,3	0,7	1,3
Углерод оксиди	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	1,5	1,3	1,3	1,3	1,5
Азот оксиди	0,7	0,1	0,8	0,7	0,8
Озон ^{х)}	0,9	1,3	1,1	1,1	0,9
Фенол	1,7	1,7	xx)	1,0	1,0
Аммиак	1,8	1,8	2,0	2,3	1,8
Нукус					
Чанг	2,0	2,7	2,7	2,0	2,0
Олтингургурт диоксиди	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2
Углерод оксиди	1,0	1,0	1,0	0,7	0,7
Азот диоксиди	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Азот оксиди	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Озон ^{х)}	xx)	xx)	xx)	2,0	1,0
Фенол	1,0	1,0	1,0	1,3	1,0
Самарқанд					
Чанг	1,3	1,3	0,7	0,7	0,7
Олтингургурт диоксиди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Углерод оксиди	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	0,3	0,5	0,3	0,3	0,3
Азот оксиди	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Фенол	1,0	0,7	0,7	0,7	0,7
Қаттиқ фторидлар	0,3	0,0	xx)	0,3	0,3
Фторли водород	0,8	0,8	0,8	0,6	0,6
Аммиак	0,5	1,0	0,5	0,8	1,0
Хлор	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Тошкент					
Чанг	1,3	1,3	2,0	1,3	1,3
Олтингургурт диоксиди	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
Углерод оксиди	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Азот диоксиди	1,8	2,0	2,0	2,0	2,0
Азот оксиди	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7
Озон ^{х)}	1,3	0,7	1,1	2,1	3,1
Фенол	0,7	0,7	0,7	0,7	0,3
Фторли водород	0,6	0,6	0,8	1,0	0,8
Аммиак	1,3	1,3	0,5	0,8	0,3

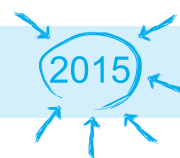

	2000	2001	2002	2003	2004
Фарғона					
Чанг	1,3	0,7	0,7	0,7	0,7
Олтингугурт диоксиди	0,4	0,5	0,4	0,3	0,4
Углерод оксиди	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7
Азот диоксиди	1,5	1,0	1,0	1,3	1,3
Азот оксиди	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Озон ^{х)}	1,2	1,8	хх)	1,6	2,6
Фенол	1,3	1,3	1,3	1,0	1,0
Аммиак	0,8	1,5	1,5	1,3	0,8
Фурфурол	0,4	0,4	хх)	0,2	0,2
Чирчик					
Чанг	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Олтингугурт диоксиди	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Углерод оксиди	0,7	0,7	хх)	0,3	0,3
Азот диоксиди	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Азот оксиди	0,3	0,3	0,3	0,5	0,3
Озон ^{х)}	3,4	2,7	хх)	2,8	1,9
Фенол	0,7	0,7	0,7	1,0	0,7
Аммиак	1,3	0,8	1,0	1,0	1,0
Хлор	0,0	0,3	хх)	0,3	0,3
Олтингугурт водороди	0,1	0,1	хх)	0,1	0,1
Бухоро					
Чанг	1,3	2,0	хх)	хх)	2,0
Олтингугурт диоксиди	0,3	0,3	0,3	0,4	0,2
Углерод оксиди	0,7	0,7	1,0	1,0	0,3
Азот диоксиди	0,8	0,5	0,5	0,8	0,5
Азот оксиди	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
Фенол	1,0	1,0	0,7	1,0	0,7
Аммиак	0,3	0,3	**	0,3	0,3
Денов					
Чанг	хх)	хх)	0,7	0,7	0,7
Олтингугурт диоксиди	хх)	хх)	хх)	0,1	0,1
Углерод оксиди	хх)	хх)	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	хх)	хх)	0,1	1,0	1,0
Фторли водород	хх)	хх)	0,6	0,4	0,4
Сариосиё					
Чанг	0,7	1,3	0,7	0,7	0,7
Олтингугурт диоксиди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Углерод оксиди			0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	0,5	0,3	1,0	1,0	1,0

	2000	2001	2002	2003	2004
Шаҳрисабз					
Олтингургурт диоксиди	xx)	xx)	0,3	0,4	0,3
Углерод оксиди	xx)	xx)	1,3	1,3	0,1
Азот диоксиди	xx)	xx)	1,0	1,3	1,0
Наманган					
Чанг	2,0	0,7	0,7	0,7	0,7
Углерод оксиди	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8
Гулистон					
Чанг	1,3	1,3	0,7	0,7	0,7
Олтингургурт диоксиди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Углерод оксиди	0,0	1,0	1,0	0,7	0,7
Азот диоксиди	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5
Азот оксиди	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Китоб					
Олтингургурт диоксиди	xx)	xx)	0,3	0,4	0,3
Азот диоксиди	xx)	xx)	1,0	1,0	1,0
Урганч					
Чанг	xx)	xx)	xx)	0,3	0,4
Углерод оксиди	xx)	xx)	xx)	0,8	0,8
Когон					
Чанг	xx)	xx)	1,3	2,0	xx)
Олтингургурт диоксиди	xx)	xx)	0,2	0,3	0,5
Азот диоксиди	xx)	xx)	0,8	0,8	0,5
Нуробод					
Олтингургурт диоксиди	xx)	xx)	0,3	0,3	0,3
Азот диоксиди	xx)	xx)	0,3	0,3	0,3
Янгийўл					
Азот диоксиди	xx)	xx)	xx)	0,3	0,3
Муборак					
Азот диоксиди	xx)	xx)	0,3	0,3	0,5

х) Озон, иккиламчи ифлослантурувчи сифатида, куёш радиацияси таъсирида ундаги қоришмаларни (азот оксидлари, олефинлари ва б.) ишқорланиш реакциясига киришуви натижасида ҳавода пайдо бўлади
 xx) Узгидромет томонидан кузатув олиб борилмаган

Ўзбекистон Республикаси шаҳар ва аҳоли пунктларида ҳавонинг ифлосланиши (АИИ)

	2000	2001	2002	2003	2004
Олмалиқ	5,52	5,08	4,83	4,67	4,46
Ангрен	3,63	4,20	4,60	5,13	5,38
Андижон	2,99	3,22	2,94	2,34	7,11
Бекобод	2,30	2,49	2,93	2,91	2,27
Бухоро	4,48	4,09	3,56	3,22	3,04
Гулистон	3,44	2,95	3,06	2,45	2,26
Қўқон	4,60	4,64	4,37	4,72	5,39
Навоий	7,62	7,09	6,46	7,85	5,76
Наманган	4,13	2,67	2,67	1,91	1,85
Нукус	5,06	5,04	3,62	5,18	4,62
Самарқанд	3,51	3,77	3,06	3,02	3,06
Сариосиё	2,16	2,50	2,76	2,72	2,81
Тошкент	5,92	5,95	6,68	6,36	5,52
Фарғона	5,94	5,84	5,06	4,98	4,70
Чирчиқ	3,47	3,35	3,58	3,84	3,38

Изоҳ

АИИ > 14: ҳавонинг ифлосланганлик даражаси ўта юқори

7 < АИИ < 14: ҳавонинг ифлосланганлик даражаси юқори

5 ≤ АИИ ≤ 6: ҳавонинг ифлосланганлик даражаси нисбатан юқори

АИИ < 5: ҳавонинг ифлосланганлик даражаси паст

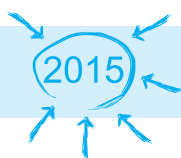
Атмосферани ифлослантириш комплекс индексининг (АИИ) ўзгариш динамикаси саноат шаҳарларида ҳаво сифатини тавсифлаш учун қўлланади. Бу кўрсаткич йил давомида ўртача ифлослантириш концентрацияси, РБК, асорат қолдириш даражаси ва токсик моддалар миқдори каби кўрсаткичлардан фойдаланиш асосида тузилади. Атмосферани ифлослантириш индекси республиканинг кўпчилиги шаҳарларида меъёр даражасидан четга чиқмаган.

Ушбу давр мобайнида индекс ё пасайиб борган, ё ўзгармай турган. Андижон ва Қўқон шаҳарлари бундан мустасно бўлиб, 2004 йилда бу ердаги кўрсаткич 1999 йилга нисбатан юқори бўлган.

Ангрен шаҳрида атмосферани ифлослантириш индекси анча ўсган. Навоий ва Тошкент шаҳарларида ифлослантириш даражасининг пасайиши кузатишга бўлсада, бироқ у нисбатан юқорилиги билан тавсифланади. 2004 йилда атмосфера ҳавосини чанг билан ифлослантириш даражасининг ўта юқори (5 РБКдан ортиқ) бўлиши натижасида энг ифлос шаҳар деб Андижон шаҳри тан олинди.

Турғун ва ҳаракатланувчи манбалар орқали атмосферага чиқарилган ифлослантирувчи моддалар (йилда минг тонна)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Жами	2 296,9	2348,5	2250,3	2182,4	2021,1	1957,4
<i>жумладан</i>						
ҳаракатланувчи манбалардан	1 520,0	1593,0	1538,5	1453,0	1348,6	1310,9
турғун манбалардан	776,9	755,5	711,8	729,4	672,6	646,5

SO₂, NO_x ларни йиллик жами чиқиши

	2000	2001	2002	2003	2004
Олтингургурт диоксиди (SO ₂), минг. т/й	375	325	325	307	630
Азот оксидлари (NO _x), минг. т/й	208	199	186	174	176

Асосий тармоқлар бўйича чиқарилган ифлослантирувчи моддаларнинг динамикаси (йилда минг тонна)

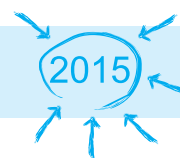
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Жами	777,0	755,5	711,8	729,5	672,6	646,5
<i>шундан</i>						
электроэнергетика	259,3	255,5	211,3	229,5	210,6	200,2
нефтегаз саноати	259,6	241,3	247,8	222,4	193,0	186,9
металлургия	118,2	123,6	121,0	119,8	121,6	130,5
коммунал хўжалиги	31,8	27,0	32,9	59,6	50,2	43,5
кимё саноати	18,9	20,0	18,0	16,7	17,6	18,6
қурилиш индустрияси	33,0	27,6	27,5	22,4	19,6	20,5

Ингредиентлар бўйича чиқарилган зарарли моддалар (йилда минг тонна)

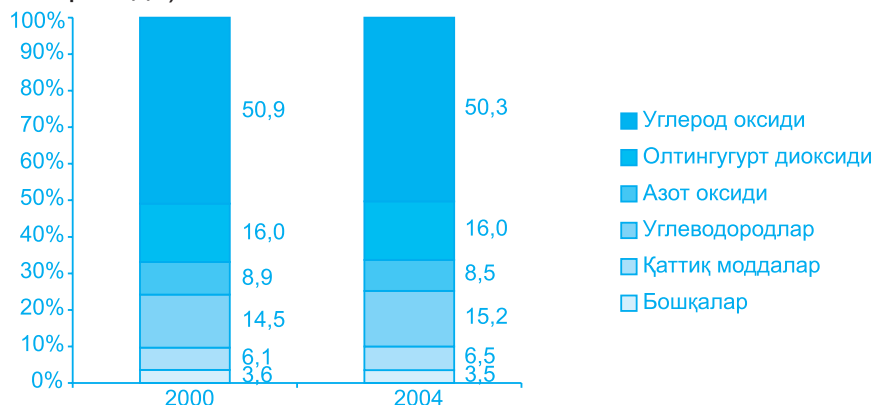
	2000			2001			2002		
	жами	саноат	транс-порт	жами	саноат	транс-порт	жами	саноат	транс-порт
Жами	2348,5	755,5	1593,0	2250,3	711,8	1538,5	2182,5	729,5	1453,0
Углерод оксиди	1194,9	77,3	1117,6	1151,8	71,7	1080,0	1080,8	63,4	1017,4
Олтингургурт диоксиди	375,8	338,5	37,3	325,1	288,7	36,4	324,9	289,7	35,2
Азотнинг оксидланиши	208,5	76,5	132,0	199,2	71,6	127,6	186,4	64,6	121,8
Углеводородлар	341	131,6	209,4	359,8	157,6	202,2	369,5	179,3	190,2
Қаттиқ моддалар	142,8	114,8	28,0	132,9	105,7	27,1	142,3	116,0	26,3
Бошқалар	85,5	16,9	68,6	81,5	16,5	65,0	78,6	16,6	62,0

Давоми

	2003			2004		
	жами	саноат	транспорт	жами	саноат	транспорт
Жами	2021,2	672,6	1348,6	1957,4	646,5	1310,9
Углерод оксиди	1009,9	65,1	944,8	983,9	61,2	922,7
Олтингургурт диоксиди	307,3	274,8	32,5	314	141,6	30,2
Азотнинг оксидланиши	173,9	60,9	113,0	166,5	58,8	107,8
Углеводородлар	326,4	148,8	177,6	296,8	266,5	172,4
Қаттиқ моддалар	132,5	108,5	23,9	128,7	106,6	22,1
Бошқалар	71,2	14,5	56,7	67,5	11,8	55,7

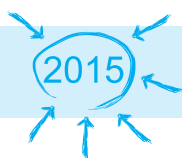

Чиқарилган зарарли моддалар (яқунга нисбатан фоизда)

Ҳавони ифлосланиши бўйича кўрсаткичлари ошаётган шаҳарларда яшаётган аҳоли сони (йил якунида; минг киши)

	2000	2001	2002	2003	2004
Тошкент	2131,1	2129,8	2132,3	2128,6	2128,9
Олмалиқ	113,3	113,2	113,8	115,6	116,7
Ангрен	129,1	128,7	128,2	128,4	129,3
Андижон	338,8	342,5	345,7	349,0	352,6
Оҳангарон	30,1	30,4	30,6	30,8	30,9
Бекобод	84,1	84,4	84,4	84,6	85,0
Бухоро	238,5	238,5	238,3	237,8	238,6
Гулистон	55,5	55,7	55,6	55,3	55,6
Когон	53,3	53,2	53,1	53,1	53,3
Қарши	203,6	205,2	207,0	209,1	212,2
Китоб	34,9	35,4	35,6	35,9	36,5
Қўқон	198,6	199,6	200,6	201,9	203,5
Марғилон	157,6	159,1	160,9	162,6	165,1
Муборак	23,4	23,7	23,7	23,8	24,0
Навоий	141,2	141,7	121,7	122,1	122,3
Наманган	390,4	394,9	399,4	404,0	408,5
Нукус	210,5	212,5	217,9	216,7	258,1
Самарқанд	361,2	360,6	360,8	360,2	361,2
Сариосиё	14,5	14,7	14,8	15,0	15,1
Термиз	115,2	116,6	118,3	119,1	120,8
Урганч	138,9	138,2	137,6	136,8	136,3
Фарғона	184,4	183,8	184,0	183,8	184,5
Чирчиқ	142,2	141,5	141,2	140,5	140,7
Шаҳрисабз	87,8	88,6	89,2	90,0	91,1
Янгийўл	59,3	59,9	60,4	60,4	60,4

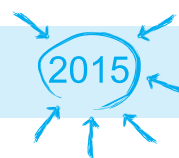
V. ЧИҚИНДИЛАР

2004 йилда хавфли саноат чиқиндиларини пайдо бўлиши (МИНГ ТОННА)

	2004
Чиқиндиларни пайдо бўлиши, жами	35727,5
<i>жумладан</i>	
1 тоифа	1,6
2 тоифа	2,8
3 тоифа	1416,3
4 тоифа	34306,8

2004 йилда вилоятлар бўйича хавфли саноат чиқиндиларини пайдо бўлиши (ТОННА)

	Жами	Жумладан хавфли тоифалари бўйича:			
		1 тоифа	2 тоифа	3 тоифа	4 тоифа
Ўзбекистон	35727474,9	1545,0	2827,6	1416320,6	34306781,7
Қорақалпоғистон	8,5	-	0,6	7,9	-
Андижон	431,0	-	-	130,1	300,9
Бухоро	1772,0	-	212,2	1287,1	272,7
Жиззах	636870,7	0,1	96,5	636770,0	4,0
Қашқадарё	1249,9	0,4	18,8	342,5	888,2
Навоий	33629785,7	0,4	850,8	767736,3	32861198,3
Наманган	237,5	-	214,8	22,6	-
Самарқанд	839,8	40,1	23,3	125,4	651,0
Сурхондарё	8321,7	1,0	129,3	29,4	8162,0
Сирдарё	1650,9	0,2	5,7	3,0	1642,0
Тошкент	1411668,3	15,7	103,3	4065,8	1407483,6
Фарғона	14602,1	-	275,8	4448,9	9877,4
Хоразм	4,0	-	4,0	-	-
Тошкент шаҳри	20032,8	1487,1	892,5	1351,6	16301,6

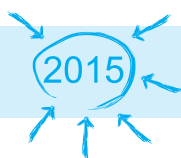

2004 йилда вилоятлар бўйича хавфли чиқиндиларни пайдо бўлиши, тўплаш ва фойдаланиш (тонна)

	Чиқиндиларни пайдо бўлиш сони	Фойдаланилган ва зарарсизлантирилган чиқиндилар	Уюшган тўплаш жойларига йўналтирилган
Ўзбекистон	35727474,9	804956,1	34970067,3
Қорақалпоғистон	8,5	0,6	7,7
Андижон	431,0	-	435,5
Бухоро	1772,1	456,0	120,3
Жиззах	636870,6	23,7	636501,8
Қашқадарё	1249,9	2,1	1519,4
Навоий	33629785,7	787370,0	32842308,0
Наманган	237,5	135,3	98,7
Самарқанд	839,8	12,2	152,0
Сурхондарё	8321,7	7104,1	199,3
Сирдарё	1650,8	2,8	102,3
Тошкент	1411668,3	8490,4	1467989,3
Фарғона	14602,1	434,9	9630,8
Хоразм	4,0		244,7
Тошкент шаҳри	20032,9	924,0	10757,5

2004 йилда шаҳарлар ва шаҳар типдаги қишлоқлар ҳудудларини тозалаш бўйича ишларнинг асосий кўрсаткичлари

	млн.м ³
Механизациялашган усул билан тозаланадиган, майдон, млн.м²	36,1
<i>Олиб чиқиб кетилган:</i>	
маиший ахлат	3,5
суюқ чиқинди	0,6

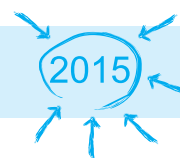

2004 йилда вилоятлар бўйича маиший ахлатларни олиб чиқиб кетиш

	Минг метр куб
Ўзбекистон	3489,2
Қорақалпоғистон	110,0
Андижон	186,4
Бухоро	208,9
Жиззах	104,0
Қашқадарё	123,3
Навий	304,3
Наманган	131,9
Самарқанд	118,7
Сурхондарё	77,9
Сирдарё	60,6
Тошкент	223,5
Фарғона	262,4
Хоразм	27,4
Тошкент шаҳри	1549,9

Вилоятлар бўйича саноат ва маиший қаттиқ чиқиндиларни кўмиш жойи (2004 йилнинг 1 январига)

	Ахлатхоналар сони, бирл.	Ахлатхоналар майдони, га	Чиқиндиҳоналар сони, бирл.	Чиқиндиҳоналар майдони, га
Ўзбекистон	171	1141,3	13	5997,9
Қорақалпоғистон	18	120	-	-
Андижон	14	43,3	-	-
Бухоро	13	89	-	-
Жиззах	11	98	2	88,7
Қашқадарё	18	83,9	-	-
Навий	15	76,8	5	4802,5
Наманган	12	56	2	56,3
Самарқанд	16	81,2	2	33,4
Сурхондарё	17	120	-	-
Сирдарё	1	20	-	-
Тошкент	13	88	2	1017
Фарғона	15	153,1	-	-
Хоразм	11	50	-	-
Тошкент шаҳри	1	52	-	-

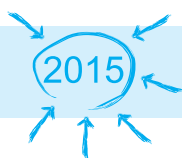
Давоми

	Шламтўпла- гичлар сони, бирл.	Шламтў- плагичлар майдони, га	Саноат чиқиндиларини кўмиш бўйича по- лигонлар сони, бирл.	Саноат чиқиндиларини кўмиш бўйича полигонлар май- дони, га
Ўзбекистон	14	700,52	16	238,5
Қорақалпоғистон	-	-	-	-
Андижон	-	-	1	3
Бухоро	1	0,26	1	0,46
Жиззах	-	-	-	-
Қашқадарё	-	-	-	-
Навоий	4	189,4	4	93,3
Наманган	-	-	-	-
Самарқанд	2	180,1	1	10
Сурхондарё	-	-	-	-
Сирдарё	1	3,2	-	-
Тошкент	3	318,8	6	100,8
Фарғона	3	8,76	-	-
Хоразм	-	-	-	-
Тошкент шаҳри	-	-	-	-

Вилоятлар бўйича қаттиқ маиший чиқиндиларни тўplash полигонлари^{х)}

	Полигон- лар сони, бирл.	Полигон- лар май- дони, га	Текширишга судан намуна- лар олиш учун мавжуд кудуқлар сони, бирл.	Транспорт ва меха- низмлар- нинг сони, бирл.	Хизмат кўрса- тувчи ходим- лар сони, киши
Ўзбекистон	159	1130	8	181	720
Қорақалпоғистон	18	161	1	-	336
Андижон	14	44	-	9	29
Бухоро	12	92	-	8	20
Жиззах	10	105	-	3	11
Қашқадарё	16	50	-	-	-
Навоий	6	29	1	10	9
Наманган	9	53	-	7	19
Самарқанд	10	82	-	5	37
Сурхондарё	12	111	2	4	25
Сирдарё	9	62	-	5	25
Тошкент	17	72	1	35	54
Фарғона	15	161	2	45	53
Хоразм	10	49	-	23	52
Тошкент шаҳри	1	59	1	27	75

х) 2000 йил инвентаризация маълумотлари

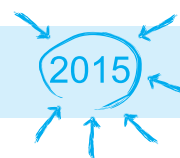

2003 йилда вилоятлар бўйича қаттиқ маиший чиқиндиларни санитария тозалаш ва транспорт корхоналари томонидан йиғиш ва кўмиш полигонларига олиб чиқиб кетиш

	Минг метр куб
Ўзбекистон	3436,6
Қорақалпоғистон	148,5
Анджон	280,5
Бухоро	145,6
Жиззах	150,3
Қашқадарё	33,4
Навий	14,6
Наманган	178,8
Самарқанд	134,4
Сурхондарё	124,4
Сирдарё	60,9
Тошкент	289,8
Фарғона	294,1
Хоразм	66,3
Тошкент шаҳри	1515

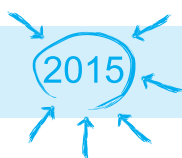
2003 йилда вилоятлар бўйича даволаш-профилактика муассасаларида тиббий чиқиндиларни пайдо бўлиши

	Тонна
Ўзбекистон	122194
Қорақалпоғистон	6818
Анджон	8172
Бухоро	15834
Жиззах	4881
Қашқадарё	15063
Навий	2269
Наманган	6130
Самарқанд	5021
Сурхондарё	5415
Сирдарё	8500
Тошкент	5967
Фарғона	10719
Хоразм	15025
Тошкент шаҳри	12380

2004 йилда вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалиги чиқиндилари
(минг тонна)

	Ўсимчилик чиқиндилари		Чорвачилик чиқиндилари			
	пахтачилик	бугдойчилик	йирик шохли моллар	қўй ва эчкилар	чўчқалар	паррандалар
Ўзбекистон	2972,8	2833,4	56964,6	9654,2	158,2	1224,2
Қорақалпоғистон	167,2	106,6	3994,0	492,7	5,7	54,9
Андижон	263,8	238,2	4514,1	540	2,7	121,9
Бухоро	321,7	204,2	4678,4	868,2	12,4	63,3
Жиззах	198,0	254,8	3587,0	919,3	3,3	41,2
Қашқадарё	391,1	335,4	5900,2	1899,8	3,8	84,5
Навоий	97,7	94,3	1992,0	1209,9	26,8	51,1
Наманган	216,0	194,4	3400,0	455,9	0,5	48,9
Самарқанд	206,3	333,4	8810,2	1073,8	19,2	169,7
Сурхондарё	289,5	236,5	4643,7	1033,5	2,4	70
Сирдарё	161,2	145,6	1719,2	114,9	11,5	25,6
Тошкент	208,1	245,8	4132,7	413,4	51,8	306,1
Фарғона	210,6	312	4679,3	387,3	8,6	83,3
Хоразм	241,6	132,2	4913,8	245,5	9,5	103,7

VI. ЕР РЕСУРСЛАРИ

Ер ресурсларининг ҳолати ва улардан оқилона фойдаланиш мамлакат ва халқаро миқёсда долзарб масалага айланиб бормоқда. Кўрилатган чора-тадбирларга қарамай, ернинг емирилиш жараёни кучайиб, қишлоқ хўжалигида фойдаланиш учун яроқли ер ресурслари камайиб бормоқда.

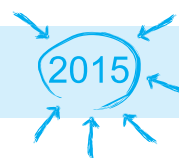
Ернинг емирилиш жараёнларини икки тоифага тақсимлаш мумкин: биринчиси – ҳароратнинг кўтарилиши каби табиий-иқлимий омиллар, рельеф шароитлари (ер ости сувлари оқиб чиқиб кета олмайдиган нишаблар ва қия ёнбағирликлар) ва бошқалар билан асосланади; иккинчиси – экология талабларини бузган ҳолда ер ва сув ресурсларини ўзлаштириш ва улардан фойдаланиш билан боғлиқ антропоген фаолият билан асосланади.

Ернинг емирилиш жараёнига энг кўп ҳиссани антропоген фаолият қўшади.

Қишлоқ хўжалигида кимёвий воситалардан фойдаланиш ҳажмининг сезиларли даражада қисқаришига (охирги 10-12 йил ичида пестицидлар ва минерал ўғитлардан фойдаланиш 3-4 баравар қисқарган) қарамай, тупроқнинг заҳарли моддалар қолдиқлари билан ифлосланиш муаммоси ўз долзарблигини йўқотгани йўқ.

Ўзбекистон Республикаси Бош гидрометеорология қўмитаси томонидан ҳар йили республиканинг асосий қишлоқ хўжалик туманларида тупроқнинг хлорорганик пестицидлар (ДДТ ва унинг метаболити ДДЭ, ГХЦГ изомерлари), фосфор-органик пестицидлар (фозалон, фосфомид, тиодан), гербицидлар (трефлон, далапон) ва дефолиантлар (магний хлорат) заҳарли қолдиқлари билан ифлосланиши устидан мониторинг олиб борилади. Ўтказилаётган мониторинг шундан далолат берадики, 1999 йилдан то 2004 йилгача бўлган даврда ДДТ заҳарли қолдиқлари билан ифлосланиш даражасининг пасайиши кузатилди – танлаб олинган РБК>1 намуналар 39,2 фоиздан 21,1 фоизгача камайди, ўртача ифлосланиш даражаси РБКдан кам бўлди ва 0,85 ни ташкил қилди.

Тупроқнинг ДДТ заҳарли қолдиқлари билан (локал майдонларда) ифлосланиш даражасининг ўртача кўрсаткичи аввалгидек Фарғона вилоятида юқори бўлиб қолмоқда - 2,4-6,1 РБК.

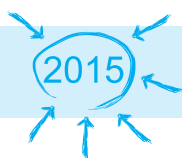

Умумий ер майдонлари ва қишлоқ хўжалик ерлари таркиби
(тегишли йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Умумий ер майдони	Барча қишлоқ хўжалик ерлари	Жумладан:		
			Ҳайдаладиган ерлар	Кўп йиллик дарахтзорлар	Ўтлоқ ва пичанзорлар
2001	44410,3	26734,5	4056,6	346,9	22246,1
2002	44410,3	26694,1	4056,2	342,6	22209,7
2003	44410,3	25841,1	4052,7	336,4	21367,0
2004	44410,3	25681,3	4042,7	337,0	21217,1
2005	44410,3	25687,4	4049,0	338,8	21697,1

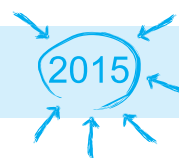
Вилоятлар бўйича ер фондининг мақсадли йўналишда тақсимланиши
(2005 йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Жами ерлар (худуд)	Жумладан:		
		Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш билан шугулланувчилар фойдаланувчи ерлар	Ўрмон фонди	Сув фонди
Ўзбекистон	44896,9	22446,1	8536,5	825,4
Қорақалпоғистон	16659,1	3210,5	4357,6	55,5
Анджон	430,3	375,7	2,0	19,0
Бухоро	4032,3	3482,4	473,9	66,4
Жиззах	2121,0	1440,7	249,8	325,5
Қашқадарё	2856,8	2472,9	286,9	34,2
Навоий	11098,8	5696,2	2095,8	183,1
Наманган	743,9	597,3	60,3	18,8
Самарқанд	1677,4	1472,1	53,9	27,0
Сурхондарё	2009,9	1431,4	262,0	24,0
Сирдарё	427,6	385,1	8,3	17,9
Тошкент	1558,6	791,0	586,1	16,2
Фарғона	676,0	572,4	12,6	14,4
Хоразм	605,2	518,4	87,3	23,4

**Умумий ер майдони ва қишлоқ хўжалик ерларининг
ердан фойдаланувчилар бўйича тақсимланиши**
(тегишли йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқариш билан шуғулланувчилар фойдаланувчи ерлар	қишлоқ хўжалик корхоналари, жумладан, фер- мер хўжали- клари	Жумладан:	
			шундан фер- мер хўжали- клари	деҳқон хў- жаликлари
Умумий ер майдони				
2001	25736,0	25151,2	883,9	584,8
2002	25477,7	24885,6	1105,3	592,1
2003	22614,0	22012,8	1659,3	601,2
2004	22570,4	21962,9	2354,0	607,6
2005	22446,1	21834,0	3285,8	612,1
Барча қишлоқ хўжалик ерлари				
2001	20915,6	20442,5	817,0	473,1
2002	20739,0	20259,2	1017,2	479,8
2003	17905,1	17418,2	1523,4	486,9
2004	17884,3	17391,0	2146,7	493,3
2005	17843,5	17346,2	2953,4	497,3
Ҳайдаладиган ерлар				
2001	4436,8	4035,9	729,8	400,9
2002	4439,6	4033,4	868,2	406,2
2003	4443,7	4031,3	1250,5	412,4
2004	4440,0	4021,2	1623,1	418,8
2005	4449,0	4026,2	2068,2	422,8
Ўтлоқ ва пичанзорлар				
2001	15990,9	15990,9	62,2	-
2002	15812,1	15812,1	114,2	-
2003	12964,5	12964,5	225,7	-
2004	12963,2	12963,2	455,2	-
2005	12912,7	12912,7	776,1	-

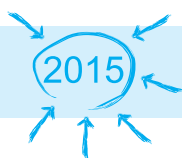

Вилоятлар бўйича ер майдонлари ва қишлоқ хўжалик ерлари
(2005 йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Умумий ер майдони	Барча қишлоқ хўжалик ерлари	Жумладан:	
			Ҳайдаладиган ерлар	Ўтлоқ ва пичанзорлар
Ўзбекистон	44410,3	25687,4	4049,0	21215,7
Қорақалпоғистон	16100,6	5146,9	419,5	4709,4
Андижон	430,3	250,4	196,8	21,2
Бухоро	4193,7	2901,2	199,6	2674,1
Жиззах	2117,8	1248,5	479,2	746,0
Қашқадарё	2856,8	2198,1	674,9	1466,7
Навоий	10937,4	9265,1	110,4	9137,5
Наманган	718,1	388,9	196,7	153,1
Самарқанд	1677,4	1297,5	440,9	795,7
Сурхондарё	2009,9	1176,0	280,4	862,0
Сирдарё	427,6	297,0	256,3	23,6
Тошкент	1558,5	804,2	335,9	429,7
Фарғона	700,6	314,3	249,8	24,5
Хоразм	681,6	399,3	208,6	172,2

Вилоятлар ва ердан фойдаланувчилар бўйича умумий ер майдони структураси
(2005 йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Жами ерлар	Шундан:	
		қишлоқ хўжалик корхоналари ва хўжаликлар ерлари	деҳқон хўжаликлари ерлари
Ўзбекистон	44410,3	22446,1	687,4
Қорақалпоғистон	16100,6	3210,5	46,8
Андижон	430,3	375,7	52,3
Бухоро	4193,7	3482,4	57,9
Жиззах	2117,8	1440,7	33,2
Қашқадарё	2856,8	2472,9	76,7
Навоий	10937,4	5696,2	21,4
Наманган	718,1	597,3	47,4
Самарқанд	1677,4	1472,1	86,5
Сурхондарё	2009,9	1431,4	61,3
Сирдарё	427,6	385,1	19,5
Тошкент	1558,5	791,0	64,8
Фарғона	700,6	572,4	70,5
Хоразм	681,6	518,4	49,1

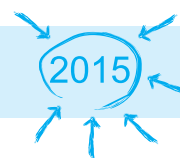

Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида қишлоқ хўжалик ерлари ва ҳайдаладиган ерлар майдони
(тегишли йилнинг 1 январигача бўлган ҳолат; минг гектар)

	Қишлоқ хўжалик ерлари				
	2001	2002	2003	2004	2005
Ўзбекистон	20442,5	20259,2	17418,2	17391,0	17346,2
Қорақалпоғистон	2028,9	2028,4	2028,1	2028,0	2027,0
Андижон	251,0	250,3	249,9	249,9	248,8
Бухоро	2781,6	2686,6	2560,1	2561,3	2561,0
Жиззах	1167,4	1165,9	1165,5	1164,8	1174,0
Қашқадарё	2091,4	2078,4	2077,7	2065,5	2054,4
Навоий	7893,9	7907,6	5187,9	5187,6	5187,8
Наманган	389,8	359,8	358,7	357,7	358,0
Самарқанд	1198,3	1196,3	1196,4	1189,9	1189,0
Сурхондарё	1099,2	1087,0	1090,0	1089,2	1050,2
Сирдарё	294,0	293,7	293,6	293,6	292,5
Тошкент	579,6	563,7	571,2	569,1	569,3
Фарғона	313,2	312,1	310,9	307,8	308,3
Хоразм	354,2	329,4	328,2	326,6	325,9

Давоми

	Ҳайдаладиган ерлар				
	2001	2002	2003	2004	2005
Ўзбекистон	4035,9	4033,4	4031,3	4021,2	4026,2
Қорақалпоғистон	417,2	416,7	416,8	416,6	416,2
Андижон	197,9	197,0	196,4	196,2	196,4
Бухоро	198,5	198,6	198,5	198,3	198,4
Жиззах	476,5	475,2	475,8	476,0	476,5
Қашқадарё	663,3	663,2	664,7	664,6	671,7
Навоий	111,1	111,2	110,7	109,9	109,8
Наманган	197,3	197,7	196,8	195,9	196,4
Самарқанд	440,9	439,7	439,4	437,3	436,3
Сурхондарё	280,4	281,7	280,5	279,5	279,6
Сирдарё	255,0	255,1	255,8	255,5	254,9
Тошкент	332,9	333,1	333,8	333,5	333,6
Фарғона	254,6	254,4	253,2	250,3	249,3
Хоразм	210,3	209,8	208,9	207,6	207,1

Ўрмон фонди

Республиканинг барча ўрмонлари давлат аҳамиятига эга бўлган ўрмонлар, шунингдек, ўрмон хўжаликлари қарамоғидаги ерлардан таркиб топувчи ягона давлат ўрмон фондиди ташкил қилади.

Ўзбекистон ўрмонлари табиий таркиби, маҳсулдорлиги ва бажариши лозим бўлган функциялари бўйича фарқланади. Бу ўрмонлар табиий ҳудудлар бўйича тоғ, дарё қирғоғидаги ва водий ўрмонларига тақсимланади. Чўл ҳудудидаги ўрмонлар энг катта (87% атрофида) майдонни эгаллайди.

Ўрмон фонди кўрсаткичлари

	2000	2001	2002	2003	2004
Ўрмон фонди умумий майдони, минг га	8532,7	8052,7	8052,7	8088,8	8110,5
Ўрмон билан қопланган майдон, минг га	2379,5	2221,3	2221,3	2278,7	2314,8
<i>Ўрмонларнинг тикланиши, га</i>					
жами	42585,4	43310,3	43439,4	43313,7	43605,2
Ўрмон ўсимликларини экиш ва ўтқозиш	41615,4	42370,3	42499,4	42828,7	42952,2
Ўрмонларнинг табиий қайта тикланишига кўмаклашиш	970,0	940,0	940,0	485,0	653,0
Ўрмонни тиклаш ишлари ўтказилган майдонларда ўсимликлар экилган ва ўтқазилган ҳудудлар салмоғи, %	5,9	5,8	5,9	5,6	5,3
Жами ўрмон кесиш ва санитария мақсадида дарахтларни кесиш (йил бошидан бажарилган), минг м ³	28,1	21,9	21,7	22,1	21,0
<i>жумладан:</i>					
ёш ўрмонларда (ёруғлаштириш ва тозалаш)	13,1	11,8	12,7	12,6	12,8
яганалаш, дарахтларни санитария мақсадида танлаб кесиш	15,0	10,1	9,0	9,5	8,2
Қурилиш учун ишлатилувчи дарахтлар экилган майдонлар, га	400	400	400	400	400
Ўрмонларни зараркунанда ва касалликлардан ҳимоялаш, минг га	28,5	22,8	23,7	23,8	23,9
<i>жумладан</i>					
биологик усул билан	19,1	14,3	14,6	14,7	14,7
кимёвий усул билан	9,4	8,5	9,1	9,1	9,2

Майдонлари ўрмон билан қопланган ўрмон фондидининг ҳудудлар бўйича тақсимланиши, минг га.

тоғ ўрмонлари - 831,0

дашт ўрмонлари– 7001,5

водий ўрмонлари– 164,3

тўқайлар – 113,7

Тупроқ ва ўрмонларни муҳофаза қилиш бўйича чора-тадбирлар ўтказиш

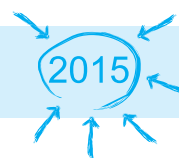
	Ўрмон ва ихота дарахтлари экиш (шартнома бўйича), минг га	Қия ёнбағирликларни поғона-поғона қилиш, км
2000	28,5	735
2001	22,8	340
2002	23,7	348
2003	23,8	368
2004	23,9	369

Ерларнинг бузилиши ва рекультивация (қайта тиклаш) (гектар)

	2000	2001	2002	2003	2004
Бузилган ерлар	45403,4	44206,4	45000,8	45101,9	43938,7
Ишлов берилган ерлар	13691,0	12367,0	13601,7	13152,2	13206,5
Қайта культивацияланган ер майдони	47689,2	49890,7	51581,9	54118,3	78781,0

Қишлоқ хўжалик ташкилотлари томонидан қишлоқ хўжалик экинларига ўғитлар солиш, турлар бўйича (минг центнер)

	2000	2001	2002	2003	2004
Минерал ўғитлар 100% озиқа бўладиган моддаларга ҳисоблаганда	5658,2	5006,7	5926,5	3861,6	3326,7
<i>жумладан:</i>					
азотли ўғитлар	4177,3	3950,6	4456,8	2907,8	2491,1
фосфорли ўғитлар	1275,6	964,1	1340,9	862,9	682,8
калийли ўғитлар	205,3	92,0	128,8	90,9	152,8
органик ўғитлар, минг т	3258,1	3158,3	3961,4	2574,6	2102,3

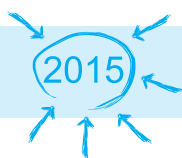
Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналари томонидан қишлоқ хўжалик экинларига минерал ўғитлар солиниши

(100% озиқа бўладиган моддаларга ҳисоблаганда; минг центнер)

	2000	2001	2002	2003	2004
Ўзбекистон	5658,2	5006,7	5926,5	3861,6	3326,7
Қорақалпоғистон	517,1	292,0	291,1	248,9	138,1
Андижон	442,2	539,2	588,1	607,7	506,8
Бухоро	414,6	393,7	407,7	362,2	298,5
Жиззах	159,8	208,9	71,5	28,8	8,3
Қашқадарё	663,9	540,9	605,1	384,5	270,2
Навоий	153,7	113,1	156,2	129,1	117,0
Наманган	454,5	451,7	430,2	361,0	356,4
Самарқанд	330,4	306,2	349,3	264,8	287,0
Сурхондарё	350,2	324,1	371,9	284,2	273,4
Сирдарё	219,2	221,6	206,8	105,6	51,8
Тошкент	393,7	340,4	331,2	309,4	392,1
Фарғона	1043,3	617,8	621,8	457,0	357,6
Хоразм	515,6	657,0	1495,4	318,2	269,4

Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида ҳар гектар экин майдонига солинувчи ўғитлар

	Минерал ўғитлар, килограмм				
	2000	2001	2002	2003	2004
Ўзбекистон	206,0	212,0	276,3	196,3	246,9
Қорақалпоғистон	199,0	228,0	259,2	164,6	208,9
Андижон	257,0	316,0	348,5	363,8	322,9
Бухоро	266,0	266,0	294,7	284,2	313,1
Жиззах	66,0	112,0	67,8	44,4	42,4
Қашқадарё	181,0	165,0	194,5	133,1	178,1
Навоий	215,0	182,0	264,6	257,6	311,8
Наманган	271,0	272,0	280,3	251,1	305,8
Самарқанд	109,0	138,0	151,3	117,9	168,2
Сурхондарё	192,0	179,0	209,9	169,3	216,6
Сирдарё	140,0	153,0	173,9	185,0	185,3
Тошкент	146,0	131,0	135,8	133,5	258,4
Фарғона	461,0	286,0	350,2	281,1	268,7
Хоразм	301,0	442,0	1010,0	245,9	285,7

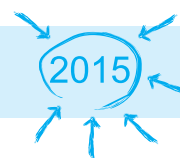

	Органик ўғитлар, тонна				
	2000	2001	2002	2003	2004
Ўзбекистон	1,2	1,3	1,8	1,3	1,4
Қорақалпоғистон	0,8	0,8	2,1	0,7	2,1
Андижон	0,4	0,7	1,6	0,8	0,7
Бухоро	6,5	5,4	5,4	3,7	5,7
Жиззах	0,3	1,1	0,4	0,4	0,4
Қашқадарё	0,5	0,7	1,9	1,7	1,0
Навий	2,3	4,0	2,1	2,0	1,5
Наманган	2,1	2,8	2,1	1,4	1,5
Самарқанд	0,4	1,3	4,2	1,0	1,2
Сурхондарё	1,0	0,6	0,4	1,8	0,9
Сирдарё	0,1	0,2	0,1	1,3	0,7
Тошкент	0,3	0,3	0,6	0,7	0,9
Фарғона	1,4	1,2	0,9	1,0	1,8
Хоразм	2,5	1,5	1,7	0,8	0,8

Вилоятлар бўйича суғорилувчи ерлар сифати динамикаси^{x)}
(100 балли шкала бўйича бонитет бали)

	1990	1999
Ўзбекистон	58	55
Қорақалпоғистон	44	41
Андижон	60	60
Бухоро	58	53
Жиззах	53	50
Қашқадарё	54	51
Навий	59	52
Наманган	66	59
Самарқанд	67	57
Сурхондарё	68	60
Сирдарё	53	49
Тошкент	66	59
Фарғона	66	56
Хоразм	54	54

x) Суғорилаётган ерлар сифатини баҳолаш ҳар йили амалга оширилади

1999-2000 йиллар мобайнида суғориладиган ерлар сифати пасайиб, тупроқнинг бонитет бали 58 дан 55 гача камайган. Тупроқ сифати Фарғона ва Самарқанд вилоятларида 10 балл, Тошкент, Навоий ва Наманган вилоятларида 7 балл, Бухоро вилоятида эса 5 баллга пасайган.

Республика бўйича ўртача тупроқ бонитет бали 55, вилоятларда эса 41 баллдан (Қорақалпоғистон Республикаси) 60 баллгача (Анджон ва Сурхондарё вилоятлари) кўрсаткични ташкил этган.

Гарчи республика бўйича асосий қишлоқ хўжалик маҳсулотлари (пахта, дон экинлари) ишлаб чиқариш кўрсаткичлари нормативлар ва белгиланган бонитет балига мос келсада, вилоятлар бўйича катта тебранишлар кузатилади. Ўзбекистон Республикасида кўп йиллар давомида етиштирилиши натижасида ишлаб чиқилган юқори технологиялар бўйича етиштирилувчи пахта ҳосилдорлиги кўрсаткичи тупроқ маҳсулдорлиги индикаторларидан бири бўлиши мумкин.

Суғориладиган ерларнинг шўрланиш динамикаси

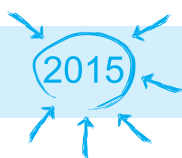
(1 январь ҳолатига, минг гектар)

	Жами суғориладиган қишлоқ хўжалик ерлари	Жумладан:							
		шўрланган ерлар, жами	%	кам шўрланган ерлар	%	ўртача шўрланган ерлар	%	кучли шўрланган ерлар	%
1990	3811,6	1838,2	48,2	1029,7	27,0	602,0	15,8	206,5	5,4
2000	3726,9	2399,7	64,4	1317,6	35,3	665,6	17,9	416,5	11,2
2001	3711,3	2446,3	65,9	1258,6	33,9	720,2	19,4	467,5	12,6

Чўл ҳудудларида ерларни ишончли ер ости сувларини чиқариб ташлаш ва оқава тизимларисиз суғориш учун ўзлаштириш ерларнинг ботқоқланиши ва қайта шўрланишига олиб келди. Натижада шўрланган ерлардан фойдаланишда катта миқдорда қўшимча маблағ, меҳнат ва сув ресурслари талаб қилувчи шўр ювиш тадбирларидан фойдаланишга тўғри келмоқда.

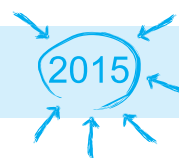
1999 йилдан 2001 йилгача бўлган даврда республика бўйича жами шўрланган ерлар майдони 1838,2 гектардан 2446,3 гектаргача, яъни 33%, жумладан, кучсиз шўрланган ерларда 22,2%, ўртача шўрланган ерларда 12,0% ва кучли шўрланган ерларда 2,2 мартадан кўп ортган. Шўрланган ерлар майдони айниқса, Фарғона (3,7 марта), Самарқанд (1,7 марта), Тошкент (1,1 марта) ва Жиззах (1,4 марта) вилоятларида кўпайган.

Қорақалпоғистон Республикаси, Бухоро ва Сирдарё вилоятларида шўрланган ерлар салмоғи деярли ўзгармай қолган.

Вилоятлар бўйича суғориладиган ерлар шўрланиш даражаси бўйича майдони

	йил-лар	Суғори-ладиган қ/х ер-лари	Жумладан, шўрланиш даражаси бўйича						Жами	
			кучсиз		ўртача		кучли		майдон	%
			майдон	%	майдон	%	майдон	%		
Ўзбекистон	1990	3811,6	1029,4	27,0	602,3	15,8	206,5	5,4	1838,2	48,2
	2000	3726,9	1317,6	35,4	665,6	17,9	416,5	11,2	2399,7	64,4
	2001	3711,3	1258,7	33,9	720,2	19,4	467,5	12,6	2446,3	65,9
Қорақалпоғистон	1990	457,2	167,3	36,6	183,7	40,2	74,6	16,3	425,6	93,1
	2000	462,1	110,4	23,9	151,7	32,8	142,9	30,9	405,0	87,4
Андижон	1990	245,1	42,3	20,8	16,5	8,4	4,8	2,3	63,6	39,6
	2000	227,4	51,8	22,6	20,3	8,8	4,9	2,1	77,0	33,8
Бухоро	1990	228,1	133,2	58,4	57,3	25,1	16,5	7,2	207,0	90,7
	2000	229,2	125,8	54,9	48,2	21,0	31,2	13,6	205,2	89,5
Жиззах	1990	267,3	61,8	23,1	20,0	7,5	8,4	3,1	90,2	33,8
	2000	275,7	101,0	36,6	75,7	27,5	38,8	14,1	215,5	78,2
Қашқадарё	1990	452,5	163,3	36,1	76,6	16,9	28,4	6,3	268,3	59,3
	2000	452,2	216,9	48,0	63,3	14,0	31,5	7,0	311,7	68,9
Навой	1990	102,1	17,5	17,1	71,7	70,2	3,3	3,2	92,5	90,6
	2000	108,1	49,8	46,1	19,6	18,1	6,7	6,2	76,1	70,4
Наманган	1990	239,7	28,1	11,7	17,5	7,3	6,8	2,8	52,4	21,8
	2000	236,1	51,1	21,6	18,1	7,7	13,1	5,5	82,3	34,9
Самарқанд	1990	356,5	39,1	11,0	5,6	1,6	0,1	0,0	44,8	12,6
	2000	300,5	104,3	33,7	19,9	6,4	4,6	1,5	128,8	41,6
Сурхондарё	1990	287,0	65,2	22,7	44,7	15,6	7,2	2,5	117,1	40,8
	2000	279,3	108,4	38,8	47,6	17,0	22,5	8,1	178,5	63,9
Сирдарё	1990	283,0	129,8	45,9	59,3	21,0	38,5	13,6	227,6	80,4
	2000	273,8	115,7	42,3	70,0	25,6	48,9	17,9	234,6	85,7
Тошкент	1990	351,1	29,6	8,4	2,9	0,8	0,3	0,1	32,8	11,4
	2000	337,4	67,6	20,0	13,1	3,9	5,3	1,6	86,0	25,5
Фарғона	1990	307,7	33,2	10,8	10,8	3,5	2,8	0,9	46,8	15,2
	2000	296,0	108,0	36,5	67,5	22,8	42,9	14,5	218,4	73,8
Хоразм	1990	234,3	119,0	50,8	35,7	15,2	14,8	6,3	169,5	72,3
	2000	240,1	106,8	44,5	50,6	21,1	23,2	9,7	180,6	75,2

Вилоятлар бўйича қишлоқ хўжалик корхоналарида суғориладиган ерлар майдони

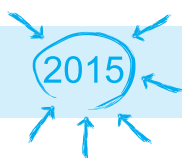
	2002	2003	2004
Ўзбекистон	3698,1	3689,4	3687,5
Қорақалпоғистон	460,8	460,8	460,3
Андижон	226,2	226,2	226,3
Бухоро	226,7	225,4	225,1
Жиззах	273,3	273,1	272,7
Қашқадарё	450,4	450,8	452,1
Навоий	107,1	106,4	106,2
Наманган	234,9	234,1	234,4
Самарқанд	308,9	307,9	306,9
Сурхондарё	273,7	272,8	272,5
Сирдарё	272,7	272,7	271,6
Тошкент	332,1	331,8	332,1
Фарғона	294,6	292,3	292,8
Хоразм	236,7	235,1	234,5

Вилоятлар бўйича яшил массивлар ва дарахтзорлар майдони (гектар)

	2000	2001	2002	2003	2004
Ўзбекистон	50856,2	51178,2	51288,1	51243,8	51561,7
Қорақалпоғистон	2257,0	2243,0	2243,0	2299,0	2053,3
Андижон	6931,4	6931,4	6931,4	6928,4	6931,4
Бухоро	993,0	1021,0	1028,0	1201,0	1806,0
Жиззах	4287,0	4287,0	4287,0	4287,0	4287,0
Қашқадарё	2740,2	2740,2	2750,3	2750,2	2750,4
Навоий	1194,8	1498,2	1505,1	1141,8	1141,8
Наманган	799,9	808,4	808,4	806,6	806,9
Самарқанд	2591,1	2591,3	2591,1	2591,0	2546,1
Сурхондарё	2650,5	2650,4	2650,5	2650,5	2650,5
Сирдарё	1648,8	1644,8	1644,8	1644,8	1644,8
Тошкент	4880,0	4880,0	4966,0	5061,0	5061,0
Фарғона	3892,5	3892,5	3892,5	3892,5	3892,5
Хоразм	490,0	490,0	490,0	490,0	490,0
Тошкент ш.	15500,0	15500,0	15500,0	15500,0	15500,0

Ўзбекистон шаҳарларида яшил массивлар ва дарахтзорлар майдонининг салмоғи (йил якунига)

	2000	2001	2002	2003	2004
Яшил массивлар ва дарахтзорлар умумий майдони, минг га	50,9	51,2	51,3	51,2	51,6
Шаҳар ерларининг умумий майдонидаги салмоғи, фоизда	24,4	24,5	24,5	24,4	24,7

VII. ОРОЛ ДЕНГИЗИ ВА ИҚЛИМНИНГ ЎЗГАРИШИ

Орол денгизи ва Оролбўйи

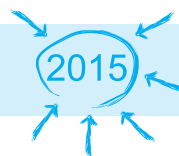
Сўнги 40-45 йил ичида Орол денгизининг сатҳи 22 м пасайиб, майдони 3,8 мартадан кўпроқ қисқарди, сув ҳажми 1064 км³дан 115 км³ гача камайди, сувнинг шўрлиги 72 г/л ни ташкил қилди. Денгизнинг қуриб қолган майдони 4,2 млн. гектарни ташкил қилди ва атрофдаги ҳудудларни қум ва тузли аралашма билан ифлослантирувчи манбага айланди. Чанг шлейфлари узунасига 400 км. ва энига 40 км., чанг бўрони таъсир кўрсатувчи ҳудуд эса 300 км. га етади. Бу ерда атмосферага йилига 15 дан 75 млн. тоннагача чанг кўтарилади. Ўтган асрнинг 80-йилларидан бошлаб бу ерда йилига 90 кунлаб чанг бўронлари кузатилган.

Шу билан бир пайтда Амударё ва Сирдарё дельтасида ернинг емирилиши ва чўл ҳудудларининг кенгайиши суръатлари ошиб бормоқда.

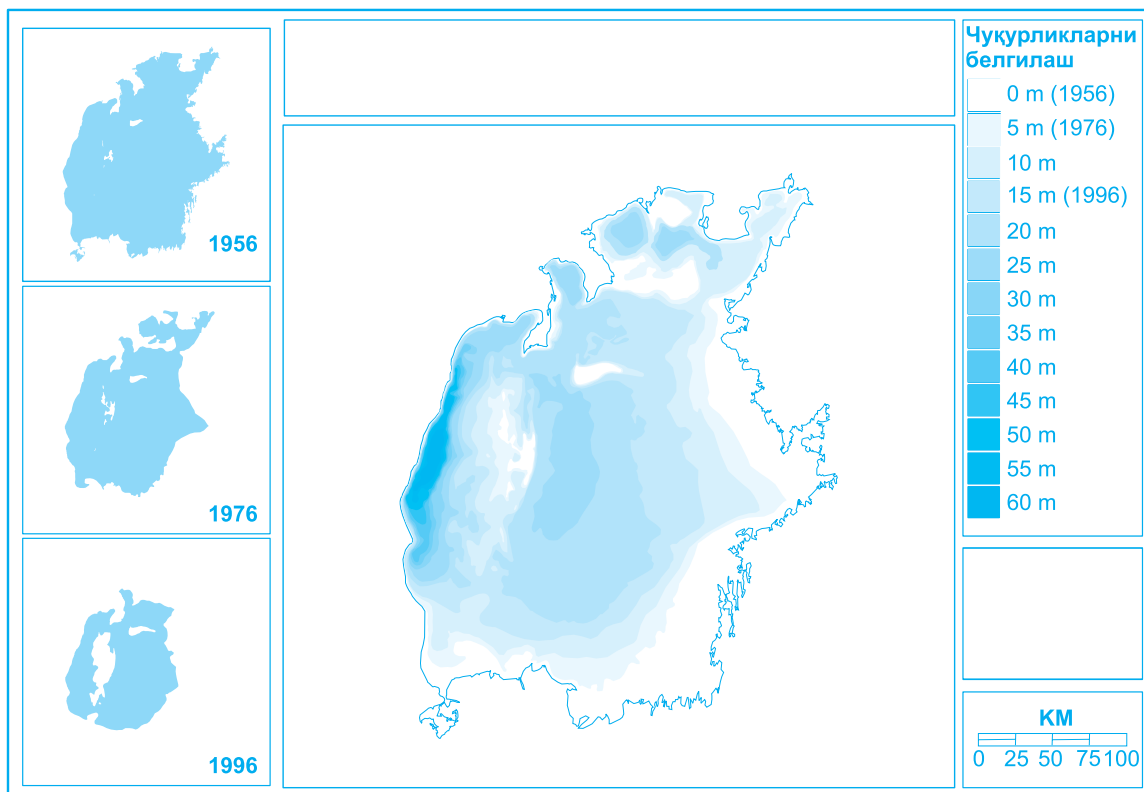
Орол денгизининг қуриб бориши сабабли келиб чиқиши ва оқибатлар даражаси бўйича халқаро характерга эга бўлган мураккаб ижтимоий-иқтисодий муаммолар мажмуи шаклланди. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг БМТ нинг 48- ва 50-сессияларида, шунингдек, Марказий Осиё давлатлари Алмати декларациясида (1997 йил) қайд этиб ўтилганидек, Орол денгизи ҳавзасидаги экологик муаммолар глобал характерга эга. «Орол инқироzi – инсоният тарихидаги энг йирик экологик ва гуманитар ҳалокатлардан бири бўлиб, денгиз ҳавзасида яшовчи 35 млн. киши унинг таъсири остида қолмоқда»^х).

Марказий Осиё яхлит бир экотизим ҳисобланади. Минтақадаги мамлакатлар ўртасида ўзаро алоқа ва мақсадли йўналтирилган қўшма экологик сиёсатнинг йўқлиги бутун экотизимнинг таназзулига олиб келади. Минтақадаги бирламчи аҳамиятга эга экологик муаммоларни ҳал қилишнинг ягона илмий, ҳуқуқий, молиявий ва технологик базаси йўқлиги бугунги кунда Ўзбекистон ва унга қўшни бўлган мамлакатларнинг экологик хавфсизлигига раҳна солиб турган асосий хавфдир. Бунга сайёрамизнинг энг йирик ёпиқ сув ҳавзаларидан бири бўлган Орол денгизининг қуриб бориши яққол мисол бўла олади.

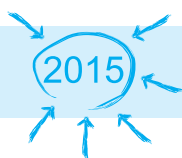
х) Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, тараққиёт шартлари ва кафолатлари. Т.: «Ўзбекистон», 1997. 118-б

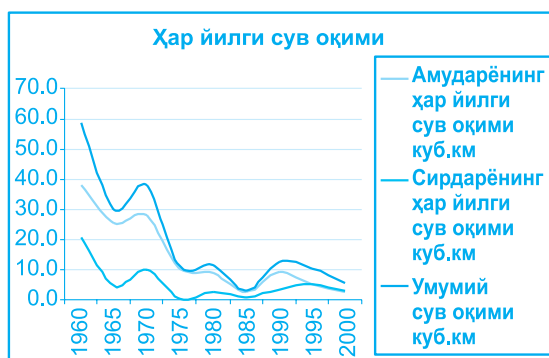
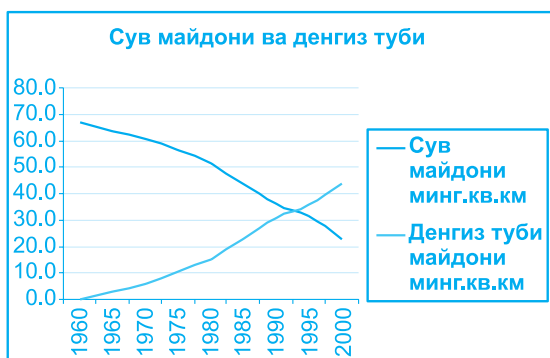
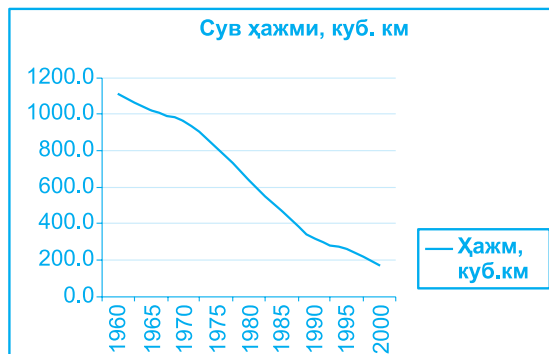
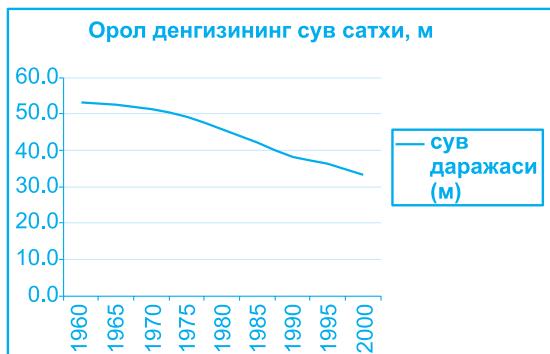
Орол денгизи (батиметрик харита)

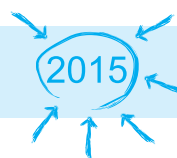
Манба: Давлат табиат муҳофаза қилиш қўмитаси

Орол денгизи ҳолати кўрсаткичлари

Ўзбекистон сув ресурслари Орол денгизи умумий сув ресурсларининг бир қисми ҳисобланади. Бу ҳавзага Марказий Осиёнинг бевосита Орол денгизига келиб қуйилувчи, асосий сув манбаи ҳисобланган энг йирик дарёлари Амударё ва Сирдарё, шунингдек, гидрографик жиҳатдан ҳавзага яқин бўлган ва Орол камгаги ҳудудида жойлашган дарёлар киради.

2004 йилда Орол денгизи ҳавзаси дарёлари сув ресурслари

	Таъминланганликда сувни чиқазиб ташлаш ҳажми		
	50 фоиз	75 фоиз	90 фоиз
Жами	126,9	108,7	95,0
<i>жумладан:</i>			
Амударё ҳавзаси	79,5	68,5	60,0
жумладан Амударё	68,1	60,4	54,6
Сирдарё ҳавзаси	37,2	31,2	26,8
жумладан Сирдарё	34,0	28,9	25,3
оқиб чиқмайдиган дарёлар ҳавзаси	5,8	5,2	4,8
бошқа майда очиқ сув оқимлари	4,4	3,8	3,4

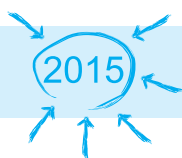
Орол денгизи майдони, ҳажми ва сатхи ўртача йиллик қийматлари

	Сатхи (м)	Ҳажми (км ³)	Майдони (тыс.км ²)
1994 ^{х)}	36,60	266	32,5
1995 ^{хх)}	36,11	250	31,3
1996 ^{хх)}	35,48	230	29,7
1997 ^{хх)}	34,80	210	28,0
1998 ^{хх)}	34,24	194	26,6
1999 ^{ххх)}	33,80	181	25,4
2000 ^{ххх)}	33,30	169	23,9
2001	32,10	142	21,1
2002	31,08	122	18,5
2003	30,98	120	18,2
2004	30,72	115	17,6

х) тўлиқ бўлмаган маълумотлар бўйича

хх) қузатув маълумотлари мавжуд эмас, сув майдони ва даражаси САНИГМИда денгиздаги сув ҳажми бўйича ҳисоблаб чиқилган

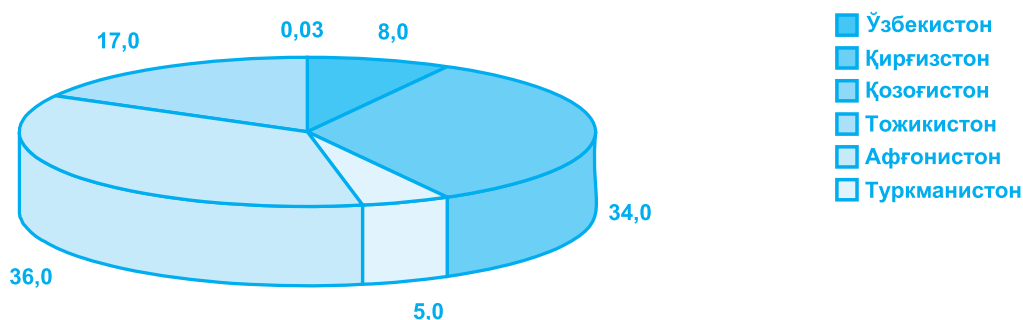
ххх) сув майдони ва даражаси САНИГМИда Катта денгиз сув ҳажми бўйича ҳисоблаб чиқилган

Орол денгизи ҳавзасининг сув ресурслари ҳолати мониторинги (куб километр)

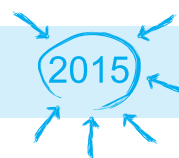
	2000	2001	2002	2003	2004
Амударё ва Сирдарёнинг йиллик (жами) сув қуйилиши	79,9	73,7	108,0	112,0	97,8
<i>жумладан:</i>					
Амударё - Қорақум каналидан юқори	47,2	41,8	64,8	68,8	60,3
Сирдарё - Норин - Сирдарё каскади	32,7	31,9	43,2	43,2	37,5
Оролбўйига сув ресурсларининг келиши	5,5	3,4	13,1	20,7	15,8
<i>жумладан:</i>					
Амударё	2,6	0,4	6,7	11,5	5,9
Сирдарё	2,9	3,0	6,4	9,2	9,9
Орол денгизи сув ҳажми ҳолати:	167	142	122	120	115
денгиз сатхи, минг кв.км	23,9	21,1	18,5	18,2	17,6
денгиз чуқурлиги, м	33,2	32,1	31,18	31,0	30,7
Сирдарё ҳисобига сувни Арнасойга оқизиб юбориш	2,8	0,4	1,2	4,8	2,9
йил бошида Арнасой қўллари ҳажми	33,5	34,1	33,0	32,9	38,3

Орол денгизи ҳавзасида сув ресурсларининг турли мамлакатлар ўртасида тақсимланиши

Парник газларини чиқиши

	1999	2000	2001	2002
Жами (CO₂, CH₄, NO_x)	160,6	170,6	-	-
<i>шундан</i>				
углерод диоксида (CO ₂), млн. т/й	104,7	109,5	-	-
метан (CH ₄), млн. т/й	46,6	47,8	-	-
азот чала оксиди (N ₂ O), млн. т/й	9,1	13,3	-	-
углерод оксиди (CO), минг т/й	1175	1118	1152	1081
олтингугурт диоксида (SO ₂), минг т/й	410	375	325	325
азот оксидлари (NO _x), минг т/й	207	208	199	186

Орол денгизининг қуриб қолган майдонларида ўтқазилган дарахтзорлар майдони (гектар)

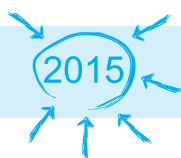
	2000	2001	2002	2003	2004
Ўрмонларни тиклаш – жами, га	42585,4	43310,3	43439,4	43313,7	43605,2
жумладан, Орол денгизининг қуриб қолган қисмида	16715	17993,0	20490,0	20619,0	21362,5

Ўртача ойлик ҳарорат ва ёгингарчилик миқдори

	2004 йилда ўртача ойлик ҳаво ҳарорати		Ёгин-сочин миқдори, мм		
	январь	июль	2000	2001	2002
Нукус	0	27,2	104,3	97,7	129,1
Андижон	2,9	27,3	221,6	191,6	283,7
Бухоро	5,4	29,1	89,0	133,8	164,2
Жиззах	5,4	27,8	267,7	222,5	557,0
Қарши	6,7	29,2	144,1	137,3	347,6
Навоий	5,9	27,8	134,6	166,3	279,8
Наманган	3,3	27,7	161,9	133,6	292,5
Самарқанд	5,0	25,7	251,7	158,4	564,8
Термиз	7,3	30,0	74,0	90,6	156,4
Фарғона	3,2	26,3	149,3	168,5	226,7
Урганч	1,3	27,2	52,7	100,8	114,9
Тошкент	5,1	27,2	349,7	365,3	585,9
Сирдарё	-	-	246,3	283,4	424,4

Ўртача ҳаво ҳарорати ва қор қоплами

	Ўрта ҳаво ҳарорати			Қор қоплами, кунлар сони					
				I		II		I	
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Нукус	13,4	13,5	13,3	21	6	30	2	12	22
Андижон	14,6	14,9	14,8	6	-	14	2	10	16
Бухоро	15,9	16,1	16,2	5	12	12	-	2	9
Жиззах	14,8	15,6	15,3	11	12	9	2	19	27
Қарши	17,2	17,5	17,0	4	12	6	-	4	12
Навоий	15,9	16,2	15,9	4	11	16	-	6	8
Наманган	15,3	14,5	15,3	7	12	19	1	8	22
Самарқанд	14,8	15,3	14,8	9	-	17	2	25	22
Термиз	18,1	18,5	18,0	2	-	10	-	2	6
Фарғона	14,9	15,0	14,9	6	12	18	3	7	15
Урганч	13,8	13,8	13,9	7	11	8	-	6	5
Тошкент	15,4	15,7	15,2	11	11	24	3	26	26
Сирдарё	14,7	14,9	14,4	8	12	14	-	7	28

VIII. АТРОФ-МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА ТАБИАТНИ АСРАШ ҚОНУНЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ УСТИДАН ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК

Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни асраш соҳасида халқаро ҳамкорлик масалалари бўйича ташқи сиёсатнинг асосий йўналишлари

Экологик муаммолар миқёси ва мураккаблиги бозор иқтисодиёти шароитларида чекланиб қолган молиявий воситалар, комплексли ва кўп қиррали ёндашувни талаб қилади. Бу нуқтаи назардан халқаро инвестициялар, халқаро тажрибалар ва экологик тоза технологияларга эга бўлишни таъминлашда халқаро ҳамкорлик муҳим рол ўйнайди.

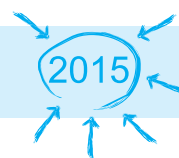
Халқаро ҳамкорликнинг асосий йўналишлари ва миллий сиёсатни шакллантириш мамлакатнинг экологик салоҳиятини сақлаб қолишга асосланади.

Ўзбекистон Республикаси 1991 йилда мустақилликни қўлга киритгач, унинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашув жараёни бошланди. Мамлакатнинг глобал экологик жараёнларда иштирок этиш учун бошланғич нуқта Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 1992 йилда Рио-де-Жанейрода бўлиб ўтган атроф-муҳит ва ривожланиш бўйича Конференция ҳисобланади. Табиатни асрашга доир бир қатор кўп томонлама келишувлар барқарор ривожланишга эришишга хизмат қилувчи кучли омил вазифасини бажарди. Ўзбекистон иқлимнинг ўзгариши, биорангбаранглик ва чўл ҳудудлари кенгайишининг олдини олиш бўйича барча асосий экологик конвенцияларни имзолади ҳамда фуқароларни тоза ва хавфсиз атроф-муҳит билан таъминлаш йўлида муҳим қадамлар қўйди.

Ўзбекистон 1992 йида Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлди ҳамда унинг бир қатор дастурлари ва махсус муассасалари, жумладан, БМТ атроф-муҳит бўйича Дастури (ЮНЕП), БМТ ривожланиш дастури (БМТРД), БМТ таълим, фан ва маданият масалалари бўйича Дастури (ЮНЕСКО), Бутунжаҳон метеорологик ташкилоти (ВМО), Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ВОЗ), БМТ саноат ривожланиши Дастури (ЮНИДО), шунингдек, иккита минтақавий комиссия – БМТ қошидаги Европа иқтисодий комиссияси (ЕЭК ООН) ҳамда Осиё ва Тинч океани учун иқтисодий ва ижтимоий комиссия (ЭСКАТО) билан ҳамкорлик қила бошлади.

Ривожланиш соҳасида минг йиллик мақсадлари

Тарихда илк бора БМТ га аъзо бўлган барча мамлакатлар 1992 йилги БМТ атроф-муҳит ва ривожланиш Конференциясида барқарор ривожланиш концепцияси бўйича келишувга эришдилар. Барқарорлик ва ривожланиш масалалари энг муҳим масалалар

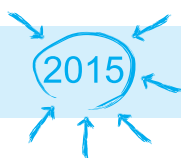
сифатида кўриб чиқилиб, атроф-муҳитни асраш масаласи асосий ўринни эгаллади. «Барқарор ривожланиш» тушунчаси экологик барқарор ривожланишга тенглаштирила бошлади. Барқарор ривожланиш концепцияси БМТ томонидан 2000 йили Йоханнесбургда ташкил қилинган минг йиллик саммитида янгича ривожлана бошлаган бўлиб, унда бутун дунё мамлакатлари раҳбарлари камбағалликни бартараф қилиш ва барқарор ривожланишга эришишга йўналтирилган асосий мақсадлар бўйича келишувга эришдилар ва БМТ нинг минг йиллик Декларациясини қабул қилдилар.

Атроф-муҳит муҳофазаси ва табиатдан фойдаланиш масалалари бўйича халқаро Конвенция ва Келишувлар

Ўзбекистон БМТ ва ЕХҲТ халқаро институтларига қўшилиб, атроф-муҳитга доир 9 та конвенция ва мос келувчи ривожланиш дастурларини ратификация қилди, атроф-муҳит муҳофазаси соҳасида ҳамкорлик ҳақида 12 та халқаро келишув имзоланди. Атроф-муҳит муҳофазаси ва ривожланиш соҳасидаги халқаро ҳуқуқий ҳужжатларни ратификациялаш ва уларга қўшилиш Ўзбекистоннинг халқаро ҳамжамият олдидаги ўз мажбуриятларини бажаришнинг муҳим элементи ҳисобланади.

Ўзбекистон БМТ раҳбарлигидаги табиатни глобал асраш конвенцияларининг энг асосий иштирокчиси бўлиб, улар бўйича ўз мажбуриятларини белгилаб олди, хусусан:

- озон қатламини ҳимоялаш Вена конвенцияси (18.05.1993 й);
- озон қатламини емирувчи моддалар бўйича Монреаль баённомаси (18.05.1993 й);
- озон қатламини емирувчи моддалар бўйича Монреаль баённомасига Лондондаги ўзгартиришлар (01.05.1998 й);
- озон қатламини емирувчи моддалар бўйича Монреаль баённомасига Копенгагендаги ўзгартиришлар (01.05.1998 й);
- табиий муҳитга душманларча таъсир кўрсатишнинг ҳарбий ёки бошқача турини тақиқлаш ҳақидаги Конвенция (26.05.1993 й);
- иқлим ўзгаришлари ҳақидаги Рамкали конвенция (20.06.1993 й) (Киот баённомаси 1999 й);
- жиддий қурғоқчиликка учраган ва чўл ҳудудлари кенгаётган мамлакатларда, айниқса, Африкада чўл ҳудудлари кенгайишига қарши кураш бўйича конвенция (31.08.1995 й);
- хавfli чиқитларни мамлакатлар чегарлари орқали олиб ўтиш ва уларни йўқ қилиш устидан назорат ҳақидаги Базел конвенцияси (22.12.1995 й);
- биологик ранг-баранглик ҳақидаги Конвенция (06.05.1995 й);
- бутунжаҳон маданий ва табиий меросини сақлаш ҳақидаги Конвенция (22.12.1995 й);
- йўқолиб кетиш хавфи остида турган ёввойи ҳайвонлар ва ўсимликлар билан халқаро савдо ҳақидаги Конвенция (01.07.1997 й);

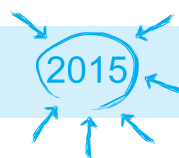
- миграция қилаётган ёввойи ҳайвонлар турларини сақлаш бўйича Конвенция (01.05.1998 й);
- халқаро аҳамиятга эга бўлган, асосан сувда яшовчи қушлар учун аҳамиятли сув ва ботқоқ ерлари ҳақидаги Рамсар Конвенцияси (08.02.2002 й) талабларини тўлиқ бажаришни ўз зиммасига олди.

Юқорида санаб ўтилган конвенцияларга қўшилиш Ўзбекистонга халқаро молиявий манбаларга йўл очиш, грант асосида 10 миллион доллардан ортиқ маблағни жалб қилишга имкон берди. Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси раҳбарлиги остида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида халқаро конвенция ва лойиҳаларни бажаришнинг молиявий ресурслари асосий манбаи глобал иқтисодий жамғарма (ГЭФ) – глобал аҳамиятга эга бўлган атроф-муҳит элементлари муҳофазаси ва иқтисодий ривожланишнинг экологик хавфсиз барқарорлигига хизмат қилиш учун тўзилган халқаро траст жамғармаси ҳисобланади.

Атроф-муҳит муҳофазаси масалалри бўйича Ўзбекистон бир қатор халқаро молиявий муассасалар, хусусан, БМТРД, Жаҳон банки, Европа тараққиёт ва ривожланиш банки (ЕТРБ), Осиё ривожланиш банки (ОРБ), Халқаро валюта жамғармаси ва глобал иқтисодий жамғарма билан ҳамкорлик қилади

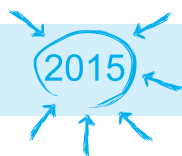
Халқаро экологик лойиҳаларнинг амалга оширилиши

Ўзбекистон Республикаси томонидан мазкур конвенциялар бўйича ўз мажбуриятларини бажариш борасидаги маълумотлар қуйидаги жадвалда келтирилган.

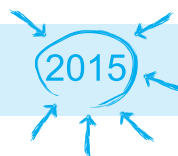

Ўзбекистоннинг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатдан оқилона фойдаланиш соҳасида халқаро ҳуқуқий актлардаги иштироки

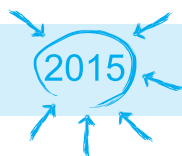
Конвенция номи	Имзо-ланиши	Мақоми	Бажарилган чора-тадбирлар
1. Иқлим ўзгариши бўйича рамкали конвенция			1997й.- иқлим тизимига антропоген таъсир инвентаризацияси, иқлим ўзгариши башоратлари, парник газлари миллий кадастри; 1999й.- «Ўзбекистон – мамлакатни иқлим ўзгариши бўйича ўрганиш» биринчи миллий йиғилиши; Парник газлари чиқаришни камайтириш бўйича хатти-ҳаракатлар миллий дастури; 2004 – 2005 йй. – Иккинчи миллий йиғилишга тайёргарлик.
2. Озон қатламини муҳофаза қилиш бўйича Вена конвенцияси Озон қатламини емирувчи моддалар бўйича Монреал баённомаси Лондон ва Копенгагендаги ўзгаришлари			2000й. – Озонни емирувчи моддаларни (ОЕМ) алмаштириш бўйича миллий дастур, Вена конвенцияси ва Монреал баённомаси томонларида бўлмаган мамлакатлар билан савдони таққулаш, таркибда ОЕМ бўлган маҳсулотни лицензиялаш тизимини жорий қилиш, таркибда ОЕМ бўлган маҳсулот экспорти ва импортини тартибга солиш; 2001й. –3,5 млн доллар миқдоридаги грант асосида ГЭФ томонидан молиявий қўллаб-қувватлаш ва ЮНЕП техник кўмаги билан туртта лойиҳани амалга ошириш ва Миллий офисни ташкил қилиш асосида Миллий дастурни амалга оширишни бошлаш. 2000-2002 йилларда шундан 2 млн. 936 доллар турли мақсадларга ишлатилган, хусусан: • асбоб-ускуналар ва эҳтиёт қисмлар олиш, республикага киритишни қисқартириш мақсадида хладагент ХфУ 12 (дихлордифторметан) чиқариб олиш ва рециркуляцияси, совутиш ускуналарини таъмирлаш ва созлаш билан шуғулланувчи 500 та техник-мутахассисларни тайёрлаш учун; • ОЕМ жойлаштиришни бошқари бўйича офисни ташкил қилиш, керакли асбоб-ускуналарни сотиб олиш учун; • таркибда ОЕМ бўлган маҳсулотлар киритиш ва олиб чиқиш устидан назоратни қўчайтириш мақсадида асбоб-ускуналар олиш, божхона хизматчилари малакасини оширишнинг биринчи босқичини ўтказиш учун; • Ўқув асбоб-ускуналарини олиш ва совутиш соҳасида ўқитувчилар малакасини оширишнинг иккинчи ва учинчи босқичларини ўтказиш учун; • ОЕМдан фойдаланишни қисқартириш мақсадида «СИНО» ОАЖ музлаттичларини тўлдириш ва термоизоляцияси учун асбоб-ускуналар харид қилиш
			Ўзбекистон Республикасининг озон қатламини емирувчи моддалар бўйича Монреал протоколида иштироки руҳсат берилган ОЕМ билан Протокол томонлари бўлган мамлакатлар билан эркин савдо қилишга ҳуқуқ беради, муқобил, озон учун хавфсиз моддалар ва технологиялар учун йўл очиб беради. 2003й. қуйидаги ишлар бажарилган: • июнда «СИНО» маиший музлаттичлари ишлаб чиқариш заводини қайта таъмирлаш тугалланди ва озон учун хавфсиз технологиялардан фойдаланган ҳолда замонавий музлаттичлар чиқариш бошланди; ноябрда «СИНО» ОАЖ янги асбоб-ускуналарда ишлаши мониторингини ўтказилди; • «Маиший ва кичик совутиш ускуналарида озон учун хавфли фреон-12 ни озон учун хавфсиз совитиш агенти пропан-бутан аралашмасига алмаштириш технологиясини тажриба-саноат ўлаштиришга тайёргарлик» мавзуси бажарилди; • Вена конвенцияси ва Монреал протоколи томонлари бўлмаган давлатлар таркибига киритилувчи ўзгаришлар ҳақида чораклик хабарлар ташкил қилинди; • таркибда ОЕМ бўлган маҳсулотлар экспорти ва импорти ҳақида маълумот тўплаш, қайта ишлаш ва таҳлил қилиш;

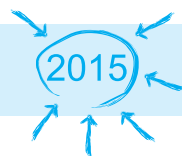
Конвенция номи	им-зола-ниши	Мақоми	рати-фика-ция	қўши-лиш	Бажарилган чора-тадбирлар
			<ul style="list-style-type: none"> «Озон бўйича» ЮНЕП Секретариатига ҳисобот тақдим этиш учун ХФУ ва ГХФУ чиқариб олиш ва рециркуляцияси ҳажми бўйича маълумотлар доимий мониторинги; Давлат божхона қўмитаси ва ҳуқуқий химоялаш органлари билан биргаликда ОЕМ киритиш устидан назоратни ташкил қилиш ва амалга ошириш. Ноқонуний олиб келинган ХФУ-12ни йўқ қилишга тайёргарлик; Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасига ОЕМ идентификацияси учун асбоб-ускуналар бериш; ОАВ (телевидение, радио, газеталар) орқали тренинг, хабарлар ва маърузалар ўтказиш; болалар шoirи Р.Фарҳодийнинг «Бизнинг озон ёпинчигимиз» китобини нашр қилиш ва тарқатиш; озон қатламни химоялаш ва экологик муаммоларга бағишланган Р.Фарҳодийнинг боллар учун «Рустик-ўзга сайёралик» спектаклини қўйиш. 	<p>Иккита лойиҳа – «Хладагентлар чиқариб олиш ва рециркуляцияси бўйича миллий дастур» ва «СИНО ОАЖда ХФУдан фойдаланишни тўхтатиш» якунланди. (Лойиҳалар маълумотлари ОЕМ истеъмолини йилга 95 тоннага қисқартириш ва экспортга йўналтирилган маҳсулотлар – янги маиший музлатгичлар чиқаришни ўзлаштиришга имкон берди).</p>	
			<ul style="list-style-type: none"> 2004 йил давомда қуйидаги ишлар бажарилди: <ul style="list-style-type: none"> Ноқонуний олиб қилинган 328,54 кг ХФУ-12 йўқ қилинди; Монреал протоколи қарорлари талабларига мувофиқ йўқ қилиш ҳақида ҳисобот тайёрланди; Монреал протокоliga Монреаль ва Пекин ўзгаришлари ратификацияси масалалари экспертиралар томонидан ишлаб чиқилди, мазкур ўзгаришлар Ўзбекистон Республикаси Президенти Аппаратига қўриб чиқиш учун киритилди; манфаатдор вазирликлар ва маҳкамалар билан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ОЕМ ва таркибда ОЕМ бўлган маҳсулотлар киритиш ва чиқаришни лицензиялаш тизимини такомиллаштириш, Монреаль протоколи ОЕМ квоталаш С ва Е иловалари бўйича қарор лойиҳаси тайёрланди; божхона хизматчилари ва совутиш ускуналари мутахассисларини ўқитиш дастури-нинг 2-3-босқичларини якунлаш учун ўқув дастурлари ва қўлланмалари тайёрланди; ўқув материаллари ўзбек тилига таржима қилинди; ОАВ (телевидение, радио ва газеталар) орқали тренинг ва маърузалар давом эттирилди; озон қатламни химоялаш халқаро кўнига бағишланган мажлис ўтказилди, мос келувчи босма материаллар, сувенир маҳсулотлар, ўзбек ва рус тилларида мультфильмлар тайёрланди ва чиқарилди. 	<p>2000й. – чўл ҳудудларининг кенгайишига қарши кураш миллий дастури; 2004й. - «Ўзбекистон Республикаси Қизилқум чуллари ва Орол денгизининг қуриб қолган тубида экотизимнинг барқарорлигига эришиш» урта миқёсли ГЭФ лойиҳаси бўйича лойиҳа таклифларини тайёрлаш; 2005й. – юқорида кўрсатилган лойиҳа бўйича таклифлари тайёрлашни якунлаш.</p>	
3. Қурғоқчилик ва чўл Худудларининг кенгайишига қарши кураш Конвенцияси					
4. Биорангбарангликни асраш бўйича Конвенция					

Конвенция номи	имзо-ланиши	Мақоми	рати-фика-ция	кўши-лиш
				<p>Бажарилган чора-тадбирлар</p> <p>2001–2006йй. - «Ўзбекистонда биорангбарангликни асраш модели сифатида Нурота-Қизилқум биосфера қўриқхонаси ташкил қилиш» ГЭФ/БМТТД лойиҳаси; 2001–2005йй. - «Ўзбекистон ҳукумати ва БМТТД атроф-муҳит бўйича Дастури» ни амалга ошириш. Дастурнинг асосий мақсадлари: Ўзбекистоннинг қўшилган ёки қўшилши мумкин бўлган халқаро конвенция ва келишувлар бўйича мажбуриятларни бажаришга қўмақлашиш воситасида Ўзбекистонда атроф-муҳитни ҳимоялаш самарадорлигини ошириш ва барқарор ривожланишни қўллаб-қувватлаш; 2002–2003йй.- «Ўзбекистон жанубий Оролбўйида тўқай ўрмонларини асраш» лойиҳасини амалга ошириш; 2003 й. – синов тарикасидаги «Ўзбекистондаги Қўҳитангтоғ тоғларида биорангбарангликни асраш» лойиҳасини амалга ошириш; 2004–2005 йй. - ғарбий Тянь-Шань биорангбарангликни асраш бўйича халқаро ТАСИС лойиҳасини амалга ошириш; 2004–2005 йй. – «Атроф-муҳит муҳофазаси соҳасида конвенцияларни бажариш бўйича мамлакат салоҳиятига доир миллий ўзини-ўзи баҳолаш» лойиҳасини амалга ошириш 2005 й. – лойиҳа таклифларини амалга ошириш учун Глобал Экологик Фонд (молиялашти-рувчи ташкилот) руҳсати олинди;</p> <p>«Биорангбаранглик бўйича ҳатти-ҳаракатлар режасини амалга ошириш миллий салоҳиятни ривожлантиришда устивор эҳтиёжларни баҳолаш ҳамда ахборот олиш ва тарқатиш меха-низмى структурасини яратиш». Амалга ошириш даври: 2005–2007 йй. 2005 й. 3 та миллий маъруза тайёрлаш учун ГЭФ гранти олинди. 2005 й. – фанлар Академияси (зоология институти) билан биргаликда биоранг-баранглик бўйича Картаген баённомасини имзолаш учун асосларни тайёрлаш бўйича такрорий иш-лар бошланди.</p> <p>1999й.- 1997 йил учун чиқиндиларни ишлаб чиқариш, тўплаш, йўқ қилиш ва бошқа жойга кўчириш ҳақида миллий ҳисобот; 2000й.- 1998 йил учун миллий ҳисобот; 2001й.- 1999 йил учун миллий ҳисобот; 2002й.- «Чиқиндилар тўғрисида» ги қонун; 2001–2005йй. - «Ўзбекистонда тоза ишлаб чиқаришни жорий қилиш ва барқарор тоза иш-лаб чиқариш дастурини ишлаб чиқиш» лойиҳаси 2004–2006йй. – Ўзбекистон Республикасида чиқиндиларни бошқариш бўйича ҳатти-ҳаракатлар Миллий стратегияси ва режасини ишлаб чиқиш</p> <p>1998–2004йй. – ҳимояланаётган турларни мунтазам тадқиқ қилиш, уларни олиб кириш ва олиб чиқиш учун руҳсатномларни жорий қилиш, савдо операцияларини лицензиялаш; Давлат бionазорат қўмитаси томонидан божхона органлари билан биргаликда СИТЕС та-лабларига асосан ўсимликлар ва жониворларни олиб кириш ва олиб чиқиш устидан до-имий назорат урнатилган.</p> <p>СИТЕС конвенцияси мажбуриятларини бажариш доирасида Маъмурий органи белгилан-ган. У Ўзбекистон Республикаси Давлат табиот қўмитаси қoшидаги Давлат бionазорати бўлиб, Ўзбекистон ФА Ботаника ва Зоология институтлари илмий та қилиб белгиланган. СИТЕС маъмурий органининг асосий вазифаси Конвенциянинг 1, 2, ва 3-Иловаларига киритилган ўсимлик ва жониворлар турларининг давлат чегараси орқали ўтишига руҳсат бериш; квоталардан тўғри фойдаланиш ва тирик намуналарни ташин қoдаларига риюя қилинишини назорат қилиш ҳисобланади.</p> <p>Илмий органлар ваколатлари доирасига ўсимлик ва жониворлар тирик намуналари иден-тификацияси, экспорт ва импорт, квоталар тақдим этиш учун аризаларни тайёрлашда илмий хулосалар ва тавсиялар тайёрлаш ва бериш қиради. Бозорда талаб катта булган айрим қуш турларини халқалаш учун Конвенция Секретариати томонидан тасдиқланган намуна бўйича рақамланган ҳалқалар тайёрланади.</p>
5. Хавфли чиқиндилар-нинг мамлакатлар че-гараларидан ўтиши ва уларни йўқ қилиш усти-дан назорат бўйича Ба-зель Конвенцияси				
6. Йўқолиб кетиш хавфи остида турган ёввойи ўсимлик ва жониворлар турлари билан халқаро савдо ҳақидаги Конвен-ция				

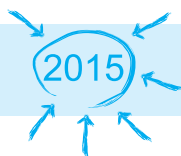

Конвенция номи	имзо-лани-ши	Мақоми рати-фика-ция	кўши-лиш
		Бажарилган чора-тадбирлар	
7. Миграция қилувчи ёввойи жониворларни асраш ҳақидаги Кон-венция			<p>Миграция қилувчи кушларнинг икки тури – Сибирь турнаси ва ингичка тумшукли қроншеп буйича келишувлар имзоланди;</p> <p>2002й. «Ўзбекистон, Тожикистон ва Туркменистон ўртасида Бухоро буғусини асраш ва қайта тиклаш масалалри буйича ҳамжиҳатлик Меморандуми» имзоланди. Ҳозирги пайтда Нидерландиянинг Бутунжаҳон ёввойи табиатни асраш фонди (БЕТАФ) томонидан молия-лаштириш ҳисобига 2000-2007 йилларда Бухоро буғусини асраш ва қайта тиклаш лойиҳаси амалга оширилмоқда;</p> <p>Давлатлараро координация ва халқаро ҳомиилар молиявий кўмаги асосида “Бетепақда-ла, Устюрт платаси ва шимолий Каспийбуйида миграция, қишлаш ва ёзлаш жойларида сайтлар ва уларнинг яшаш жойларини асраш” давлатлараро (Ўзбекистон, Қозғигиситтон, Туркменистон) лойиҳаси амалга оширилмоқда.</p> <p>Туртта орнитологик дахлсиз кўриқхоналар яратилган: Тузкон кўллари (Айдар-Арна-сой кўллари тизими, Жиззах вилояти); Денгизкўл ва Қорақойр (Бухоро вилояти); Ақушпа (Қорақалпоғистон Республикаси Судочин кўллари тизими). Бу ерларда йил буйи ов қилиш тақиқлаб қўйилган. Бундан ташқари, Самарқанд, Қашқадарё ва Навоий вилоятларининг дашт туманларида дрофа-гўзали қушининг миграция ва яшаш жойларини ҳимоя қилиш мақсадида яна битта дахлсиз кўриқхоналар ташкил қилинган.</p> <p>Устюрт платосида сайтларни асраш мақсадида битта дахлсиз кўриқхоналар ташкил қилинган. Шу тарика, сувда сузувчи ва бошқа кушлар, шунингдек, дахлсиз кўриқхона худудида яшовчи хайвонлар учун миграция, қишлаш ва кўпайиш даврларига йўналтирил-ган шароитлар яратилган.</p> <p>2003-2007йй. –Марказий Осиёдаги 5 мамлакат экологик тармоғини ривожлантириш чизма-сини тайёрлаш буйича лойиҳани амалга ошириш.</p> <p>2003 й. Афро-Евросиё миграция қилувчи сув-ботқоқлик кушларини асраш буйича келишув имзоланди (AEWA). Ўзбекистон вакиллари «Марказий Осиё буйлаб учиб ўтишда сувда сузувчи ва сув-ботқоқлик кушларини ҳимоялаш стратегиясини ишлаб чиқиш» лойиҳасини амалга оширишида иштирок этдилар.</p> <p>2006й. Ўзбекистон Республикаси «Сайтак антилопасини асраш, қайта тиклаш ва барқарор фойдаланиш буйича хатти-ҳаракатлар Режаси ва ҳамжиҳатлик Меморандуми»ни имзола-ши кутилмоқда.</p> <p>2002й. – Денгизкўлнинг халқаро аҳамиятта эга сув-ботқоқ ерлари руйҳатига киритилиши;</p> <p>2003й. – мурдатта 4 йил бўлган: «Ўзбекистоннинг намгарчилик юқори булган худудларида биорангбаранглик ресурсларини асраш ва улардан барқарор фойдаланишининг янги ёнда-шувларини намойиш этиш», лойиҳа тақлифлари тайёрланди ва глобал Экологик Фондга юборилди;</p> <p>2003й. – БЕТАФ билан биргаликда Жаҳон банки маблағлари ҳисобига Қорақалпоғистон Республикаси Судочбе кўлида биорангбаранглики асраш ва мониторинг лойиҳаси амалга оширилди. Натижда бу кўлни халқаро аҳамиятта эга сув-ботқоқ ерлари руйҳатига киритиш учун етарли асослар тўпланди;</p> <p>Бир қатор сув ҳавзаларини Рамсар халқаро руйҳатига киритиш учун керакли ҳужжатлар пакетини тайёрлаш ишлари давом этмоқда.Продолжається работа по подготовке пакета до-кументов для включения ряда водоемов в международный список Рамсар.</p> <p>2001й. БЕТАФ билан биргаликда Чотқол биосфера кўриқхонасини Бутунжаҳон мероси руй-ҳатига киритиш учун номинацияси тайёрланди.</p>
9. Бутунжаҳон ва ма-даный меросни асраш ҳақидаги Конвенция			

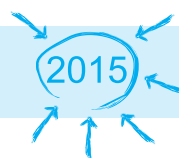

Халқаро ташкилотлар томонидан қўллаб-қувватлаш асосида молиялаштирилувчи дастур ва лойиҳаларни амалга ошириш

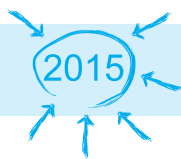
Лойиҳа/дастур номи	Лойиҳа мақсади	Амалга ошириш мuddати	Ҳомийлар /Биргаллик-да молиялаштириш	Натижалар
1. Фарбий Тянь-Шань биорангбарангликни асраш бўйича Марказий Осиё чегаралараро лойиҳаси	Фарбий Тянь-Шань ҳудудида жойлашган химиясиз ва ноёб биологик туркумларни қўллаб-қувватлаш	2000-2006	ГЭФ/ Жаҳон Банки	Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан янги «Химоя қилинадиган табиий ҳудудлар тўғрисида»ги қонуни; Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 28 октябрдаги 508-сонли «Биологик ресурслардан оқилона фойдаланиш, уларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида олиб кириш ва олиб чиқиш устидан назоратни кучайтириш тўғрисида»ги қарори иш-лаб чиқилди ва қабул қилинди. Қуриқхонанинг маъмурий бинolari ва хизмат иншоотларида таъмирлаш, ободонлаштириш ва қайта тиклаш ишлари бажарилди, 5 км узунликдаги йўл таъмирланди, қуриқхона музейи реставрация қилинди. Автотранспорт, отлар, қишлоқ хўжалик техникаси, ёнгина қарши кураш воситалари, гидрометеорологик ускуналар, ходимлар учун форма ва бошқа товарлар харид қилинди. Қуриқланаётган ва уларга яқин ҳудудларда юкпамааларни камайитириш мақсадида қуриқхона яқинида яшовчи аҳоли ва жамоатчилик ташкилотларига барқарор қишлоқ хўжалигини молиялаштириш ва муқобил даромад манбаларини ривожлантириш (асал тўллаш, доривор ўсимликлар етиштириш, боғ экиш ва ҳоказо) бўйича 73 та лойиҳага кичик грантлар ажратилди. Маҳаллий ва миллий салоҳиятни мустаҳкамлаш мақсадида қуриқхона ходимлари учун бир қатор семинар, тренинг ва ўқув турлари ўтказилди. Биорангбарангликни асрашга жамоатчиликни жалб қилиш ва аҳолининг ахборот билан таъминланганлигини ошириш мақсадида қуриқхона атрофида жойлашган аҳоли пунктлари ва Угом-Чотқол миллий боғи ҳудудида маҳаллий аҳоли вакиллари билан учрашувлар ўтказилди, Паркент туманида мактаб ўқувчилари ўртасида «Табиат билан суҳбат» мавзусида ишшо ва энг яхши босма махсулот учун конкурс ўтказилди ва ҳоказо.
2. Институционал мустаҳкамлаш ва ташкилотчилик даражасини ошириш, озонни емирувчи моддаларни алмаштиришни бошқариш бўйича офис ташкил қилиш	Мазкур дастурда кўзда тутилган ОЕМ-дан фойдаланишни қисқарттириш ва бошқа лойиҳалар бўйича Миллий дастур хатти-ҳаракатларини мувофиқлаштиришни амалга ошириш	2000 - 2005	ГЭФ/ ЮНЕП	ОЕМни алмаштиришни бошқариш бўйича офис ташкил этилиб, меъерий-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш лойиҳасида кўзда тутилган хатти-ҳаракатлар йўналишларига мувофиқ ишлар бажарилмоқда. ОЕМдан фойдаланиш секторлари бўйича мониторинг амалга оширилиб, тренинг ва аҳолини ахборот билан таъминлаш ишлари ўтказилмоқда. 328 кг ХФУ-12 йўқ қилинди. ЮНЕП халқаро эксперт билан биргаликда ГЭФ томонидан молиялаштирилувчи озон бўйича лойиҳалар баҳоланди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ГХФУ ва метил бромидга квоталар белгилаш, шунингдек, ОЕМ ва таркибида ОЕМ бўлган махсулотларни лицензиялаш тизимини такомиллаштиришни кўзда тулувчи қарор лойиҳаси тайёрланди ва Молия вазирлиги, Давлат божхона кўмитаси, Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги, Адлия вазирлиги ва Иқтисодий вазирлиги билан мувофиқлаштириб олинди. Монреаль баённомасига Монреаль ва Пекин ўзгаришларини ратификация қилиш учун керакли ҳужжатлар белгиланган тартибда тайёрланди ва Ўзбекистон Республикаси Президент Аппаратида кўриб чиқиш учун тақдим этилди.

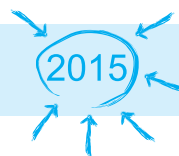
Лойиха/дастур номи	Лойиха мақсади	Амалга ошириш муддати	Ҳомийлар /Биргалик-да молия-лаштириш	Натижалар
3. Янада Тоза Ишлаб Чикариш (ЯТИЧ) марказига асос солиш йўли билан иқтисодий маҳсулдорликни ошириш ва экология талабларининг бажарилишини яхшилаш	Ўзбекистонда ЯТИЧ жорий қилиш ва Ўзбекистон сановат корхоналарида ЯТИЧ лойиҳаларини яратиб марказини ташкил этиш	2001 - 2006	ЮНИДО	<p>Олий ва Ўрта Махсус Таълим Вазирлиги «Совутиш тармоғи мутахассисларини ўқитиш дастури»ни белгиланган тартибда профилли олий ўқув юртиларида ўқув дастурига киритди. Ҳар йили 16 сентябрь куни Ернинг озон қатламини ҳимоя қилиш Халқаро куни нишонланади.</p> <p>Тошкент шаҳрида Янада Тоза Ишлаб Чикариш (ЯТИЧ) маркази ташкил этилди. «Ўзбек Янада Тоза Ишлаб Чикариш Маркази ҳақида Қоидалар» ишлаб чиқилди ва тасдиқланди. Ўзбекистонда Барқарор Экологик Тоза Ишлаб Чикариш тамойиллари тақдироти ўтказилди.</p> <p>Турли тармоқлар бўйича корхоналар таҳлил ўтказилди ва БЭТИЧ лойиҳаси намойиши ўтказилган корхоналар танлаб олинди.</p> <p>Фарғона шаҳрида Фарғона ва Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводлари-да 4 босқичли семинарлар ўтказилди. Навоий шаҳрида Навоий тоғ-кон ме-талларуғия комбинати, «Навоийазот» ва «Қизилқумцемент» иштирокида 11 та БЭТИЧ лойиҳаси ишлаб чиқилди.</p> <p>ТАИЧБ ДАҲҲда кислород цехи компрессорларини совутиш учун айланма сув билан таъминлаш тизимини жорий қилиш лойиҳаси ҳамда яна бир лойиҳа – «Ўзтемирйўлтаъмирмаш» корхоналарида тозалаш иншоотлари-га келиб тушувчи оқова сув таркибида нефть маҳсулотлари улушини ка-майтириш бўйича лойиҳа амалга оширилди.</p> <p>Олмалиқ нефтни қайта ишлаш заводидида «Резервуарларни тозалашда янги турдаги дренаж воситаларини қўллаш» лойиҳаси жорий қилинди ва лойиҳани Фарғона нефтни қайта ишлаш заводидида жорий қилиш бўйича ишлар бошлаб юборилди. Ишлаб чиқилган лойиҳаларни амалга ошириш учун ҳомийлар қидирилмоқда. «Ўзгеонефтказибалиш» АЖда: «Муборак газни қайта ишлаш заводи» унитар шўъба корхонасида қаттиқ сановат ва машиини чиқиндилар учун полигон ва «Оқова сувлардан комплексли фой-даланиш» объекти қурилмоқда, «Шўртаннефтегаз» унитар шўъба корхо-насида канализация тозалаш иншоотларини қайта таъмирлаш ишлари якунланди.</p> <p>«Ўзтрансгаз» «Qurtiish-geioservis» фирмаси билан ҳамкорликда Газли шаҳридаги поликлиника, Тошкент магистрал газ қувурлари линияли ишлаб чиқариш бошқаруви сановат майдончаси, «Ўзтрансгаз» маъмурий биноси каби бир қатор объектларда иссиқ сув билан таъминлаш учун геотиотермал қурилмаларни лойиҳалаштириш, ўрнатиш, созлаш ва ишга тушириш иш-ларини бажардилар. 2005 йилдан бошлаб ЭЧИП ижрочи агенти функция-лари Ўзбекистон Республикаси Савдо-сановат Палатасига берилди.</p>

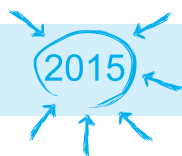
Лойиҳа/дастур номи	Лойиҳа мақсади	Амалга ошириш мuddати	Ҳомийлар /Биргалик-да молия-лаштириш	Натижалар
4. ATROF-MUNIT - БМТТД кўмаги ёрдамида амалга оширилувчи Ўзбекистон Хукумати атроф-муҳит бўйича Дастури	Ўзбекистонга ГЭФ томони-дан қўллаб-қувватланувчи лойиҳалар портфелини кенгайтириш, шунингдек Ўзбекистон Хукумати халқаро миқёсдаги табиати асраш ташаббусларида самарали иштирок этишни таъминлаш учун узоқ мuddатли маслаҳатлар билан таъминлаш йўли билан атроф-муҳит муҳофазаси бўйича халқаро конвенцияларни амалга оширишга кўмаклашиш	2001 - 2005 (май)	БМТТД/ ОТИТ	Дастур доирасида 14 та лойиҳа бажарилган. Дастурни амалга ошириш даврида ГЭФ дан 3,6 млн. доллар маблағ олинган ва ўзлаштирилган. Дастур шунингдек, экологик лойиҳаларни бажариш учун қўшимча 1,5 млн. доллар маблағ жалб этган.
5. Ўзбекистонда биоранг-барангликни асраш модели сифатида Нурота-Қизилқум биосфера қуриқхонасини ташкил этиш	Нурота тоғ тизимлари ва унинг этагида ётувчи Қизилқум чуллариди биорангбарангликни, ландшафт ва жаҳон аҳамиятига эга маданий қадриятларни асраш, шунингдек, Ўзбекистонда қуриқланувчи ҳудудларни ри-вожлантириш мо-делини яратиш	2001 - 2005	ГЭФ/ БМТТД	Биосфера резервати ва унинг зоналашуви аниқланган; режалаштирилувчи биосфера резервати ҳудуди, чегара ва зоналари режаси, Нурота-Қизилқум биосфера резерватини ташкил қилиш учун керакли ҳужжатлар тўплами тайёрланган; атроф-муҳит муҳофазаси соҳасидаги мавжуд қонунчилик ва меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар таҳлили ўтказилган; географик ахборот тизими яратилган.

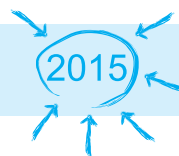
Лойиха/дастур номи	Лойиха мақсади	Амалга ошириш мuddати	Хомийлар /Биргалик-да молия-лаштириш	Натижалар
6. «Институционал мустаҳкамлаш ва ташкилотчилик даражасини ошириш; озонни емирувчи моддаларни алмаштиришни бошқариш бўйича офис ташкил қилиш» лойихаси доирасида «Божхона на хизматчиларини ўқитиш дастури»	Божхона хизматчиларини айрим ОЕМ турлари импортини тўхатиш мақсадида ОЕМ-ни тўғри таниб олишга ўргатиш	2001 - 2005	ГЭФ/ ЮНЕП	Нурота-Қизилқум биосфера резерватини бошқариш структура режаси ишлаб чиқилган. «Маҳаллий Ҳокимият органлари ва қишлоқ аҳолисининг ахборот билан таъминланганлик, биоранбаранглик функциялари ва ресурсларини баҳолаш, барқарор ривожланиш тамойилларини тушуниш даражасини ошириш», «Ўрмончиликни жамoa бўлиб бошқариш ва ўрмонларни қайта тиклаш», «Чорвадорлик ва табиий ўтлоқларни бошқариш», «Экологик туризм ва ов» субкомпонентлар амалга оширилмоқда. «Қорақалпоғистон Республикаси ва Наманган вилоятинида турмуш шароитларини яхшилаш» лойихаси билан ҳамкорлик ҳақида музокаралар олиб борилди ва Меморандум имзоланди.
7. Совутиш соҳасида малака ошириш бўйича дастурга ўқитиш	Атмосферага ОЕМ чиқаришни 15,5 тоннага қисқартириш, музлатгич техникаси ва ҳаво кондиционерлари хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш	2001 - 2005	ГЭФ/ ЮНЕП	Лойиха 2002 йилнинг март ойи охирида имзоланган, раҳбариятни ОЕМ олиб кириш ва олиб чиқиш устидан назоратга ўқитиш лойихаси ишлаб чиқилиб, ўқитишнинг биринчи босқичи ўтказилди; махсус асбоб-ускуналар олинди ва республикадаги 17 та божхона постларига тарқатилди; 254 та божхона хизматчиси ва 28 та табиат муҳофазаси инспекторларини ўқитиш кузда тугилган иккинчи босқич графиги ва дастури тайерланди. ЮНЕП халқаро эксперти билан ҳамкорликда лойиха баҳоланди.
8. Қорақалпоғистон қишлоқ жамoалари учун тоза энергия	Қорақалпоғистоннинг узоқ қишлоқ туманларида 25 та фотоэлектр энергетик курилмалар ўрнатиш	2003 - 2004	БМТТД	26 инструктор-ўқитувчилар ўқитилиб, уларга сертификатлар берилди; ўқитиш учун олинган асбоб-ускуналар республикадаги 4 та олий ўқув юртига берилди. Тошкент, Андижон, Навоий, Фарғона, Учқудуқ, Бухоро шаҳарларида 15 та музлатгич мутахассислари гуруҳи ўқитилди. Жами 400 киши ўқитилди. Барча мутахассисларга сертификатлар берилди. Қўшимча хужжатлар нашрга тайёрлаб қўйилди. ЮНЕП йўриқномаси 400 нусxada чоп этилди. 2005 йилнинг 9 ойи мобайнида умумий тингловчилар сони 330 кишидан иборат бўлган 13 гуруҳ ўқитилди.

Лойиха/дастур номи	Лойиха мақсади	Амалга ошириш мuddати	Ҳомийлар /Биргаликда молиялаштириш	Натижалар
9. Ўзбекистон Республикасида чиқиндиларни бошқариш бўйича миллий стратегияни ишлаб чиқиш	Ўзбекистонда чиқиндиларни бошқариш бўйича миллий стратегияни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш ҳамда чиқиндиларни бошқариш бўйича биринчи 5 йиллик режани ишлаб чиқиш	2004 - 2006	ЯХТА	Чиқиндиларни бошқариш соҳасида мавжуд ҳолат тадқиқ этилди ва инвентаризация қилинди, унинг натижалари бўйича ҳисоботлар тайёрланди ва чиқиндиларни бошқариш бўйича энг яхши жаҳон амалиёти шарҳ қилиниб, Ўзбекистонда фойдаланиш учун тавсиялар ишлаб чиқилди. Салоҳиятни мустаҳкамлаш ва ўқитиш мақсадида Янги Зеландияга ўқув сафари уюштирилди, чиқиндиларни бошқариш бўйича Миллий форум ўтказилди, чиқиндиларни бошқариш соҳасидаги замонавий гоялар, лойиха мақсадлари, ҳамкорлар ва уларнинг манзилгоҳларини акс эттирувчи ахборот буклети чоп этилди. Маиший чиқиндилар билан ишлаш тизимини яхшилаш бўйича йуриқнома ҳужжат ишлаб чиқиш мақсадида Навоий ва Бухоро шаҳарларида синов тариқасида лойиҳалар бошлаб юборилган. Ўзбекистонда чиқиндиларни бошқариш бўйича миллий стратегия ва ҳатти-ҳаракатлар режаси лойиҳалари ишлаб чиқилган. Олий Мажлис Сеснатида манфаатдор вазириликлар, маҳкамалар ва ташкилотлар иштирокида лойиҳани амалга ошириш борасида давра столи ўтказилди
10. Атроф муҳит бўйича Дастурнинг экологик индикаторлар бўйича таркибий қисми	Ўзбекистонда атроф-муҳит ҳолати ишлаб чиқиш мониторингини ўтказиш учун экологик индикаторлар ишлаб чиқиш	2004 - 2005	БМТТД	Ўзбекистонда атроф-муҳит ҳолатини баҳолаш учун экологик индикаторлар рўйхати белгиланди (91 та кўрсаткич). Ишлаб чиқилган индикаторлар бўйича атроф-муҳит мониторингини ўтказиш учун компьютер маълумотлар омбори (тўплами) ишлаб чиқиш бошланди. Рус ва инглиз тилларида «Ўзбекистонда атроф-муҳит мониторинги учун танлаб олинган экологик индикаторларни қўллаш тамойиллари» чоп этилди. Фойдаланувчиларнинг экологик индикаторлар маълумотлар омбори билан ишлашга ўргатиш бўйича тренинг ўтказилди. Ўзбекистонда экологик ахборот тизимини янада ривожлантириш бўйича янги лойиҳа таклифлари тайёрланди.
11. ATROF-MU-HIT - Ўзбекистонда Орол денгизининг қуриб қолган қисми ва Қизилқумда экотизим барқарорлигига эришиш	Ўзбекистон чўл ҳудудларида ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва мос келувчи институционал структураларни мустаҳкамлашни мақсад қилиб қўйган ГЭФ ўрта миқёсли лойиҳаси учун лойиҳа таклифни ишлаб чиқиш	2004 (апрель-сентябрь)	БМТТД	Глобал экологик фондга тақдим этиш учун ариза лойиҳаси тайёрлаб қўйилган.

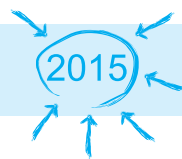

Лойиҳа/дастур номи	Лойиҳа мақсади	Амалга ошириш муддати	Ҳомийлар /Биргалик-да молия-лаштириш	Натижалар
12. UZB/01/005: Атроф-муҳит ва энергия соҳасида Мамлакатлар Да-стурларини амалга оширишни қўллаб-қувватлаш	Табиатни асраш соҳасидаги сиё-сатни ифодалаш, мувофиқлаштириш ва амалга ошириш учун Ўзбекистон Ре-спубликаси табиат-ни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси салоҳиятини кучай-тиришга кўмакла-шиш, шуниингдек, Атроф-муҳит ва энергия соҳасида Мамлакатлар Да-стурларини амалга ошириш бўйича хатти-ҳаракатлар режасини бажариш доирасида Ўзе-кистон Ҳукуматига маслаҳат ва ёр-дамчи хизматлар кўрсатишда БМТД салоҳиятини кучай-тириш	2005-2009	ПРООН	<p>Ўзбекистон Республикаси Давлат табиат қўмитаси функционал структу-расини оптималлаш ва фаолият самарадорлигини тақомиллаштириш бўйича семинарлар ўтказилди.</p> <p>Давлат табиат қўмитасининг интернет тармоғида www.uznature.uz ман-зили бўйича веб-портални яратиш учун ахборот материаллари тайёр-ланди. Офис жиҳозлари, атмосфера ҳавосининг ифросланиш даражаси экспресс таҳлили учун назорат-ўлчов ускуналари сотиб олинди.</p> <p>Сурхондарё вилояти табиатни асраш қўмитаси илмий-тадқиқот станци-ясида қўёш коллекторлари ўрнатиш бошланди.</p> <p>Ўзбекистон Республикаси давлат табиат қўмитасида автоматлаштирил-ган бухгалтерия ва бошқарув ҳисоби тизимини жорий қилиш учун дасту-рий таъминот сотиб олинди.</p> <p>Қаттиқ чиқиндилар ва сув ресурсларининг ифросланиш даражасини ҳисоб-китоб қилиш учун иккита «Эколог» дастурий таҳлил тизими харид қилинди.</p> <p>2003-2004 йиллар учун атроф-муҳит ҳолати ҳақидаги Миллий маъруза тайёрланди.</p> <p>Рангли суратлар билан безалган Ўзбекистон Республикаси Қизил кито-би лойиҳаси тайёрланди (1-қисм «Флора» ва 2-қисм «Фауна»).</p>
				<p>Ўзбекистон ранги экологик энциклопедияси лойиҳаси тайёрланди. «Ўз-бекистоннинг кўриқланувчи ҳудудлари» рангли китоби лойиҳаси тай-ёрланди. Ўзбекистонда табиатни муҳофаза қилиш фаолияти ҳақидаги қисқа муддатли фильм, бешта бир минутли реклама роликлари, буклет, брошюра ва Давлат табиат қўмитаси учун тематик намойиш плакатлари тайёрланди.</p> <p>Ҳар йили 5 июнь куни табиат муҳофазасига жалб қилинган барча дав-лат ташкилотлари, атроф-муҳит соҳасида фаолият кўрсатувчи халқаро ташкилотлар, оммавий ахборот воситалари вакиллари, экологик ННТ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ва Олий Мажлис Се-нати ва вакиллари иштирокида Бутунжаҳон атроф-муҳит муҳофазаси кўнига бағишланган давра столлари, мажлислар ўтказилди.</p> <p>Атроф-муҳит ва энергетика бўйича бир қатор лойиҳа тақрифларини иш-лаб чиқишга кўмаклашилди.</p> <p>Экология ва энергетика соҳасида www.nature.uz веб-портални яратиш учун БМТД лойиҳалари бўйича ахборот материаллари тайёрлаш бош-лаб юборилди.</p>

Лойиҳа/дастур номи	Лойиҳа мақсади	Амалга ошириш мuddати	Хомийлар /Биргалик-да молия-лаштириш	Натижалар
13. Рағбатлантирувчи фаолият 2-босқич; НСПДСБ амалга ошириш учун миллий салоҳиятнинг ривожлантиришда устивор эҳтиёжларни баҳолаш ҳамда ахборот тўплаш, таснифлаш ва тарқатиш механизмини яратиш.	1. НСПДСБ ни амалга оширишни тўхтатиб турувчи омилларни аниқлаш воситасида био-ранг-баранглик Конвенцияси доирасида ўз мажбуриятларини янада самаралироқ бажариш ва бу билан боғлиқ бўлган устивор масалаларни ҳал қилишга кўмаклашиш. 2. Республика хукуматида ахборот тўплаш, таснифлаш ва тарқатиш бўйича самарали механизм яратишга кўмаклашиш.	2005-2006	ГЭФ/ БМТТД	2005-2006 йил бюджети ишлаб чиқилди ва йиллик ишчи режа тайёрланди. Офис жиҳозлари харид қилинди ва ўрнатилди. Мувофиқлаштирувчи кенгаш ҳақида Қоидалар тайёрланди. Бюроанбарангликка алоқаси бўлган лойиҳа раҳбарлари ва миллий маслаҳатчиларнинг ишчи учрашуви ўтказилди.

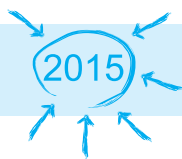

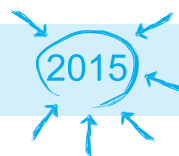
Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат Қўмитаси томонидан атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиатни асраш қонунчилигига риоя қилиниши устидан Давлат назоратининг юритилиши

	Табиатни асраш қонунчилигини бузиш ҳоллари учун кўрилган жазо чоралари			Жилной жавобгарлик-ка тортиш учун судга оширилган ишлар жами, киши	Корхона, цех, объект ва бирликларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тўхтатиб туриш сони, бирлик	Ишлаб чиқаришни тўхтатиб туриш ҳисобига атроф-муҳитни иф-лослантурувчи партов сув, ташландиқларни қисқариши
	Масъул шахслар ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарликка тортилиши	Ундирилган жарима, минг сўм	Ундирилган жарима, минг сўм			
Иқтисодиёт бўйича, жами						
2000	10174	15684,2	17841,3	21	934	77,9
2001	11165	38580,7	1845,0	16	1777	7,6
2002	11876	61821,5	51222,8	17	1767	1,6
2003	13965	92600,0	74100,0	21	1949	18,7
2004	11797	86855,5	121318,7	46	7816	82,6
Жумладан						
Сув ресурслари бўйича						
2000	1770	3109,1	4183,6	-	85	77,9
2001	1998	7225,3	76,0	-	90	7,6
2002	2310	12346,8	4080,5	-	36	1,3
2003	2644	17600,0	13900,0	-	18	18,7
2004	2307	15870,6	13147,1	-	25	82,6
Шундан:						
Ер устидаги						
2000	1049	1753,2	2328,6	-	34	74,9
2001	1254	4106,0	8,0	-	58	6,4
2002	1541	7116,1	152,1	-	12	1,1
2003	1846	10300,0	10300,0	-	9	16,9
2004	1814	10636,5	3700,9	-	14	72,2
Ер остидаги						
2000	721	1355,9	1855,0	-	51	3
2001	744	3119,3	68,0	-	32	1,3
2002	769	5230,7	3928,4	-	24	0,1
2003	798	7,3	3,6	-	9	1,8
2004	493	5234,0	9446,2	-	11	10,4

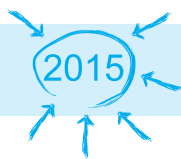
	Табиатни асраш қонунчилигини бузиш ҳоллари учун кўрилган жазо чоралари		Корхона, цех, объект ва бирикмаларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тўхтатиб туриш сони, бирлик	Ишлаб чиқаришни тўхтатиб туриш ҳисобига атроф-муҳитни ифлослантирувчи партов сув, ташландиқларни қисқариши
	Масъул шахслар ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарликка тортилиши	Жиноий жавобгарликка тортиш учун судга оширилган ишлар жами, киши		
	Жами, киши	Ундирилган жарима, минг сўм	Ундирилган даъво, минг сўм	Партов сув, минг куб. м.
Атмосфера ҳавосидаги				
2000	1901	3370,0	-	-
2001	1817	8930,5	-	0,0
2002	2472	16330,6	-	-
2003	2694	22800,0	-	0,0
2004	2272	25728,4	-	-
Шундан:				
Саноат корхоналарида				
2000	1104	2626,5	-	-
2001	1352	7058,5	-	-
2002	1757	12548,4	-	37,0
2003	2086	17900,0	-	-
2004	1894	21741,4	0	-
Транспорт корхоналарида				
2000	797	743,5	-	-
2001	465	1872,1	-	0,0
2002	715	3782,2	-	-
2003	608	4,9	-	0,0
2004	378	3987,0	-	-
Саноат чиқиндиларининг пайдо бўлиши ва жойлаштирилиши				
2000	296	489,2	887,4	-
2001	787	2899,1	-	-
2002	751	4712,8	28,8	-
2003	922	7500,0	-	-
2004	848	7207,0	-	-

	Табиатни асраш қонунчилигини бузиш ҳоллари учун кўрилган жазо чоралари				Корхона, цех, объект ва бирликларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тўхатиб туриш сони, бирлик	Ишлаб чиқаришни тўхатиб туриш ҳисобига атроф-муҳитни if-лослантирувчи партов сув, ташландиқларни қисқариши		
	Масъул шахслар ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарликка тортилиши		Жиноий жавобгарликка тортиш учун судга оширилган ишлар жами, киши сум					
	Жами, киши	Ундирилган жами, ма, минг сум	Ундирилган жами, ма, минг сум	Ундирилган жами, ма, минг сум				
Қаттиқ ва маиший чиқиндиларнинг пайдо бўлиши ва жойлаштирилиши	2000	508	665,0	330,3	-	1	-	1,1
	2001	795	2369,8	2,0	-	7	-	0,0
	2002	834	3549,7	1,4	-	-	-	-
	2003	1201	5,8	-	-	-	-	-
	2004	1283	7549,9	-	-	1	-	0,5
Ер ресурслари	2000	1405	2834,0	1448,6	-	61	-	-
	2001	1401	6503,5	11,0	-	46	-	0,0
	2002	1360	9420,6	1276,2	-	31	0,3	0,0
	2003	2063	16600,0	600,0	-	39	-	0,0
	2004	1208	10448,2	1372,6	-	29	-	-
Шундан:								
Ердан оқилана фойдаланиш	2000	884	1743,0	1415,3	-	7	-	-
	2001	778	3516,1	10,0	-	1	-	-
	2002	624	4042,1	1215,8	-	1	-	-
	2003	978	7300,0	600,0	-	1	-	0,0
	2004	591	5515,6	1372,6	-	1	-	-
Тупроқнинг if-лосланиши	2000	398	750,9	33,3	-	10	-	-
	2001	488	2252,4	-	-	16	-	0,0
	2002	504	4129,1	59,2	-	5	-	0,0
	2003	862	7500,0	-	-	-	-	-
	2004	476	3656,6	-	-	7	-	-

	Табиатни асраш қонунчилигини бузиш ҳоллари учун кўрилган жазо чоралари			Корхона, цех, объект ва бирикларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тўхатиб туриш сони, бирлик	Ишлаб чиқаришни тўхатиб туриш ҳисобига атроф-муҳитни ифлослантирувчи партов сув, ташландиқларни қисқариши
	Масъул шахслар ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарликка тортилиши		Жиноий жавобгарликка тортиш учун судга оширилган ишлар жами, киши		
	Жами, киши	Ундирилган жарима, минг сўм			
Ер рекултивацияси					
2000	8	37,3	-	-	-
2001	3	28,4	-	-	-
2002	108	186,6	-	-	-
2003	94	0,3	-	-	-
2004	69	439,3	-	-	-
Кенг тарқалган фойдаланиш қазилмалари					
2000	115	302,8	-	44	-
2001	132	706,6	1	29	-
2002	124	1062,9	1,2	25	0,3
2003	129	1,5	-	38	0,0
2004	72	836,8	-	21	-
Биологик ресурслар					
2000	4294	5216,9	10991,4	21	-
2001	4367	11064,1	1756,0	16	-
2002	4149	15461,0	45835,9	17	-
2003	4441	22300,0	59600,0	21	-
2004	3879	20051,5	106799,0	46	-
Жумладан:					
Ҳайвонот дунёси					
2000	233	366,6	460,6	4	-
2001	310	961,1	152	-	-
2002	276	1305,2	1366,8	3	-
2003	355	2000,0	2200,0	3	-
2004	340	2045,7	31465,6	1	-

	Табиатни асраш қонунчилигини бузиш ҳоллари учун кўрилган жазо чоралари				Корхона, цех, объект ва бирликларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини тўхтатиб туриш сони, бирлик	Ишлаб чиқаришни тўхтатиб туриш ҳисобига атроф-муҳитни if-лослантирувчи партов сув, ташландиқларни қисқариши
	Масъул шахслар ва фуқароларнинг маъмурий жавобгарликка тортилиши		Жиноий жавобгарликка тортиш учун судга оширилган ишлар жами, киши			
	Жами, киши	Ундирилган жарима, минг сум	Ундирилган жарима, минг сум	Жами, киши		
Балиқ захиралари						
2000	2126	2848,5	4034,0	6	-	-
2001	1882	5310,8	444,0	1	-	-
2002	1747	7162,2	7582,5	6	-	-
2003	1576	8500,0	6400,0	5	-	-
2004	1488	9069,3	5861,3	12	-	-
Ўсимлик дунёси						
2000	1656	1796,8	6496,8	11	-	-
2001	1658	3934,2	1160,0	15	-	-
2002	1597	5803,6	36786,6	8	-	-
2003	1972	10400,0	51000,0	13	-	-
2004	2009	8867,7	69472,1	33	-	-
Бошқалар						
2000	279	205,0	-	-	-	-
2001	517	858,1	-	-	-	-
2002	529	1190,0	-	-	-	-
2003	538	1400,0	-	-	-	-
2004	42	68,7	-	-	-	-

